

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**VZÁJEMNÝ VZTAH EXEKUČNÍHO
A INSOLVENČNÍHO ŘÍZENÍ**

Plzeň 2024

Karolína Plochá

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Karolína PLOCHÁ**
Osobní číslo: **R19M0309P**
Studijní program: **M0421A220004 Právo a právní věda**
Téma práce: **Vzájemný vztah exekučního a insolvenčního řízení**
Zadávající katedra: **Katedra obchodního práva**

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Insolvenční řízení
3. Exekuční řízení
4. Vzájemný vztah insolvenčního a exekučního řízení a jejich prolínání
5. Postavení exekutora a insolvenčního správce
6. Komparace obou řízení z hlediska dopadu na osobu dlužníka a věřitele
7. Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- viz příloha

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. et Mgr. Silvie Anderlová**
Katedra finančního práva a národního hospodářství

Datum zadání diplomové práce: **28. února 2023**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2024**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Prof. JUDr. Přemysl Raban, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 4. září 2023

Prohlášení

„Čestně prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Vzájemný vztah exekučního a insolvenčního řízení“ zpracovala samostatně. Veškeré prameny a zdroje, z nichž jsem pro svou práci čerpala, jsou citovány v poznámkách pod čarou a řádně vyznačeny v seznamu použitých zdrojů a literatury.“

V Plzni dne 31. března 2024

.....

Karolína Plochá

Poděkování

Děkuji JUDr. et Mgr. Silvii Anderlové za její odborné vedení této diplomové práce, cenné rady a poznatky.

Dále je mým přáním poděkovat touto cestou své rodině, příteli a v neposlední řadě také pejskovi, neboť my všichni byli v průběhu celého studia nesmírnou oporou.

Anotace

Diplomová práce nesoucí název „Vzájemný vztah exekučního a insolvenčního řízení“ je rozdělena celkem na sedm kapitol, přičemž dvě kapitoly po úvodu následující se věnují obecnému výkladu o insolvenčním a exekučním řízení. Opomenut není ani historický exkurz do obou typů řízení. Ve čtvrté, stěžejní kapitole je pozornost věnována samotnému vzájemnému vztahu insolvenčního a exekučního řízení, jsou porovnány jejich základní zásady, procesní subjekty a dále je rozebrán jejich možný souběh. Pátá kapitola upravuje postavení soudního exekutora a insolvenčního správce, současně jsou tyto profese vzájemně z několika hledisek porovnány. Diplomovou práci zakončuje výklad o dopadech těchto řízení na osobu dlužníka a věřitele. Následný závěr celou práci rekapituluje, hodnotí a uzavírá.

Klíčová slova

Exekuční řízení, insolvenční řízení, vztah, souběh, insolvenční správce, soudní exekutor

Annotation

The diploma thesis, entitled „The Mutual Relationship of Execution and Insolvency Proceedings“, is divided into seven chapters, with two chapters following the introduction devoted to a general explanation of insolvency and enforcement proceedings. A historical excursus into both types of proceedings is not omitted. In the fourth and central chapter, attention is paid to the relationship between insolvency and execution proceedings, comparing their basic principles, procedural subjects and discussing their possible concurrence. The fifth chapter regulates the position of the judicial officer and the insolvency trustee, at the same time these professions are compared from several points of view. The thesis concludes with an explanation of the impact of these proceedings on the debtor, and the creditor. The subsequent conclusion recapitulates, evaluates and concludes the whole thesis.

Keywords

Execution proceedings, insolvency proceedings, relationship, concurrence, insolvency trustee, judicial officer

Obsah

Seznam použitých zkratk	9
1 Úvod	10
2 Insolvenční řízení	12
2.1 Historický exkurz.....	12
2.2 Obecná charakteristika.....	15
2.3 Právní úprava insolvenčního řízení.....	17
2.4 Základní pojmy	19
2.4.1 Úpadek.....	19
2.4.1.1 Formy úpadku.....	20
2.4.1.2 Způsoby řešení úpadku v insolvenčním řízení	21
2.4.2 Některé další pojmy	23
2.5 Procesní subjekty	24
3 Exekuční řízení	25
3.1 Historický exkurz.....	25
3.2 Obecná charakteristika.....	28
3.3 Právní úprava exekučního řízení.....	30
3.4 Základní pojmy	33
3.4.1 Exekuční titul	33
3.4.2 Exekuční návrh.....	35
3.4.3 Způsoby provedení exekuce	35
3.4.4 Některé další pojmy.....	37
3.5 Procesní subjekty	38
4 Vzájemný vztah insolvenčního a exekučního řízení a jejich prolínání...	39
4.1 Komparace stěžejních zásad insolvenčního a exekučního řízení	39
4.1.1 Právo na spravedlivý proces	39
4.1.1.1 Zásada nestrannosti, nezávislosti a zákonnosti soudce	40
4.1.1.2 Zásada rovnosti účastníků	42
4.1.1.3 Zásada ústnosti a veřejnosti.....	43
4.1.1.4 Zásada hospodárnosti a rychlosti.....	44
4.1.2 Obecné zásady civilního procesu	45
4.1.2.1 Zásada dispoziční a zásada oficiality.....	45
4.1.2.2 Některé další zásady civilního procesu	46
4.1.3 Specifické zásady insolvenčního a exekučního řízení.....	48
4.2 Komparace procesních subjektů insolvenčního a exekučního řízení	52
4.2.1 Insolvenční a exekuční soud.....	52

4.2.2	Vybrané otázky týkající se osoby insolvenčního správce a soudního exekutora	55
4.2.3	Účastníci řízení	58
4.3	Souběh insolvenčního a exekučního řízení	62
4.3.1	Shrnutí základních rozdílů mezi insolvenčním a exekučním řízením	62
4.3.2	Účinky zahájení insolvenčního řízení na řízení exekuční	64
4.3.2.1	Zahájení insolvenčního řízení	66
4.3.2.2	Moratorium	67
4.3.2.3	Účinky zahájení insolvenčního řízení a provedení exekuce	67
4.3.2.4	Rozhodnutí o insolvenčním návrhu	70
4.3.3	Exekuce a jednotlivé způsoby řešení úpadku	74
4.3.3.1	Exekuce a konkurs	75
4.3.3.2	Exekuce a reorganizace	75
4.3.3.3	Exekuce a oddlužení	77
4.3.4	Vybrané problematiky souběhu insolvenčního a exekučního řízení	79
4.3.5	Šikanózní (dlužnické) insolvenční návrhy	82
5	Postavení exekutora a insolvenčního správce	85
5.1	Profese soudního exekutora a insolvenčního správce	85
5.2	Základní oprávnění a povinnosti	89
5.3	Otázka odpovědnosti	93
6	Komparace obou řízení z hlediska dopadu na osobu dlužníka a věřitele	95
6.1	Srovnání oddlužení a exekuce z pohledu dlužníka	95
6.2	Dopady oddlužení na osobu věřitele	100
6.3	Exekuční a insolvenční řízení v aktuálních statistikách	102
7	Závěr	106
	Resumé	109
	Seznam použitých zdrojů a literatury	110
	Seznam tabulek	117
	Seznam schémat	117
	Seznam obrázků	117
	Seznam příloh	117
	Příloha 1 – vzory průkazů, razítka a pečetidla	i
	Příloha 2 – postup výpočtu srážky ze mzdy	iii

Seznam použitých zkratek

ČNB	Česká národní banka
ČSSZ	Česká správa sociálního zabezpečení
ČTÚ	Český telekomunikační úřad
EHP	Evropský hospodářský prostor
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
EU	Evropská unie
Exekuční řád či EŘ	Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů
FO	Fyzická osoba
Insolvenční zákon či InsZ	Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)
Komora	Exekutorská komora České republiky
LZPS	Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
Ministerstvo	Ministerstvo spravedlnosti České republiky
NS ČR	Nejvyšší soud České republiky
Občanský soudní řád či OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
SJM	Společné jmění manželů
ÚS ČR	Ústavní soud České republiky
v.o.s.	Veřejná obchodní společnost
ZIS	Zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích

Pozn.: V seznamu zkratek nejsou obsaženy zkratky všeobecně známé.

1 Úvod

Neschopnost dlužníků dostát svým závazkům byla, je a bude ve společnosti stále aktuálním tématem. Za ojedinělé nelze považovat ani řešení této tíživé situace krajními způsoby a to exekucním či insolvenčním řízením. Právě řízení insolvenční je dlužníkem, který se snaží vymanit z dluhové pasti, často vnímáno jako jakési poslední záchranné lano, jež ho může před „utonutím v exekucích“ zachránit. Aby se však dlužník úspěšné ekonomické sanace dočkal a zároveň aby věřitel své pohledávky úspěšně uplatňoval, je více než vhodné seznámit jej s insolvenčním a exekucním řízením jako takovým, vymežit jim jejich vzájemný vztah a také eventuální střet, ke kterému v praxi dochází.

Při výběru tématu diplomové práce, jímž je dle názvu vzájemný vztah exekucního a insolvenčního řízení, hrála právě jeho zmiňovaná aktuálnost spolu s problematickým a často nejednoznačně vykládaným střetem obou těchto druhů civilního řízení zásadní roli. Další rozhodující faktor představovala autorčina hypotéza o nedostatečné informovanosti dlužníků o exekucním a insolvenčním řízení stejně jako o samotných možnostech řešení jejich nepříznivé finanční situace.

Hlavním cílem diplomové práce bude vzhledem k výše uvedenému poskytnout širší veřejnosti, nikoliv pouze studentům právnických fakult, ucelený výklad o vzájemném vztahu insolvenčního a exekucního řízení a zároveň jej také informovat o jejich problematickém prolínání. Souběh těchto řízení tak nebude jediným tématem. Aby si totiž čtenář byl schopen ucelený „obrázek“ o insolvenčním a exekucním řízení vytvořit, je nutné jej nejdříve seznámit s teoretickými východisky a oba druhy řízení z několika hledisek porovnat. Objasněna mu musí být také profese insolvenčního správce a soudního exekutora. Výklad touto diplomovou prací poskytovaný nebude možné považovat za výklad vyčerpávající, jelikož již v úvodu je zřejmé, že každá kapitola o jednotlivých dílčích otázkách pojednávající by mohla vydat na samostatnou diplomovou práci či dokonce monografii.

První dvě úvodní kapitoly mají za úkol seznámit čtenáře s insolvenčním a exekucním řízením jako takovým. Obecný výklad, kterému bude předcházet stručný historický exkurz do obou těchto řízení, připraví podklad pro následující hlavní kapitolu této diplomové práce, která se již bude věnovat souběhu insolvenčního a exekucního řízení. Opomenuta však nebude ani komparace

stěžejních zásad a procesních subjektů. Jedním z dílčích cílů této kapitoly bude též blíže nastínit souběh exekučního řízení s jednotlivými způsoby řešení úpadku a problematiku šikanózních insolvenčních návrhů. Nezodpovězeny nezůstanou ani další otázky, které se souběhem těchto druhů řízení souvisí. Následně bude definováno postavení soudního exekutora a insolvenčního správce, dojde k vymezení jejich základních práv a povinností. Celou diplomovou práci zakončí kapitola nahlížející na insolvenční a exekuční řízení z pohledu dlužníka, nastíněn bude i dopad na osobu věřitele.

Pro účely dosažení vytyčeného cíle a zpracování diplomové práce budou využity teoretické výzkumné metody, zejména metoda popisná a komparativní. Vyskytovat se mohou též prvky analogie či analýzy, přičemž aplikace poslední z uvedených metod přichází v úvahu převážně v souvislosti s právními předpisy a judikaturou insolvenční a exekuční řízení upravující. Vedle legislativních dokumentů a rozhodovací činnosti soudů bude vycházeno též z odborné a komentářové literatury, odborných článků a rovněž z internetových zdrojů.

2 Insolvenční řízení

2.1 Historický exkurz

Je již obecně známým faktem, že římské právo je pomyslnou kolébkou řady soukromoprávních institutů současného kontinentálního práva. Není tomu jinak ani u práva konkursního, přičemž původní římské právo mezi konkursem a majetkovou exekucí nerozlišovalo. Exekuce osobní zahrnující i otroctví pro dluhy byla postupem času nahrazena exekucí reálnou, která již nesměřovala na osobu dlužníka, ale na jeho majetek. Jestliže nastal souběh věřitelů, používán byl termín „*concursum creditorum*“, ze kterého bylo následně odvozeno používané označení konkurs.¹

K zahájení řízení docházelo na návrh jednoho či více věřitelů veřejným vyhlášením praetorového nebo místodržitelového dekretu. Tímto vyhlášením byla dána možnost přistoupení dalším věřitelům a také například možnost třetím osobám za dlužníka dluh splnit. Po stanovené lhůtě byli věřitelé vyzváni ke zvolení osoby, jednatele, který uskutečnil prodej majetku dlužníka prostřednictvím veřejné dražby.² Ještě před jejím uskutečněním si po vzájemné dohodě všichni věřitelé určili nejnižší možné procento, které měl kupující za jejich pohledávky uhradit, přičemž každý věřitel měl nárok na procento shodné. Celý majetek následně zvolený jednatel přiklepl kupujícímu s nejvyšším nabídnutým procentem. Za pozdního císařství se však převážně u nižších pohledávek jevílo jako výhodnější pro věřitele prodej pouze částí majetku a to vícero kupcům, než-li prodej celého majetku kupci jedinému. Navíc nutnost prodeje celého majetku dlužníka nastupovala až případně, kdy jeho dluhy byly ve srovnatelné výši s hodnotou jeho majetku či hodnotu majetku převyšovaly, tudíž až v insolvenci. Tuto změnu je možné považovat za jakýsi první krok k odlišení konkursního a exekučního řízení.³

„Vznik konkursního řízení ve středověku je spojován s tím, kdy se začalo jako samostatný procesní útvar vyhlašovat řízení, jehož cílem bylo uspořádat majetkové poměry insolventního dlužníka způsobem, jenž by zajistil všem věřitelům poměrné uspokojení jejich nároků podle jejich výše“³ Prvotní úvahy a pokusy byly spatřovány v italských městech, odkud se poté rozšířily zejména do Německa.³

¹ WINTEROVÁ, Alena a MACKOVÁ, Alena. Civilní právo procesní. 3. aktualizované vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2022. ISBN 9788075026026, s. 200.

² Tato osoba nesla označení „*magister bonorum*“. Na základě činnosti, kterou vykonávala, měla obdobné postavení jako dnešní insolvenční správce.

³ LISSE, Luděk. Insolvenční právo. Eupress. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2007. ISBN 9788086754918, s. 16-17.

Na našem území jsou počátky vzniku konkursního řízení spojeny s třicátými lety 17. století. Jakýmsi motivem pro jeho definitivní konstituování v letech čtyřicátých bylo zadlužování šlechty z důvodu rychlého nárůstu cen na konci 16. století, ke kterému se přidal státní bankrot označován jako tzv. měnová kaláda z roku 1623. Institut konkursního řízení tedy převážně řešil dlužnické vztahy šlechty. Vydáním císařského reskriptu v roce 1637, který byl realizován místodržitelským patentem vydaným ve stejném roce, došlo ke kompletní separaci konkursního řízení z doposud jednotného soudního řízení. Oba legislativní akty obsahovaly ustanovení o nutnosti veřejného a úředního vyzvání věřitelů k přihlášení svých pohledávek, přičemž tato výzva byla spjata se stanovenou lhůtou s prekluzivními účinky.⁴

V roce 1640 byla vydána Deklaratoria a Novely, ve kterých mělo konkursní řízení vyhrazeno zvláštní část.⁵ Z tohoto důvodu jsou považovány za první český konkurzní řád. Podle této právní úpravy mělo být konkursní řízení de facto poslední záchranou dlužníka, kdy jeho dluhy vůči několika věřitelům nelze likvidovat jinak než právě řádným provedením tohoto řízení, jehož vlastní výkon byl svěřen do rukou menších zemských úředníků. Konkursní řízení bylo dále formováno kupříkladu Josefským konkursním řádem z roku 1781 a bylo stejně jako celé středověké soudní řízení postaveno na zásadě formálnosti. Skládalo se z několika na sebe navazujících a neměnných stádií.⁴

V období existence Rakouska-Uherska byla oblast konkursního práva upravena konkursním řádem č. 1/1896 ř. z. přijatým v roce 1869, který byl následně nahrazen v roce 1914 císařským nařízením č. 337/1914 ř. z., jímž byl zaveden řád konkursní, vyrovnávací a odpůrcí. Vzhledem k faktu, že o čtyři roky později v roce 1918 vzniklo Československo a do té doby nebyl tento konkursní řád nahrazen jinou právní úpravou, zůstal dle recepční normy obsažené v zákoně č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého ze dne 28. 10. 1918 prozatím v platnosti.⁶

⁴ LISSE, Luděk. Insolvenční právo. Eupress. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2007. ISBN 9788086754918, s. 18-19.

⁵ Část Novell věnována konkursnímu řízení byla v roce 1644 publikována i samostatně pod názvem „*Krida-Ordnung*“. Od pojmu konkurs zde byl odlišen pojem krida, který podle tehdejší terminologie označoval samotné řízení, zatímco pojem konkurs byl používán pouze pro označení souběhu nároků.³

⁶ WINTEROVÁ, Alena a MACKOVÁ, Alena. Civilní právo procesní. 3. aktualizované vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2022. ISBN 9788075026026, s. 202-203.

Do července roku 1948, kdy byla v důsledku únorového státního převratu za účelem přepracování celého právního řádu deklarována právníková dvouletka, došlo k přijetí ještě jednoho kodexu konkursního práva v roce 1931 a to zákona č. 64/1931 Sb. Jeho cílem bylo především odstranění dvojí právní úpravy na území tehdejší Československé republiky, jelikož pro území Podkarpatské Rusi a Slovenska platilo jak pro konkurs, tak například pro exekuce, právo uherské. Zákon z roku 1931 byl za necelých dvacet let nahrazen jedním z výsledků právníkové dvouletky, zákonem č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních.⁶

Občanský soudní řád systematicky zakotvoval konkursní řízení v hlavě čtvrté části třetí, tedy mezi exekuční prostředky. Na základě terminologické změny bylo upuštěno od pojmu konkurs a byl nahrazen exekuční likvidací.⁷ I přes samotnou existenci právní úpravy byla její aplikovatelnost téměř nemožná s ohledem zejména na hospodářské poměry v období socialismu, kdy došlo v podstatě ke zlikvidování soukromého vlastnictví.⁶ „*Svou podstatou se jednalo jak v občanském soudním řádu z roku 1950, tak v původním znění OSŘ z roku 1963 o tzv. soudní likvidaci majetku dlužníka postavenou na principech konkursu.*“⁶

Po pádu komunistického režimu na území Československa byl v roce 1991 přijat zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, který zakotvoval novou právní úpravu úpadkového práva. Ke dni 1. 1. 2008 byl však z důvodu nabytí účinnosti stávajícího insolvenčního zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, zrušen.⁶

O aktuální právní úpravě insolvenčního řízení pojednává podkapitola 2.3.

⁷ Zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád). In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X, část třetí, hlava čtvrtá.

2.2 Obecná charakteristika

Jak předestřela předchozí kapitola, situace, kdy dlužník řádně a včas neplní své závazky je problémem nejen doby dnešní. Dnes však s ohledem na širokou škálu nabízených hypotečních či například spotřebitelských úvěrů se společností čím dál více jako něco běžného jeví eventualita žití na dluh. Jak uvádí I. Kovářová Kochová (2015), dluhy je tak možno s trochou nadsázky nazvat obvyklým doplňkem člena společnosti, se kterým je spojována existence vysokého podílu těch dlužníků, kteří svou povinnost splnit závazek neplní.⁸ Věřiteli tak nezbyvá, než se se svou pohledávkou obrátit na soud a domáhat se jejího uspokojení nejdříve žalobou v řízení nalézacím a následně podat návrh na soudní výkon rozhodnutí dle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, či exekuční návrh dle zvláštního právního předpisu, zákona č. 120/2001 Sb., exekuční řád.⁹

Nicméně tyto právní úpravy vykonávacího řízení neposkytují možnost ekonomické sanace dlužníka a v případě mnohosti dluhů neumožňují vést řízení jediné.¹⁰ V praxi by tak pro každý dluh zvlášť muselo být vedeno jednotlivé řízení, kterých by v důsledku mohla být celá dlouhá řada. Převážně z těchto důvodů je namísto řešení celé situace v dalším, zvláštním řízení, označovaném jako řízení úpadkové nebo insolvenční.⁸

Insolvenční řízení je realizováno zákonem č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Ten v ustanovení § 1 vymezuje předmět úpravy jako „*řešení úpadku a hrozícího úpadku dlužníka soudním řízením některým ze stanovených způsobů tak, aby došlo k uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužníkovým úpadkem nebo hrozícím úpadkem a k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužníkových věřitelů,*“¹¹ Jakožto zvláštní předmět úpravy bylo pod písm. b) vyčleněno oddlužení dlužníka, přestože je následně v zákoně vymezeno jako jeden ze způsobů řešení úpadku nebo úpadku

⁸ ŠÍNOVÁ, Renáta a KOVÁŘOVÁ KOCHOVÁ, Ingrid. Civilní proces. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2015. ISBN 9788074006005, s. 159-160.

⁹ WINTEROVÁ, Alena a MACKOVÁ, Alena. Civilní právo procesní. 3. aktualizované vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2022. ISBN 9788075026026, s. 199-200.

¹⁰ V rámci vykonávacího řízení či již v řízení nalézacím se mohou nároky jednotlivých věřitelů sbíhat. V tomto případě je nutné výtěžek dosažený výkonem rozhodnutí mezi ně spravedlivě rozdělit. Aby však mohlo být vykonávací řízení za spravedlivé označováno, musí dlužník disponovat dostačujícím majetkem k uspokojení všech věřitelů.

¹¹ Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

hrozícího. Dle komentáře¹² se jedná o legislativní chybu, kdy tento výklad je dosvědčen rozhodnutími insolvenčních soudů. Důvodová zpráva k zákonu ale toto vyčlenění argumentuje tím, že předmětem zákona je při splnění zákonných předpokladů rovněž eventualita oddlužení dlužníka od těch závazků, které nebyly zcela uspokojeny v rámci řízení.¹³

Na základě své povahy je insolvenční řízení označováno jako zvláštní druh civilního soudního řízení, které obsahuje jak prvky nalézacího, tak prvky vykonávacího řízení. Příslušný soud nejprve zjišťuje majetkové poměry dlužníka, následně určitými postupy směřuje k uspořádání jeho majetkových vztahů zejména uspokojením pohledávek věřitelů, přičemž řízení dle insolvenčního zákona není účelné v případě, kdy dlužník nedisponuje žádným majetkem.⁸ Tuto skutečnost konstatoval ve svém rozhodnutí například Vrchní soud v Praze tvrzením, že „*za situace, kdy neexistuje žádný majetek na straně dlužníka, insolvenční řízení postrádá podklad, protože neexistuje hmotný substrát, na základě kterého by k uspořádání vztahů s věřiteli došlo.*“¹⁴

Cíl insolvenčního řízení, vymezován v prvním paragrafu insolvenčního zákona jako co možná nejvyšší a zásadně poměrné uspokojení všech věřitelů dlužníka, je podpořen ustanovením § 2 písm. j) insolvenčního zákona o společném zájmu věřitelů, který je nadřazen jejich individuálním zájmům a nárokům.¹⁵

S pojmem insolvenční řízení úzce souvisí pojem insolvenční právo, který není synonymem, ale pojmem širším, jehož součástí je právě úprava insolvenčního řízení. Dále pod tento pojem spadá taktéž úprava s tímto typem řízení související, v oblasti soukromého i veřejného práva. Insolvenční právo tak například vymezuje insolvenční trestní delikty v rámci práva trestního. Přesah pojmu insolvenční právo je znatelný i v právu soukromém, u obligací. Kupříkladu v oblasti započtení pohledávek či právního jednání věřitelů, dlužníků. Lze konstatovat, že povaha práva insolvenčního není s právní úpravou insolvenčního řízení plně identická.⁹

¹² BROŽ, J., BUDÍN, P., DADAM, A., KOZÁK, J., PACHL, L., STANISLAV, A., STRNAD, Z., ZRŮST, L., ŽIŽLAVSKÝ, M. Insolvenční zákon: Komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer ASPI_ID KO182_2006CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

¹³ Sněmovní tisk č. 1120/0, Důvodová zpráva k zákonu č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) [online]. Praha: Vláda České republiky. 31. 8. 2005.

¹⁴ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 3.10.2010, č. j. 1 VSPH 742/2010-A-10.

¹⁵ HÁSOVÁ, Jiřina a MORAVEC, Tomáš. Insolvenční řízení. 2. vydání. Právní praxe. V Praze: C.H. Beck, 2018. ISBN 9788074007156, s. 6.

2.3 Právní úprava insolvenčního řízení

1. 1. 2008 nabyl účinnosti stěžejní pramen úpravy insolvenčního řízení v České republice, zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), zahrnující celkem 434 paragrafů. Je členěn na čtyři části, přičemž jednotlivé části jsou vzájemně provázané. Část první nazývaná částí obecnou je dále rozdělena na sedm hlav. Vymezuje předmět úpravy, základní pojmy, dále obsahuje ustanovení o procesních subjektech, insolvenčním řízení či projednání úpadku. Upravuje také postavení věřitelů, uplatňování pohledávek, majetkovou podstatu a neplatnost spolu s neúčinností právních úkonů. Část druhá následovně v pěti hlavách pojednává o jednotlivých způsobech řešení úpadku. Podmínky získání akreditace pro poskytování služeb v oblasti oddlužení a dohled Ministerstva spravedlnosti nad činností takto akreditovaných osob je upraven ve dvou hlavách části třetí. Poslední čtvrtá část nesoucí označení společná ustanovení ve své první hlavě obsahuje právní úpravu insolvenčního rejstříku jakožto informačního systému veřejné správy. Dvě další hlavy jsou věnovány jednak insolvenčnímu řízení s mezinárodním prvkem ve vztahu k právu Evropské unie a jednak jediným paragrafem povinnosti Ministerstva spravedlnosti uveřejnit formuláře pro podání způsobem, který umožňuje dálkový přístup. Následující závěrečná ustanovení mimo ustanovení přechodných a zrušovacích zahrnují také ustanovení zmocňovací.¹¹ Ministerstvo spravedlnosti je tak zmocněno k vydávání prováděcích předpisů, vyhlášek.¹⁶

Na základě ustanovení § 7 insolvenčního zákona, jestliže zákon nestanoví něco jiného, použijí se na incidenční spory a insolvenční řízení jakožto řízení soudní přiměřeně ustanovení o řízení sporném zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. Pokud by nebylo možné subsidiárně použít ani OSŘ, nařizuje uvedený paragraf použít ustanovení zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Aplikace vybraných ustanovení dále nesmí být v rozporu se zásadami insolvenčního řízení

¹⁶ Insolvenční zákon je v současné době prováděn následujícími prováděcími předpisy: vyhláška č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení a kterou se provádějí některá ustanovení insolvenčního zákona, vyhláška č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů, vyhláška č. 190/2017 Sb., k provedení § 3 odst. 3 insolvenčního zákona (vyhláška o platební neschopnosti podnikatele), vyhláška č. 191/2017 Sb., o náležitostech podání a formulářů elektronických podání v insolvenčním řízení a o změně vyhlášky č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení a kterou se provádějí některá ustanovení insolvenčního zákona, ve znění pozdějších předpisů nařízení vlády č. 189/2019 Sb., o způsobu určení hodnoty obydlí, které dlužník není povinen vydat ke zpeněžení.

jako takovými. Insolvenční zákon má tak vůči obecné procesní úpravě obsažené v OSŘ povahu *lex specialis*. Část šestá OSŘ upravující výkon rozhodnutí je však přiměřeně použitelná pouze v případě, kdy na ustanovení této části insolvenční zákon výslovně odkazuje. Exekuční, respektive vykonávací řízení je totiž na rozdíl od kolektivního pojetí řízení insolvenčního postaveno na principu prosazení individuálního nároku věřitele.¹⁷ Zásadám a principům obou typů řízení je věnována podkapitola 4.1 této diplomové práce.

Insolvenční zákon představuje komplexní právní úpravu řešení úpadku a hrozícího úpadku dlužníka. „*Je tak předpisem především procesním, avšak jeho četná ustanovení mají hmotněprávní povahu. Již samotná definice úpadku je hmotněprávního charakteru.*“¹⁸ Stejně tak například ustanovení o regulaci a uspokojování uplatněných pohledávek či úprava zániku závazku započtením.¹⁸

Tento stěžejní pramen byl od své platnosti datované 9. 5. 2005 již více než čtyřicetkrát novelizován, naposledy ke dni 1. 1. 2024 zákonem č. 349/2023 Sb., zákonem č. 430/2023 Sb. a zákonem č. 462/2023 Sb. Podstatnou novelu přinesl zákon č. 285/2023 Sb., konkrétně jeho první část, účinný od 23. 9. 2023. Dle důvodové zprávy bylo přijetí této novely spjato s přijetím zákona č. 284/2023 Sb., o preventivní restrukturalizaci, který představuje transpozici směrnice 2019/1023¹⁹, a který nabyl účinnost ke stejnému datu jako zákon novelizační. Cíl novelizace tak byl spatřován v doprovázení zákona o preventivní restrukturalizaci a zároveň přizpůsobení platné a účinné legislativy. Účelem institutu preventivní restrukturalizace je však úpadku podnikatelů předcházet, jeho následným řešením se zabývá insolvenční zákon.²⁰ Novela z roku 2023 má řadu významných předchůdců. Například institut oddlužení byl zásadním způsobem novelizován v roce 2017 zákonem č. 64/2017 Sb., či v roce 2019 zákonem č. 31/2019 Sb.¹⁸

Zmíněné novely se mimo jiné dotkly i dalšího právního předpisu v oblasti insolvenčního práva a to zákona č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, který

¹⁷ HÁSOVÁ, Jiřina a MORAVEC, Tomáš. Insolvenční řízení. 2. vydání. Právní praxe. V Praze: C.H. Beck, 2018. ISBN 9788074007156, s. 2.

¹⁸ WINTEROVÁ, Alena a MACKOVÁ, Alena. Civilní právo procesní. 3. aktualizované vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2022. ISBN 9788075026026, s. 204-205

¹⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady Evropské unie 2019/1023 ze dne 20. června 2019 o rámcích preventivní restrukturalizace, o oddlužení a zákazech činnosti a opatřeních ke zvýšení účinnosti postupů restrukturalizace, insolvence a oddlužení a o změně směrnice (EU) 2017/1132 (směrnice o restrukturalizaci a insolventci).

²⁰ Vláda ČR; Poslanecká sněmovna PČR. Důvodová zpráva k zákonu č. 285/2023 Sb., změna insolvenčního zákona a dalších souvisejících zákonů. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/321383/1/2#>.

upravuje postavení insolvenčních správců a stejně jako insolvenční zákon je na základě zmocňovacího ustanovení § 39a prováděn vyhláškami Ministerstva spravedlnosti.^{18, 21}

Určitou vazbou k insolvenčnímu řízení jistě disponují i další právní předpisy práva soukromého jako je například zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník nebo zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích). Provázanost lze nalézt i v oblasti práva veřejného, kdy zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, vymezuje v ustanoveních § 222 až § 226 skutkové podstaty úpadkových deliktů.¹⁸

Jelikož je Česká republika od 1. 5. 2004 členem Evropské unie, reguluje dle ustanovení § 426 odst. 1 insolvenčního zákona insolvenční řízení s evropským mezinárodním prvkem nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/848 ze dne 20. 5. 2015 o insolvenčním řízení. Dalším evropským právním pramenem upravující oblast insolvenčního řízení jsou například směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/12/ES ze dne 20. 3. 2000 o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o jejím výkonu, směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/17/ES ze dne 19. 3. 2001 o reorganizaci a likvidaci pojišťoven¹¹ či již zmíněná směrnice o restrukturalizaci a insolvenční.¹⁹

2.4 Základní pojmy

2.4.1 Úpadek

Vzhledem k předmětu úpravy InsZ, kterým je řešení úpadku a hrozícího úpadku, představuje právě úpadek klíčový pojem vymezený v § 3 InsZ. V tomto ustanovení jsou zároveň definovány dvě formy úpadku, platební neschopnost a předlužení, mezi kterými je nutno odlišovat. Vedle toho je taktéž definován úpadek hrozící.¹¹

²¹ vyhláška č. 312/2007 Sb., o obsahu a dalších náležitostech zkoušek insolvenčních správců, vyhláška č. 314/2007 Sb., o minimálním limitu pojistného plnění a minimálních standardech pojistných smluv insolvenčních správců, vyhláška č. 121/2019 Sb., o materiálním vybavení a standardech výkonu funkce insolvenčního správce, vyhláška č. 193/2019 Sb., kterou se stanoví vzor průkazu insolvenčního správce.

2.4.1.1 Formy úpadku

Závěry o úpadku ve formě platební neschopnosti lze činit v případě, kdy jsou kumulativně splněny tři předpoklady obsažené v § 3 odst. 1 InsZ. Prvním z nich je pluralita věřitelů dlužníka, tj. existence nejméně dvou. Pokud tomu tak není, je pohledávka jediného věřitele vůči dlužníkovi vymáhána v řízení vykonávacím. Insolvenční návrh může podat jak více věřitelů společně, tak i věřitel sám²², přičemž musí splnění tohoto předpokladu tvrdit a prokázat. V již zahájeném insolvenčním řízení mohou být například přihlášením pohledávky zjištěni věřitelé další. Zmíněné podmínky plurality lze dostát i rozdělením jediné pohledávky a následným postoupením její dílčí části dalšímu subjektu.¹² Aby však nedocházelo ke zneužívání, lze za dalšího věřitele uvedeného ve věřitelském návrhu považovat pouze toho, který pohledávku či její část od navrhovatele nabyl minimálně šest měsíců před tím, než byl insolvenční návrh podán (§ 143 odst. 2 InsZ)¹¹.

Zbylé dva předpoklady, které musí být splněny jsou existence peněžitých závazků po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti a s tím spojená objektivní neschopnost tyto závazky plnit. Za objektivní neschopnost je považován typicky nedostatek finančních prostředků, nikoli však neochota dlužníka závazek plnit například z důvodu neuznání přihlášené pohledávky či sporu o její výši.¹²

Sám insolvenční zákon vymezil čtyři vyvratitelné domněnky platební neschopnosti. Ke zjištění, že dlužník je objektivně neschopen své závazky plnit, postačí splnění i jen některé z nich. Tedy dlužník dle § 3 odst. 2 InsZ alternativně:

„a) zastavil platby podstatné části svých peněžitých závazků, nebo

b) je neplní po dobu delší 3 měsíců po lhůtě splatnosti, nebo

c) není možné dosáhnout uspokojení některé ze splatných peněžitých pohledávek vůči dlužníku výkonem rozhodnutí nebo exekucí, nebo

d) nesplnil povinnost předložit seznamy uvedené v § 104 odst. 1²³, kterou mu uložil insolvenční soud.“¹¹

²² Oprávněn podat insolvenční návrh je věřitel, který disponuje vůči dlužníkovi splatnou pohledávkou, její výše se však nezohledňuje.

²³ Jedná se o seznam majetku dlužníka, seznam závazků, seznam jeho zaměstnanců a také listiny úpadek dokládající.

Pokud dojde k naplnění některé z těchto domněnek, je na dlužníkovi, aby aktivně svou platební neschopnost vyvrátil.²⁴

Druhá forma úpadku, předlužení, není formou univerzální, jelikož narozdíl od platební neschopnosti se může týkat pouze dlužníka, kterým je právnická osoba či fyzická osoba – podnikatel.²⁵ § 3 odst. 4 InsZ stanoví podmínky, které musí být k existenci předlužení kumulativně splněny. Stejně jako v případě platební neschopnosti musí dlužník disponovat více věřiteli, navíc však souhrn všech jeho závazků bez ohledu na splatnost musí převyšovat hodnotu jeho majetku. Zohledňovaným hlediskem v rámci určování hodnoty majetku dlužníka je taktéž případné další provozování podniku či správa majetku, pokud lze důvodně předpokládat, že dlužník bude moci v těchto činnostech nadále pokračovat.¹² „Hodnotu majetku představuje cena majetku vyjádřená v penězích v době rozhodování insolvenčního soudu o insolvenčním návrhu.“²⁶

Dlužníkovi je insolvenčním zákonem poskytnuta možnost svou finanční situaci řešit ještě dříve, než-li naplní zákonné znaky úpadku. § 3 odst. 5 InsZ uvádí, že „o hrozící úpadek jde tehdy, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že dlužník nebude schopen řádně a včas splnit podstatnou část svých peněžitých závazků.“¹¹ Typicky tedy půjde o takový nepříznivý stav, který by v případě dlouhodobějšího pokračování současně s nemožností jakéhokoliv zvrácení do stavu úpadku dospěl. V případě hrozícího úpadku je k podání návrhu na zahájení insolvenčního řízení aktivně legitimován pouze sám dlužník. K jeho řešení mohou být využity pouze způsoby sanační, reorganizace nebo oddlužení.¹²

2.4.1.2 Způsoby řešení úpadku v insolvenčním řízení

Možné způsoby řešení zjištěného úpadku včetně úpadku hrozícího vymezuje insolvenční zákon v ustanovení § 4. Těmito způsoby jsou konkurs, reorganizace, oddlužení a pro určité subjekty či druh případů zákon vymezuje zvláštní způsoby řešení.¹¹ Jejich právní úpravě je věnováno téměř dvě stě paragrafů

²⁴ ŠÍNOVÁ, Renáta a KOVÁŘOVÁ KOCHOVÁ, Ingrid. Civilní proces. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2015. ISBN 9788074006005, s. 162.

²⁵ Tato forma úpadku se týká těch subjektů, které jsou povinni vést účetnictví. Jinak by v praxi předlužení nebylo téměř zjištěné. Z tohoto důvodu je prakticky vyloučena možnost insolvenčního návrhu z důvodu předlužení podaného věřitelem, ten totiž nedisponuje plnou znalostí o ekonomické situaci dlužníka zpracované v jeho účetnictví.

²⁶ HÁSOVÁ, Jiřina. Vybrané instituty insolvenčního zákona v rozhodnutích Nejvyššího soudu: komentovaná soudní rozhodnutí. Judikatura (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2019. ISBN 9788074005534, s. 14.

druhé části insolvenčního zákona. Pro účely této diplomové práce a konkrétně této kapitoly, jejímž cílem je stručně seznámit čtenáře obecně s insolvenčním řízením, jsou způsoby řešení úpadku charakterizovány v co největší krátkosti avšak se snahou zachytit jejich podstatu.

Konkursem se rozumí obecný, likvidační způsob řešení úpadku každého dlužníka, který vzhledem právě ke své likvidační povaze nelze užít jako způsob řešení úpadku hrozícího, pokud je úspěšný některý ze způsobů sanačních. Pokud by ale tyto způsoby k cílům insolvenčního řízení nevedly, lze uplatnit konkurs. Jádrem konkursu je rozprodej veškerého majetku k tomu způsobilého a výtěžek následně mezi dlužníkovými věřiteli rozdělit. Majetek může být prodán vcelku nebo po částech. Alternativu představuje nepatrný konkurs, kde je kladen důraz na rychlost insolvenčního řízení.¹²

Sanační způsob řešení úpadku či hrozícího úpadku dlužníka podnikatele (především velkých podnikatelských subjektů) představuje reorganizace jeho závodu. Jejím cílem je ozdravnými opatřeními obnovit ekonomické zdraví dlužníka během zachovaného provozu jeho závodu a zároveň postupné uspokojování pohledávek dlužníkových věřitelů. Probíhá na základě reorganizačního plánu, který podléhá schválení insolvenčního soudu. Zda je reorganizační plán plněn, je průběžně kontrolováno věřiteli. I v rámci tohoto sanačního způsobu musí být směřováno k co možná nejvyššímu a poměrnému uspokojení věřitelů.²⁷ Pokud je již v jeho průběhu zřejmé, že k tomuto účelu nepovede, insolvenční soud svým rozhodnutím přemění reorganizaci v konkurs dle podmínek vymezených v § 363 InsZ.¹¹

Oddlužení představuje taktéž sanační způsob, kdy na rozdíl od reorganizace je oddlužením řešen úpadek nebo hrozící úpadek subjektů, které nedisponují závazky z podnikání, fyzických osob či právnických osob nepodnikatelů. Za splnění podmínek uvedených v § 389 odst. 2 InsZ však užití tohoto sanačního způsobu nebrání ani existence dlužníkových závazků z podnikání.¹¹ Oddlužení je přípustné buďto formou zpeněžení majetkové podstaty nebo splácením pohledávek dle splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty. Jedná se o nejčastější způsob řešení úpadku, využívaný především fyzickými osobami, které se staly neschopnými splácet své závazky vzniklé z různých půjček a spotřebitelských

²⁷ HÁSOVÁ, Jiřina a MORAVEC, Tomáš. Insolvenční řízení. 2. vydání. Právní praxe. V Praze: C.H. Beck, 2018. ISBN 9788074007156, s. 193.

úvěrů.¹² Splněním zákonem stanovených podmínek obsažených v § 412a InsZ dojde ke splnění oddlužení. Následně insolvenční soud dle § 414 InsZ společně s rozhodnutím o splnění oddlužení rozhodne také o osvobození dlužníka od placení těch pohledávek, které byly zahrnuty do oddlužení a nebyly dosud uspokojeny (na rozdíl od konkursu). Stejně jako u reorganizace může dojít ke zrušení schváleného oddlužení a řešení úpadku konkursem a to za podmínek obsažených v § 418 InsZ.¹¹

Poslední způsob řešení je zákonem stanovený, jak je již zmíněno, pro určitý druh případu nebo pro určité subjekty. Tyto určité subjekty představují např. banky, pojišťovny, zajišťovny, kdy jejich předmětem činnosti je nakládání s peněžními prostředky. Právě tato činnost se spousty specifiky vyžadují i specifickou úpravu řešení případného úpadku, který je řešen vždy konkursem.¹²

Na závěr této podkapitoly lze uvést, že „*pokud nebude v rámci insolvenčního řízení úspěšně dosaženo povolení jednoho ze sanačních způsobů řešení úpadku, představuje obecný konkurs jakousi poslední možnou a jedinou – obecnou variantu řešení dlužníkovy úpadku.*“²⁸

2.4.2 Některé další pojmy

Insolvenční zákon ve svém úvodu vedle úpadku vymezuje v § 2 i další základní pojmy nezbytné k pochopení smyslu insolvenčního řízení a jeho právní úpravy. Samotné insolvenční řízení je zahájeno podáním návrhu označovaného jako insolvenční návrh příslušnému insolvenčnímu soudu. Ať je podán věřitelem či dlužníkem, musí splňovat jak obecné náležitosti podání vymezené v § 42 odst. 4 OSŘ, tak náležitosti další stanovené v ustanovení § 103 a násl. InsZ.¹¹

Za trvání insolvenčního řízení mohou být v jeho důsledku vyvolané tzv. incidenční spory, jež jsou uvedeny v § 159 odst. 1 InsZ.²⁹ Tyto spory jsou v prvním stupni projednávány a rozhodovány v rámci insolvenčního řízení insolvenčním soudem věcně a místně příslušným, nikoliv v samostatném řízení.¹²

K uspokojení pohledávek věřitelů slouží majetková podstata, tedy soubor majetku dlužníka tvořící jeho aktiva.¹² Dle § 206 InsZ se jedná například o věci (ať už movité či nemovité), peněžní prostředky, pohledávky dlužníka, obchodní

²⁸ WINTEROVÁ, Alena a MACKOVÁ, Alena. Civilní právo procesní. 3. aktualizované vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2022. ISBN 9788075026026, s. 218.

²⁹ Dle uvedeného ustanovení se jedná například o spory o pravost a výši přihlášených pohledávek, nebo spory o vyloučení věci, práva, pohledávky z majetkové podstaty.¹¹

podíly. Vedle tohoto pozitivního vymezení obsahuje insolvenční zákon také vymezení negativní. Do majetkové podstaty tak kupříkladu dle § 207 odst. 1 InsZ nepatří majetek nepostižitelný exekucí nebo výkonem rozhodnutí.¹¹ S majetkovou podstatou se váže termín osoba s dispozičním oprávněním. Tato osoba (převážně osoba dlužníka, ale i insolvenční správce) disponuje v průběhu insolvenčního řízení právem s majetkovou podstatou nakládat, přičemž rozsah tohoto práva je modifikován v závislosti na způsobu řešení úpadku a samotné fázi insolvenčního řízení.¹²

Dále § 2 písm. h) InsZ vymezuje přihlášku pohledávky jako procesní úkon na jehož základě dlužníkům věřitel písemnou formou na předepsaném formuláři uplatňuje svou pohledávku.³⁰ Přihlášky pohledávek jsou včetně jejich příloh součástí insolvenčního spisu dlužníka vedeného elektronickou formou.¹² Tyto insolvenční spisy jsou spolu se seznamem insolvenčních správců a seznamem dlužníků obsahem veřejně přístupného insolvenčního rejstříku, který § 419 odst. 1 InsZ definuje jako informační systém veřejné správy, přičemž jeho spravování je v kompetenci Ministerstva spravedlnosti.¹¹ Vedle funkce evidenční a informační plní taktéž funkci doručovací.³⁰

Ostatní klíčové pojmy buď již v předchozích podkapitolách nastíněny byly, nebo budou předmětem kapitol následujících.

2.5 Procesní subjekty

Taxativní výčet procesních subjektů je předmětem ustanovení § 9 InsZ. Jsou jimi insolvenční soud, dlužník a věřitelé jakožto účastníci řízení, dále insolvenční správce či další správce a eventuálně další procesní subjekty, státní zastupitelství a likvidátor dlužníka.¹¹

Vymezení a komparace postavení procesních subjektů insolvenčního řízení a řízení exekučního je předmětem podkapitoly 4.2 a kapitoly 5.

³⁰ HÁSOVÁ, Jiřina a MORAVEC, Tomáš. Insolvenční řízení. 2. vydání. Právní praxe. V Praze: C.H. Beck, 2018. ISBN 9788074007156, s. 11.

3 Exekuční řízení

3.1 Historický exkurz

Obsahem podkapitoly 2.1. byl historický exkurz do insolvenčního řízení, přičemž jeho počátek byl zasazen v právu římském. Jelikož i řízení exekuční má v tomto právu svůj původ, je nutné jeho exkurz začít, byť velmi stručně, právě zde. Již v době antického Říma se totiž římsští zákonodárci při své činnosti věnovali výkonu rozhodnutí s velkou pozorností, a tak prvotní zakotvení tohoto institutu je k nalezení v Zákoně dvanácti desek. Povinnému byla na počátku řízení dána lhůta k dobrovolnému plnění povinnosti, pokud však došlo k marnému uplynutí lhůty, stal se dle zákona povinný otrokem oprávněného, který ho mohl beztrestně usmrtit – rozsekat na části.³¹ Na počátku 3. století př. n. l. se však od tohoto krutého, personálního charakteru exekuce postupně ustoupilo a v úvahu přicházela i exekuce majetková ve formě prodeje věcí z majetku dlužníka v hodnotě dluhu.³² Vzhledem k faktu, že nebylo rozlišováno mezi konkursem a exekucí na majetek dlužníka, byla již tato forma exekuce výše rozebrána a nebude dále předmětem exkurzu.

Ve středověku probíhalo nalézací řízení na našem území dvěma způsoby, buď před soudy městskými nebo soudy zemskými. Přestože oba způsoby řízení měly svá specifika, výsledek byl stejný, byl vydán rozsudek představující exekuční titul. Samotný proces exekuce podle zemského práva byl vázán silným formalismem a byl rozdělen na několik na sebe navazujících částí, přičemž žádná nemohla být přeskočena. Počátek celého procesu představovala výzva ke splnění vymáhané povinnosti nesoucí označení úmluva. V případě bezvýsledné úmluvy, tedy pokud nedošlo k dohodě o splnění povinnosti mezi věřitelem a dlužníkem, se přistoupilo k samotné exekuci. Oproti tomu výkon exekuce dle práva městského byl procesem rychlejším, jelikož v tomto případě bylo od úmluvy upuštěno a výzvu představoval samotný rozsudek vydaný městským soudem.³³

Za doby vlády Josefa II. v roce 1781 došlo k vydání Josefínského obecného řádu soudního pro civilní právo a zavedení dělení exekuce na uhrazovací

³¹ DOSTALÍK, Petr. Majetková exekuce a *beneficium competentiae* v římském právu. Inspirace pro moderní dobu? Komorní listy. II/2023. Praha: Exekutorská komora ČR, 2023, s. 38-39. MK ČR E 19153.

³² WOLFOVÁ, Jitka a ŠTIKA, Martin. Soudní exekuce. 2., aktualizované vydání. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 9788076761148, s. 4.

³³ Tamtéž, s. 6-7.

a zajišťovací.³⁴ Právní úprava výkonu exekuce se však již v zárodku neprojevila jako ideální. Jako důsledek povinnosti soudu vyrozumívát dlužníka o každém jednotlivém kroku se projevila přílišná zdlouhavost až vleklost vykonávacího řízení a také narůst „nepotřebných“ nákladů. Tyto neduhy zmíněného obecného soudního řádu byly příčinou snah o vytvoření takové právní úpravy, která by jednoznačně oddělila nalézací a vykonávací řízení, vyzdvihla zásady ústnosti, bezprostřednosti a mimo jiné také zavedla do praxe modernější způsoby provedení exekuce, například přikázání pohledávek od podlužníků.³⁵

Tyto snahy, úvahy byly vzaty v potaz v rámci legislativního procesu, jehož výsledkem bylo přijetí dvou nových právních předpisů, a to zákona č. 78/1896 ř. z., o zavedení zákona o řízení exekucím a zajišťovacím a zákona č. 79/1896, o řízení exekucím a zajišťovacím (exekuční řád). Exekuční řád se dle svého obsahu rozděloval do dvou částí, přičemž ta první pojímala všeobecná ustanovení a rozebírala jednotlivé způsoby provedení exekuce, zatímco ta druhá se věnovala konkrétněji exekucím úkonům vedoucím k zajištění peněžitých pohledávek. Došlo též k diferenciování exekucí na zajišťovací a definitivní.³⁶ Exekuce zajišťovací (tzv. prozatímní) byla vedena podle ustanovení § 370 a následujících exekučního řádu ve výjimečných případech, před vydáním exekučního titulu či před tím, než nabyl právní moci a vykonatelnosti.³⁷ Exekuce definitivní se podle názvu prováděla až po nabytí právní moci exekučního titulu.³⁸

Pokud by měl být exekuční řád z roku 1896 „shrnut“ do jednoho odstavce této diplomové práce, je třeba konstatovat, že se jednalo o hodnotnou právní úpravu exekučního řízení, která se stala inspirací a základním prvkem pro současné exekuční právo na území České republiky. „Příkladem je velká novela občanského soudního řádu a exekučního řádu, účinná od 1. 1. 2013, která opět převzala řadu institutů právě z výše citovaného historického kodexu.“³⁹ Exekuční řád tak například v § 250 a § 251 vymezuje věci, předměty, které nemohly být postihnuty

³⁴ Podstatu exekuce zajišťovací představovala povinnost uschovat výtěžek v soudním depozitu a tedy nemožnost jeho vyplacení.

³⁵ Tamtéž, s. 8-9.

³⁶ WOLFOVÁ, Jitka, ŠTIKA, Martin. Aktuálnost exekučního řádu z roku 1896. Komorní listy. II/2014. Praha: Exekutorská komora ČR, 2014, s. 28. MK ČR E 19153.

³⁷ Zákon č. 79/1896 ř.z., o řízení exekucím a zajišťovacím (exekuční řád). In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

³⁸ Exekuce definitivní se následovně dle charakteru jmění, na které byla vedena, dělila na exekuci mobiliární, tedy na jmění movité a exekuci reální, na jmění nemovitě.

³⁹ WOLFOVÁ, Jitka, ŠTIKA, Martin. Aktuálnost exekučního řádu z roku 1896. Komorní listy. II/2014. Praha: Exekutorská komora ČR, 2014, s. 31. MK ČR E 19153.

exekucí, čímž už tehdy bylo bojováno proti potencionální hmotné nouzi dlužníka. Kupříkladu šlo o oděv, peřiny, domácí nářadí, potraviny, léky, určená hospodářská zvířata, svatební prsten. Dále byla upravena oblast institucionálního zabezpečení, kdy podle § 16 byla exekuce vykonávána buď přímo civilními soudy, nebo výkonnými orgány. Příslušnost upravoval následující § 17, který stanovil jako příslušný soud v rámci exekučního řízení soud okresní a dal mu označení exekuční. Opomenuty nezůstaly ani náklady řízení, kdy konkrétně § 75 a § 76 upravuje náklady v případě nezdařilého vymáhání plnění. Ustanovení § 78 následně výslovně zakotvilo princip subsidiarity tehdejšího civilního řádu soudního.⁴⁰

Vzhledem ke skutečnosti, že exekuční řád nebyl do roku 1918 nahrazen jiným kodexem, zůstal společně s dalšími zákony, například s již zmíněným konkursním řádem z roku 1914, v prozatímní platnosti a to na základě článku 2 recepčního zákona č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého ze dne 28. 10. 1918. Tento krok na počátku období první republiky vedl k zachování kontinuity práva a zároveň zabránil možnému zmatku v právních předpisech na území nového státu.⁴¹ Součástí Československé republiky bylo v té době taktéž Slovensko a Podkarpatská Rus, přičemž tyto země disponovaly vlastní uherskou úpravou exekučního práva. Jedním z hlavních cílů tehdejšího zákonodárství se tak stala unifikace práva, která měla vést mimo jiné k přijetí nového občanského soudního řádu a vypracování osnovy exekučního řádu. Proces unifikace však v důsledku politických událostí završených Mnichovskou dohodou z roku 1938 zůstal nedokončen.⁴²

V období tzv. komunistického práva došlo v červenci roku 1948 k vyhlášení právnícké dvouletky, jejímž cílem byla kodifikace klíčových právních předpisů jednotlivých právních odvětví a tedy vytvoření socialistického právního řádu. Jedním z výsledků bylo přijetí zákona č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních, který se stal účinným dne 1. 1. 1951. Nový občanský soudní řád obsahoval vedle úpravy řízení sporného, nesporného a řízení před rozhodci také právní úpravu řízení exekučního.⁴³

⁴⁰ Tamtéž, s. 28-30.

⁴¹ KRTKOVÁ, Petra. Dějiny Exekucí v letech 1896-1938. Komorní listy. I/2023. Praha: Exekutorská komora ČR, 2023, s. 35. MK ČR E 19153.

⁴² WOLFOVÁ, Jitka a ŠTIKA, Martin. Soudní exekuce. 2., aktualizované vydání. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 9788076761148. s. 13-14

⁴³ BALÍK, Stanislav. Výkon rozhodnutí a exekuce v letech 1948-1989. Komorní listy. IV/2022. Praha: Exekutorská komora ČR, 2022, s. 19-20. MK ČR E 19153.

„Exekuce byla v té době jedním z četných režimních prostředků hrozby donucení, kdy si povinné osoby stěželi mohly dovolit účinně se exekucí, obzvláště byl-li vymáhajícím věřitelem stát, za pomoci právních prostředků bránit. V širších souvislostech byla právní úprava exekuce nasměrována k účelům tzv. třídního boje zejména proti soukromým vlastníkům nemovitých věcí.“⁴⁴

S přijetím zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu ze dne 4. 12. 1963 došlo k upuštění od pojmu exekuce, který nahradil pojem výkon rozhodnutí. Exekuční řízení se tak změnilo na řízení vykonávací.⁴⁵ Vzhledem k uspořádání společnosti v době přijetí zákona a k přísnému principu hospodárnosti řízení byl nejhojněji využívaným způsobem výkonu rozhodnutí srážky ze mzdy.⁴²

V roce 2001 došlo ke schválení zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů ze dne 28. 2. 2001, který seznamoval společnost s osobou soudního exekutora a s jeho činností. Exekuční řád, jakožto zvláštní právní předpis k občanskému soudnímu řádu, tak svěřil určitou část pravomocí soudu uplatňovanou po vydání rozhodnutí do rukou soudního exekutora.⁴²

O aktuální právní úpravě podrobněji pojednává podkapitola 3.3.

3.2 Obecná charakteristika

Civilní proces lze rozdělit na dva druhy řízení, stádia. Na řízení nalézací, kde soud právo nalézá a řízení vykonávací, resp. exekuční, kde dochází k nedobrovolnému vymožení uložené povinnosti. Jak autoritativní rozhodnutí o přiznání práva, tak jeho nucený výkon, je součástí základního lidského práva na spravedlivý proces. Obě řízení však představují relativně samostatná stádia. Vykonávací řízení není vždy následkem řízení nalézacího, typicky nenásleduje v případě, kdy je uložena povinnost splněna dobrovolně či v případě, kdy oprávněná osoba výkon rozhodnutí, resp. exekuci sama nenavrhne.⁴⁶ Na druhou stranu ani řízení nalézací nemusí nutně tomu vykonávacímu předcházet, jelikož

⁴⁴ Tamtéž, s. 23.

⁴⁵ Tyto změny v terminologii jsou dodnes vystavované kritice a jsou předmětem mnohých diskusí, jelikož se nejedná pouze o vymáhání povinností uložených rozhodnutí, nýbrž mezi exekuční tituly patří mimo jiné i vykonatelné platební výměry, smíry apod.

⁴⁶ Vykonávací řízení je tak řízeno zásadou dispoziční. Výjimku však představuje výkon ve věcech péče o nezletilé.

vynutitelností disponují i jiná rozhodnutí, např. notářské zápisy s doložkou vykonatelnosti či nálezy rozhodců.⁴⁷

Vedle soudního výkonu rozhodnutí, který již dle svého označení provádí věcně a místně příslušný soud na základě zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, zakotvuje zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, jako alternativu exekuci, která je prováděna konkrétním soudním exekutorem, jehož výběr je plně svěřen do rukou oprávněného. Je zároveň na jeho volbě, zda se cestou exekuce vydá, či zvolí soudní výkon rozhodnutí. Exekuci jakožto alternativu nelze však využít pro všechny případy titulů. „*Soudní výkon rozhodnutí je výlučnou cestou, kterou se vymáhají rozhodnutí vydaná ve věcech ochrany proti domácímu násilí, ve věcech péče soudu o nezletilé (to neplatí pro rozhodnutí o výživném na nezletilé dítě), rozhodnutí orgánů Evropského společenství, resp. EU, ...*“⁴⁸

Soudní exekuce a soudní výkon rozhodnutí představují dvě alternativní cesty, které spojuje stejný základní cíl, tedy nucené vymožení uloženého plnění, které nebylo dobrovolně splněno. Jsou vymezeny také stejnými funkcemi. Uhrazovací funkce tkví v použití donucovací moci orgánu státu, v případě exekuce subjektu, na který je tato moc delegována. Prostřednictvím soudcovského/exekutorského zástavního práva je plněna funkce zajišťovací. Účelem soudní exekuce a soudního výkonu rozhodnutí již není povinného, který uloženou povinnost dobrovolně nesplnil, trestat jako tomu mohlo být v případě exekucí personálních. Z tohoto důvodu není mezi funkcemi uváděna funkce sankční.⁴⁹ Hovořit nelze ani o ekonomicky sanační povaze jako je tomu u řízení insolvenčního.

Zásadní rozdíly mezi alternativami nejsou shledávány ani ve způsobech, kterými je cíle spočívajícího ve vymožení plnění dosaženo. Výraznými odchylkami disponují samotné průběhy těchto řízení.⁴⁸ Soudní výkon rozhodnutí však není jedním z témat této diplomové práce, a proto již dále nebude věnována pozornost jeho samotného průběhu.

Obecně však platí, že aby k nařízení soudní exekuce či soudního výkonu rozhodnutí došlo, musí být splněny tři následující předpoklady. Existence

⁴⁷ WINTEROVÁ, Alena a MACKOVÁ, Alena. Civilní právo procesní. 3. aktualizované vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2022. ISBN 9788075026026, s. 17.

⁴⁸ Tamtéž, s. 62.

⁴⁹ Tamtéž, s. 18-19.

vykonatelného rozsudku popřípadě jiného exekučního titulu⁵⁰, který obsahuje a jednoznačně vymezuje nárok, jenž má být v řízení vymožen, dále návrh oprávněné osoby zahrnující tvrzení, že povinný dobrovolně do podání návrhu uloženou povinnost nesplnil a existence zákonného způsobu výkonu rozhodnutí/provedení exekuce.⁴⁹

Vedle vykonávacího řízení, které je realizováno na základě obecného procesního předpisu nebo samostatného zákona – exekučního řádu a je tedy řazeno do civilního práva procesního, existují v rámci českého právního řádu další, specializovanější vykonávací řízení. Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, disponuje v části druhé právní úpravou exekuce správní, zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, obsahuje v části třetí ustanovení upravující exekuci daňovou. Úpravu zvláštního vykonávacího řízení trestního lze nalézt v části třetí zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).⁵¹

3.3 Právní úprava exekučního řízení

Předchozí podkapitoly již nastínily, že právní úprava exekučního řízení v civilních věcech je v českém právním řádu v důsledku určitého historického vývoje roztržena do dvou základních předpisů. Jedná se o zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů a zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, převážně jeho šestá část. Současná právní úprava se tak vyznačuje jistou dvoukolejností, přičemž vzájemný vztah uvedených předpisů vychází ze zásady *lex specialis derogat legi generali* zakotvené v ustanovení § 52 EŘ.⁵² „*Vyjádření vztahu generality občanského soudního řádu a speciality exekučního řádu je upraveno v odst. 1 tohoto ustanovení. Znamená to, že ustanovení občanského soudního řádu o výkonu rozhodnutí (případně i jiná ustanovení občanského soudního řádu) se použijí vždy, pokud*

⁵⁰ Doktrinální výklad spolu s ustálenou judikaturou Ústavního soudu spojuje exekuční titul se zásadou nezpochybnitelnosti, jelikož cílem exekučního řízení je „pouze“ exekuční titul vykonat, nikoliv opět právo nalézat či titul opravovat, přezkoumávat. I tato zásada je ovšem prolomena výjimkami, které Ústavní soud ve svých nálezech připustil. Například náleží Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3194/18 ze dne 1. 4. 2019 v bodě 23. uvádí: „... ,že v exekučním řízení obecným soudům přísluší se zabývat zásadními vadami exekučního titulu a že jsou povinny výkon rozhodnutí zastavit také v případech, v nichž by výkon rozhodnutí vedl ke zjevné nespravedlnosti, nebo byl dokonce v rozporu s principy právního státu. Nezohlednění těchto kritérií při rozhodování o zastavení výkonu rozhodnutí představuje porušení základního práva na soudní ochranu.“ Zásadní vadu exekučního titulu představuje dle uvedeného nálezu taktéž nepřiměřená výše vymáhaných úroků z prodlení.

⁵¹ Tamtéž, s. 20.

⁵² WOLFOVÁ, Jitka a ŠTIKA, Martin. Soudní exekuce. 2., aktualizované vydání. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 9788076761148. s. 29-30.

*exekuční řád nestanoví odlišný procesní režim.*⁵³ Subsidiární charakter části šesté OSŘ o výkonu rozhodnutí se tak určitým způsobem liší v závislosti na speciálním předpisu. Zatímco v rámci exekučního řízení se tato část OSŘ použije vždy, pokud exekuční řád nestanoví jinak, v rámci řízení insolvenčního, jak již bylo zmíněno, se aplikuje pouze v tom případě, kdy na její ustanovení insolvenční zákon odkáže.

Exekuční řád o 132 paragrafech ze dne 28. 2. 2001, účinný od 1. 5. 2001, je členěn na patnáct hlav. Vedle základních ustanovení obecně pojednávacích o soudním exekutorovi, Exekutorské komoře České republiky a o státním dohledu Ministerstva spravedlnosti, obsahuje následující druhá hlava detailnější právní úpravu osoby exekutora a exekutorského úřadu stejně jako úpravu zaměstnanců exekutora, tedy koncipientů, kandidátů a vykonavatelů. Třetí hlava je věnována exekuční činnosti, speciálně je tak upraveno zahájení exekučního řízení, jeho účastníci, exekuční návrh nebo např. exekuční příkaz.⁵⁴ Speciální úpravou disponuje taktéž exekuční titul, ačkoliv výčet těchto titulů obsažený v EŘ se převážně shoduje s výčtem titulů pro soudní výkon rozhodnutí dle OSŘ.⁵⁵ I některé další instituty (odklad a zastavení exekuce) se s vývojem exekučního práva „dočkaly“ odlišné právní úpravy zakotvené v EŘ. Obdobně je tomu v hlavě čtvrté EŘ, která se věnuje způsobům provedení exekuce. Třebaže je výčet způsobů soudního výkonu a způsobů provedení exekuce prakticky shodný, i zde existují výjimky. Mezi ty nejzásadnější patří absence pozastavení řídičského oprávnění jako jednoho ze způsobů vynucení splnění povinnosti v OSŘ. Jistou odlišnost od obecné úpravy v OSŘ lze nalézt také v právní úpravě exekuce prodejem movitých věcí.⁵⁶ Způsobům provedení exekuce se podrobněji věnuje podkapitola 3.4.3. Následující hlavy EŘ obsahují ustanovení týkající se další činnosti exekutora, nákladů exekuce, odměny exekutora a jeho kárné odpovědnosti. Dále např. ustanovení o přestupcích či o centrální evidenci exekucí jako veřejném seznamu spravovaným Exekutorskou komorou České republiky.⁵⁴

⁵³ LAVICKÝ, P. a kol. Exekuční řád: Praktický komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. ASPI_ID KO120_2001CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

⁵⁴ Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

⁵⁵ Tituly, které nelze vykonávat v exekučním řízení, byly již uvedeny v podkapitole 3.2. Existují však i takové tituly, které naopak nemohou být předmětem soudního výkonu, ačkoliv předmětem exekuce být mohou. Od účinnosti novely OSŘ v roce 2013 tak soudy neprovádějí nucený výkon správních a daňových titulů.

⁵⁶ WINTEROVÁ, Alena a MACKOVÁ, Alena. Civilní právo procesní. 3. aktualizované vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2022. ISBN 9788075026026, s. 26-29.

Za dočasný pramen lze považovat tzv. Lex Covid justici I, II a III, která se kromě exekučního řízení dotýkala kupříkladu řízení insolvenčního, správního nebo občanského soudního řízení. Přijata byla v souvislosti s pandemií COVID-19 v období 2020-21, za stavu legislativní nouze.⁵⁷ V rámci uvedených řízení tak byla v důsledku pandemie prolomena nemožnost prominout zmeškání lhůt. V oblasti soudního výkonu rozhodnutí a exekuce byl navíc omezen prodej movitých a nemovitých věcí. Lex Covid vedle dočasných opatření i trvale novelizoval část OSŘ, zejména ustanovení o zvýšení hranice při prodeji nemovité věci.⁵⁷

Stejně jako insolvenční zákon byl i exekuční řád od své platnosti často novelizován.⁵⁸ Naposledy ke dni 1.1.2024 zákonem č. 286/2021 Sb., a zákonem č. 349/2023 Sb. Rozsáhlé změny zejména v oblasti odkladu a zastavení exekuce přinesl zákon č. 286/2021 Sb., s účinností od 1. 1. 2022. Článek IV. druhé části tohoto zákona upravuje časově omezený amnestijní institut Milostivé léto I. Právní úprava jeho následovníka, Milostivého léta II je obsažena v první části zákona č. 214/2022 Sb., část třetí následně novelizovala exekuční řád ke dni 1. 9. 2022.⁵⁹

V předchozí podkapitole zmíněná existence specializovanějších vykonávacích řízení upravených napříč českým právním řádem podmiňuje právní zakotvení pravidel pro řešení případných souběžně probíhajících výkonů rozhodnutí, kdy je postižen tentýž majetek. Pro tyto případy byl tak přijat zákon č. 119/2001 Sb.⁵¹

Jako je tomu u řízení insolvenčního, i řízení exekuční disponuje určitou vazbou k dalším, doprovodným právním předpisům. Jistou spojitost lze nalézt zejména se zákonem č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů, zákonem č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, zákonem č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník nebo zákonem č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech.⁵²

Pramenem exekučního řízení jsou dále podzákoné právní předpisy, typicky vyhlášky Ministerstva spravedlnosti, např. vyhláška č. 418/2001 Sb., o postupech

⁵⁷ ŠTIKA, Martin. Průvodce po Lex Covid - exekuce. Wolters Kluwer, ASPI [online]. 2020. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/280482/1/2>.

⁵⁸ Přijaté novely však jsou pro svou určitou nesrozumitelnost a nedostatek systematickosti předmětem kritiky odborné právní obce. Exekutoři je často spojují s přibývajícemi administrativními pracemi, které však neodpovídají výši jejich odměny.

⁵⁹ WOLFOVÁ, Jitka a ŠTIKA, Martin. Soudní exekuce. 2., aktualizované vydání. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 9788076761148, s. 29, 343-345.

při výkonu exekuční a další činnosti, vyhláška č. 330/2001, exekutorský tarif, vyhláška č. 329/2008 Sb., o centrální evidenci exekucí nebo vyhláška č. 254/2015 Sb., o stanovení výše paušální náhrady pro účely rozhodování o náhradě nákladů řízení v případech podle § 151 odst. 3 občanského soudního řádu a podle § 89a exekučního řádu. Ustanovením § 109 EŘ je zřízena Exekutorská komora České republiky jakožto samosprávná stavovská organizace exekutory sdružující.⁶⁰ Nejvyšším orgánem Komory je sněm exekutorů, mezi jehož pravomoci patří mimo jiné přijímat stavovské předpisy, jejichž platnost je podmíněna souhlasem Ministerstva spravedlnosti. Těmito předpisy jsou kárný, kancelářský, zkušební, organizační a volební řád. Za doplňující pramen exekučního práva lze označit judikaturu Ústavního soudu, Nejvyššího soudu či judikaturu Nejvyššího správního soudu.⁵²

3.4 Základní pojmy

Ačkoliv jsou soudní výkon rozhodnutí a exekuce samostatnými druhy civilního procesu a hlavní odlišnosti lze spatřovat v jejich samotném průběhu, jejich zahájení je obecně spjato s návrhem oprávněné osoby a existencí vykonatelného titulu.⁵⁶ Jak již bylo zmíněno, vykonávací řízení soudní není jedno z témat této práce, proto budou dále definované základní pojmy pro účely řízení exekučního.

3.4.1 Exekuční titul

Exekuční titul lze pokládat za jakýsi „můstek“ spojující řízení nalézací a řízení exekuční. Představuje nutný předpoklad pro zahájení exekučního řízení. Je to listina vydaná orgánem, kterému k tomu byla zákonem přiznána pravomoc. Exekuční titul by se dal jistě definovat mnoha dalšími způsoby.⁶¹

„Tato listina musí mít zákonem předepsanou formu a náležitost. Právní věda rozlišuje náležitosti materiálního a formálního charakteru. Exekuční titul, který nesplňuje současně materiální a formální náležitosti, není vykonatelný a nemůže být podkladem pro exekuční vymáhání“⁶²

Vykonatelnost exekučního titulu je tak dělena na materiální a formální, přičemž ta materiální spočívá v identifikaci osoby povinné a osoby z exekučního

⁶⁰ Insolvenční správci nejsou na rozdíl od exekutorů ve stavovské organizaci profesní samosprávy sdružování, viz. podkapitola 5.3.

⁶¹ Tamtéž, s. 33-37.

⁶² Tamtéž, s. 38-39.

titulu oprávněné tak, aby nemohly být zaměněny. Srozumitelně a jednoznačně musí být také vyjádřeny uložené povinnosti a přiznaná práva. Oproti tomu formální vykonatelnost je spjata s pariční lhůtou, tedy lhůtou orgánem veřejné moci v exekučním titulu stanovenou pro splnění uložené povinnosti.⁶³ Pokud v pariční lhůtě není povinnost dobrovolně splněna a exekuční titul disponuje taktéž vykonatelností materiální, může být nuceně vykonán v řízení exekučním. Pro účely prohlášení formální vykonatelnosti exekučního titulu slouží doložka vykonatelnosti, kterou vydává orgán titul vydávající, či schvalující.⁶²

Jak již bylo v předchozích podkapitolách zmíněno, EŘ disponuje vlastním, demonstrativním výčtem exekučních titulů. Dle § 40 odst. 1 písm. a) EŘ je jimi vykonatelné rozhodnutí soudu jakožto výsledek řízení nalézacího (stejně tak platební rozkaz či jeho elektronická, evropská a směnečná varianta) a vykonatelné rozhodnutí exekutora, typicky rozhodnutí o náhradě nákladů exekuce. Podle písm. b) uvedeného paragrafu je exekučním titulem také vykonatelné rozhodnutí mající původ v řízení trestním., např. výrok o náhradě škody. Pro exekuční tituly dle písm. a) a písm. b) shodně platí podmínka, že musí ukládat povinnost nebo postihovat majetek. § 40 odst. 1 písm. c) EŘ uvádí jako titul vykonatelný rozhodčí nález vydaný rozhodcem či stálým rozhodčím soudem v rámci arbitráže zahajované na základě platně sjednané rozhodčí doložky. Dalším exekučním titulem, který je zakotven v písm. d) uvedeného paragrafu je notářský zápis se svolením k vykonatelnosti obsahující dohodu povinného a oprávněného o dobrovolném splnění povinnosti. Jeho nezbytným obsahem je též souhlas povinného s vykonatelností zápisu pro případ, že k řádnému a včasnému plnění z jeho strany nedojde. I v rámci správního řízení vydávají orgány veřejné moci rozhodnutí s povahou exekučního titulu, v praxi tento titul podle písm. e) představuje např. rozhodnutí ČTÚ nebo ČSSZ. Zbytkovou kategorií reprezentuje písm. f), které jako exekuční titul uvádí jiné vykonatelné rozhodnutí a schválený smír. Pod tuto kategorii lze zařadit výkon neuspokojené pohledávky věřitele v důsledku zrušení konkursu na základě § 312 odst. 4 InsZ. Ať už je však exekučním titulem v exekučním řízení cokoliv z výše vyjmenovaného, jeho podstatným obsahem je uložení povinnosti *dare, facere, omittere* či *pati*.⁶¹

⁶³ V případě, kdy exekuční titul tuto lhůtu neuvádí, platí dle ustanovení § 40 odst. 2 EŘ právní domněnka, že povinný má splnit uloženou povinnost do 3 dnů od právní moci. V případě vyklizení bytu je dle uvedeného ustanovení lhůta patnáctidenní.

3.4.2 Exekuční návrh

Vedle podmínky existence exekučního titulu upravuje EŘ další, procesní podmínku zahájení exekučního řízení, kterou představuje podání exekučního návrhu aktivně legitimovanou oprávněnou osobu. Z uvedeného vyplývá, že samotné zahájení exekučního řízení je spjato se zásadou dispoziční, kdy je plně na osobě z exekučního titulu oprávněné (nebo na osobě, na níž právo z exekučního titulu přešlo), zda k zahájení řízení dojde a pokud ano, jakého konkrétního soudního exekutora k vedení exekuce v návrhu uvede.⁶⁴

Podle § 37 odst. 2 EŘ je podání exekučního návrhu vázáno na absenci dobrovolného plnění uložené povinnosti ve stanovené pariční lhůtě, přičemž tvrzení oprávněného, že nebylo ze strany povinného dobrovolně plněno se nikterak nepřezkoumává.⁶⁵ Následující ustanovení § 38 EŘ obsahuje taxativní výčet náležitostí, které musí návrh vedle obecných požadavků dle OSŘ splňovat. Zakotvuje také originál exekučního titulu nebo jeho úředně ověřenou kopii s doložkou vykonatelnosti jako obligatorní přílohu návrhu. Vady exekučního titulu upravuje následující § 39 EŘ. Pokud není exekuční návrh pro jeho vady odmítnut dle § 39 odst. 2 EŘ, či není zamítnut na základě odst. 3 stejného paragrafu, požádá soudní exekutor exekuční soud ve lhůtě 15ti dnů o pověření a nařízení exekuce dle § 43a EŘ.⁵³

Samotný průběh exekučního řízení však není tématem této podkapitoly o základních pojmech, proto pro její účely postačí uvést, že poté, co exekuční soud pověření vydá, dojde k vyrozumění o zahájení samotné exekuce a vydání exekučního příkazu.

3.4.3 Způsoby provedení exekuce

Se způsoby provedení exekuce je silně spjat exekuční příkaz představující rozhodnutí soudního exekutora sui generis dle § 47 odst. 1 EŘ, které bezprostředně míří k provedení exekuce některým ze způsobů zakotveným v hlavě čtvrté EŘ. Jeho náležitosti jsou upraveny v § 48 a § 49 EŘ. Oproti zahájení exekučního řízení je vydání exekučního příkazu spjato se zásadou oficiality, jelikož je na soudním exekutorovi jaký způsob provedení exekuce v daném případě po zvážení různých

⁶⁴ Tamtéž, s. 51.

⁶⁵ Pokud však k dobrovolnému plnění došlo, je povinnému dána možnost bránit se návrhem na zastavení exekuce, ve kterém své tvrzení o plnění doloží příslušnými listinami.

atributů⁶⁶ zvolí. Obecně lze však uvést § 47 odst. 1 EŘ říkající: „*exekutor je povinen v exekučním příkazu zvolit takový způsob exekuce, který není zřejmě nevhodný, zejména vzhledem k nepochopitelnosti výše dluhů povinného a ceny předmětu, z něhož má být splnění dluhů povinného dosaženo.*“⁶⁴ Z uvedeného vyplývá, že zvolený způsob provedení exekuce musí být vhodný a přiměřený, přičemž tyto vlastnosti jsou vyžadovány i co se týče rozsahu samotné exekuce, kdy ten maximální výslovně určuje § 58 odst. 1 EŘ. Majetek povinného tak lze za jejím účelem zajistit až do výše vymáhané povinnosti nevyjímaje příslušenství, náklady exekuce a náklady oprávněného.⁶⁷

Zároveň není vyloučena možnost vymožení povinnosti a tedy uspokojení oprávněného i více způsoby provedení exekuce (postupně, či současně), vyloučeno není ani provedení všemi způsoby v EŘ uvedenými. K této mnohosti užitých způsobů dochází v situacích⁶⁸, kdy užití způsobu jediného není vzhledem k okolnostem konkrétního exekučního řízení dostačující.⁶⁷

Předtím, než budou jednotlivé způsoby vyjmenovány, je žádoucí upozornit na rozdíl mezi provedením a vedením exekuce, kdy tyto pojmy v rámci exekučního řízení nelze zaměňovat. Zatímco provedení exekuce představuje její samotnou realizaci, tedy konkrétní, nezvratné zpeněžení majetku povinného, jejím vedením se rozumí všechny úkony, které v souhrnu k tomuto zpeněžení směřují.⁶⁷

Výčet způsobů provedení exekuce obsahuje § 59 EŘ. Pokud se jedná o exekuci na peněžité plnění, lze ji provést pouze způsoby obsaženými v odst. 1 zmíněného paragrafu, a to příkázáním pohledávky, srážkami ze mzdy a jiných příjmů, v případě nedoplatku výživného na nezletilé dítě pozastavením řidičského oprávnění, dále postižením závodu, správou nemovité věci a také prodejem ať už movitých či nemovitých věcí. Určitou hierarchii užití uvedených způsobů zakotvuje § 58 odst. 2 EŘ. Soudní exekutor postupuje v souladu s tímto pořadím, pokud to nebrání účelu exekuce. Navrhne-li to povinný, lze postupovat i v pořadí jiném. Stejně tomu bude pokud s jiným pořadím projeví povinný souhlas, aniž by ho sám navrhl.⁵⁴

⁶⁶ Exekutor před vydáním exekučního příkazu, jehož jednou z podstatných náležitostí je právě určení způsobu provedení exekuce, zkoumá např. povahu vymáhané povinnosti a její výši, finanční situaci povinného, ale i jeho celkový přístup k nucenému vymáhání.

⁶⁷ Tamtéž, s. 77 – 79.

⁶⁸ Typicky v situacích, kdy výše srážek ze mzdy a jiných příjmů nedopovídá vymáhané peněžité povinnosti.

V případě, kdy je v exekučním řízení vymáháno plnění nepeněžitého charakteru, hraje při výběru způsobu provedení dle odst. 2 zmíněného paragrafu roli jeho povaha. Tento druh exekuce je tak proveden buďto vyklizením, odebráním věci, rozdělením společné věci nebo provedením práce a výkonů. Vedle toho upravuje exekuční řád v § 59 odst. 3 exekuci prodejem zástavy, která je již dle svého názvu provedena prodejem zastavených věcí – movitých i nemovitých.⁵⁴

Všechny uvedené způsoby provedení exekuce jsou v paragrafech hlavy čtvrté exekučního řádu dále upraveny. Pro úplnost je však nutné v souvislosti se zásadou subsidiarity občanského soudního řádu zdůraznit, že exekuční řád jakožto zvláštní právní předpis neposkytuje jejich úpravu vyčerpávajícím způsobem, ale omezil se „pouze“ na právní úpravu odchylek od normy obecné a úpravu způsobů, které norma obecná neobsahuje (kupříkladu již uvedené pozastavení řidičského oprávnění).⁶⁹

3.4.4 Některé další pojmy

Stejně jako řízení insolvenční je i to exekuční spojeno s mnoha důležitými pojmy, instituty, které jsou pro řízení jako takové klíčové. Jedním z nich je zákaz nakládání s majetkem adresovaný povinnému, neboli inhibitorium. Exekuční právo rozlišuje generální a speciální. Dle § 44a odst. 1 EŘ⁷⁰ nesmí povinný v rámci generálního inhibitoria nakládat s veškerým svým majetkem, přičemž tento zákaz platí od doručení vyrozumění o zahájení exekuce. Neplatnost právního jednání zákaz porušující je charakterizována jako relativní, jelikož je závislá na vznesení námítky neplatnosti osobou exekutora, oprávněného či přihlášeného věřitele.⁵⁴

Oproti tomu inhibitorium speciální nastává doručením exekučního příkazu a nevztahuje se na veškerý majetek povinného, nýbrž pouze na ten, na který byl daný exekuční příkaz vydán. Na rozdíl od inhibitoria generálního dochází při jeho porušení na základě § 47 odst. 6 EŘ k neplatnosti absolutní.⁵⁴

S pojmem inhibitorium úzce souvisí arrestatorium představující zákaz adresovaný dlužníkovi povinného.

⁶⁹ Tamtéž, s. 160.

⁷⁰ § 44 odst. 1 EŘ zároveň stanoví z generálního inhibitoria výjimky, typicky zajištění základních životních potřeb.

„Zákaz spočívá v tom, že dlužník povinného nesmí až do výše vymáhané pohledávky a jejího příslušenství poskytnout plnění povinnému, nesmí provést započtení a nesmí ani jiným způsobem nakládat s pohledávkou, kterou vůči němu povinný má. Plnění určené povinnému tak lze použít k uspokojení oprávněného.“⁷¹

Na závěr lze pouze zopakovat poslední odstavec podkapitoly 2.4 týkající se základních pojmů insolvenčního řízení a tedy konstatovat, že další z mnoha podstatných pojmů a institutů exekučního řízení budou rozebrány v kapitolách nadcházejících.

3.5 Procesní subjekty

Na rozdíl od insolvenčního zákona neobsahuje exekuční řád ustanovení zakotvující taxativní výčet procesních subjektů. V rámci řízení exekučního jsou subjekty dle právní teorie rozděleny na ty, které participují na rozhodovací činnosti a na účastníky řízení. Do první skupiny je tradičně řazen soudní exekutor a věcně a místně příslušný exekuční soud, jejím „členem“ je však i například soudní znalec, či notář. Účastníkem řízení je dle § 36 odst. 1 EŘ oprávněný a povinný, dle § 36 odst. 2 EŘ eventuálně také manžel povinného. Účastníkům řízení jsou přiznána procesní práva a uloženy procesní povinnosti. Vedle nich se na exekučním řízení mohou účastnit i osoby další (plátce mzdy, poddlužník, ...), které ale těmito právy a povinnostmi nedisponují v plném rozsahu.⁷²

Procesním subjektům insolvenčního a exekučního řízení se podrobněji věnuje podkapitola 4.2 a kapitola 5.

⁷¹ Slovník pojmů. Justice.cz exekuce [online]. Dostupné z: <https://exekuce.justice.cz/slovník-pojmu/>.

⁷² WOLFOVÁ, Jitka a ŠTIKA, Martin. Soudní exekuce. 2., aktualizované vydání. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 9788076761148, s. 41 a 47.

4 Vzájemný vztah insolvenčního a exekučního řízení a jejich prolínání

Jak zaznělo v úvodu podkapitoly 2.1 pojednávající o historickém exkurzu do práva insolvenčního, římscí právníci původně nerozlišovali mezi konkursem a exekucí, neznali pojem úpadek a celý proces byl tak řešen jakožto součást řízení exekučního. Tento fakt, nejen že dokazuje značné paralely mezi oběma typy řízení, ale také dává dostát tezi hojně užívané ve vědeckých obcích, že „každý, kdo chce dobře ovládat své „řemeslo“ musí znát jeho historii“⁷³ Stručný historický exkurz jak do vývoje insolvenčního práva, tak do práva exekučního tedy společně s obecným teoretickým výkladem připravil jakýsi podklad pro následující kapitoly této práce.

4.1 Komparace stěžejních zásad insolvenčního a exekučního řízení

Právní principy a zásady představují základní pravidla právo jako takové ovládající, přičemž jsou charakteristické značnou všeobecností. Dle J. Boguszaka (2003) jsou imanentní určitému odvětví práva nebo specifickému institutu.⁷⁴ Vedle těchto odvětvových zásad však existují i zásady obecnější, odpovídající právu na spravedlivý proces. Ať už se jedná o jakoukoliv z těchto dvou „skupin“ zásad a ať už jsou v právních předpisech explicitně vyjádřeny či nikoliv, slouží rovněž jako interpretační pomůcka či vodítko pro výklad daných norem.⁷⁵ Systematika zásad, na kterých je postaveno řízení exekuční a insolvenční, je dle nauky víceméně obdobná, jelikož tyto řízení jsou ovládány jak principy ústavními, tak obecnými principy civilního procesu a zároveň disponují principy vlastními, specifickými.

4.1.1 Právo na spravedlivý proces

Právo na spravedlivý proces vyjadřuje jeden z klíčových stavebních kamenů demokratického právního státu. V nauce je často nazváno ústavním principem soudnictví, a proto mu bude v rámci této diplomové práce věnována větší pozornost.

⁷³ Tamtéž, s. 3.

⁷⁴ BOGUSZAK, Jiří. Pojetí, druhy a význam právních principů. Právní obzor, 2003, č. 3, s. 241.

⁷⁵ SPRINZ, P., JIRMÁSEK, T., ŘEHÁČEK, O., VRBA, M., ZOUBEK, H. a kol. Insolvenční zákon. Komentář. 1. vydání (4. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, § 5.

4.1.1.1 Zásada nestrannosti, nezávislosti a zákonnosti soudce

Oba typy řízení, jakožto druhy civilního procesu, jsou v první řadě ovládány zásadami zakotvenými samotným ústavním pořádkem. Ústavní rámec těchto řízení tak tvoří jednotlivé části práva na spravedlivý proces upravené v hlavě páté ústavního zákona č. 2/1993 Sb., listina základních práv a svobod.⁷⁶ Stěžejní a pro oba typy řízení společnou zásadou je bezpochyby zásada nezávislosti a nestrannosti soudu obsažená v čl. 36 odst. 1 LZPS a rovněž v čl. 82 odst. 1 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.⁷⁵ Dle ustálené judikatury Ústavního soudu, soudního orgánu ochrany ústavnosti, představuje tato zásada „pojistku“ právní jistoty a rovnosti v demokraticky uspořádaném státě. Pouze soud disponující klíčovou vlastností spočívající v nestrannosti je schopen zajistit ve všech případech spravedlnost.⁷⁷ Na případy, kdy soudce insolvenčního či exekučního soudu nestranný a nezávislý není, se na základě subsidiárního použití OSŘ aplikuje jeho ustanovení § 14 a násl. týkající se vyloučení soudců z důvodu existence pochybností o jejich nepodjatosti.⁷⁸ Důvody o nepodjatosti pochybovat vyvstanou, pakliže existuje vnitřní psychický vztah soudce k projednávané věci, účastníkům řízení a popřípadě k jejich zástupcům dosahující určité intenzity. Zatímco subjektivní kritérium pro vznik pochybností o nestrannosti soudce je právě jeho samotné vnitřní rozpoložení, kritérium objektivní představuje existence prokazatelných skutečností nestrannost zpochybňujících.⁷⁷

Uvedená zásada nestrannosti a nezávislosti se však netýká pouze insolvenčního a exekučního soudu, nýbrž i soudního exekutora a insolvenčního správce. I v případě osoby exekutora může dle ustanovení § 29 odst. 1 EŘ dojít k jeho vyloučení z konkrétního exekučního řízení pro podjatost. Přičemž lze shrnout, že k tomu dochází de facto ze stejných důvodů jako v případě soudce. Výhradně však nelze dovozovat a namítat podjatost pouze na základě již zmíněného faktu, že je volba soudního exekutora uvedeného v exekučním návrhu ponechána plně na oprávněném. Dle § 29 odst. 2 EŘ nepředstavuje důvod pro vyloučení ani samotný postup exekutora (typicky exekuční příkaz) v rámci probíhajícího exekučního řízení. Rozhodovat o jeho vyloučení je dle § 29 odst. 8 EŘ v pravomoci exekučního soudu. Ten rozhoduje buď na základě podané námítky podjatosti

⁷⁶ Pro úplnost je nutné uvést, že právo na spravedlivý proces je zakotveno i v Evropské úmluvě o lidských právech platné od roku 1953, konkrétně v čl. 6.

⁷⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 2.8.2021, sp.zn. II.ÚS 741/21, bod 12.

⁷⁸ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

účastníkem řízení⁷⁹ nebo na základě oznámení samotného soudního exekutora, který se o skutečnosti způsobující podjatost dozvěděl. Zároveň se soudní exekutor omezí jen na ty úkony v řízení nezbytné. Pro ucelenost výkladu lze dodat, že pokud k jeho vyloučení dle zmíněného paragrafu dojde, v zahájené exekuci pokračuje exekutor nový, opět však navrhnutý osobou oprávněného.⁸⁰

U exekutora lze považovat za jednu ze záruk nezávislého a spravedlivého výkonu exekuční činnosti již složení slibu do rukou ministra spravedlnosti dle ustanovení § 12 odst. 1 EŘ.⁵⁴ Stejně tak lze za určitou záruku nestranného a nezávislého rozhodování považovat i slib soudce dle zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích.⁸¹ Žádný takový slib neskládá insolvenční správce, kterému právo vykonávat činnost vzniká povolením Ministerstva spravedlnosti vydaného na základě splnění taxativně vymezených podmínek uvedených v zákoně č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích.⁸²

Ústavní požadavek nezávislosti a nestrannosti se však týká i jeho osoby, kdy stejně jako exekutor musí i insolvenční správce být na účastnících řízení nezávislý. K jeho vyloučení dochází za podmínek uvedených v § 24 odst. 1 InsZ.⁸³ Důvody jsou opět koncipovány v zásadě stejně jako v případě vyloučení soudce, analogicky lze na osobu insolvenčního správce použít i § 14 odst. 4 OSŘ, kdy jeho samotný postup v rámci insolvenčního řízení důvodnou pochybnost o nepodjatosti nezakládá. Typický příklad skutečnosti, která však jeho nestrannost zpochybňuje, představuje situace, kdy insolvenční správce disponuje pohledávkou vůči dlužníkovi nebo je i on sám dlužníkem tohoto dlužníka. Zkrátka mezi těmito subjekty existuje v rámci konkrétního insolvenčního řízení věřitelsko-dlužnický vztah. Jestliže má insolvenční správce poměr pouze k některému z dlužníkůvých věřitelů nebo jen k některému z jeho zástupců a je zároveň splněna podmínka⁸⁴ dle

⁷⁹ Náležitosti námitky podjatosti a lhůtu pro její podání upravuje § 29 odst. 4-6 EŘ. O právu námitku podat musí být účastník řízení řádně poučen.

⁸⁰ SVOBODA, K., JÍCHA, L., KREJSTA, J., HOZMAN, D., ÚŠELOVÁ, V., KOCINEC, J. a kol. Exekuční řád. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 147 – 153.

⁸¹ Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích). In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

⁸² Zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

⁸³ Novelou InsZ ke dni 31. 1. 2022 byl § 24 odst. 1 rozšířen o vyloučení insolvenčního správce mimo jiné z důvodu výkonu funkce restrukturalizačního správce, viz. zmíněný paragraf.

⁸⁴ K jejímu splnění dojde v případě, že: „ ... je zde se zřetelem k charakteru pohledávky dlužníkovy věřitele a jeho postavení v insolvenčním řízení důvod pochybovat, že tento vztah neovlivní celkový způsob výkonu práv a povinností insolvenčního správce.“⁸⁵

§ 34 odst. 1 InsZ, dojde k jeho vyloučení z insolvenčního řízení na základě tohoto ustanovení. Pokud podmínka splněna není, je vyloučen pouze z určitých úkonů, které namísto něho činí insolvenčním soudem ustanovený oddělený správce.⁸⁵

Stejně jako exekutor je i insolvenční správce povinen soudu oznámit skutečnosti jež mu jsou známy, a které jeho nestrannost zpochybňují. Na základě těchto skutečností insolvenční soud rozhodne o jeho vyloučení (neustanovení či odvolání z funkce) a o ustanovení správce nového. Nesplní-li insolvenční správce tuto oznamovací povinnost, dojde k jeho zproštění z funkce a je možné mu uložit pořádkovou pokutu.⁸⁵ Soudní exekutor se při nesplnění může v závislosti na okolnostech dopustit kárného provinění.⁸⁰

Ať už se jedná o řízení insolvenční či exekuční, zásada nestrannosti a nezávislosti soudce a dalších uvedených procesních subjektů je zde i s přihlédnutím k specifickým vlastnostem těchto řízení aplikována obdobně. U související, až neoddělitelné zásady zákonnosti soudu a soudce zakotvené v čl. 38 odst. 1 LZPS tomu ovšem bude poněkud jinak. Účel této zásady tkví zejména v zajištění přidělování věcí příslušnému soudu a soudci na základě předvídatelných, transparentních a zákonných pravidel.⁸⁶ Kritéria pro určení příslušnosti insolvenčního soudu jsou předmětem § 7a spolu s § 7b InsZ.¹¹ Příslušnost soudu exekučního upravuje § 45 EŘ.⁵⁴ Soudci příslušného soudu je daná věc přidělena dle rozvrhu práce. O určité zákonnosti lze uvažovat i u insolvenčního správce, jelikož i on je až na zákonné výjimky ustavován transparentním „rotačním“ mechanismem dle § 25 odst. 2 InsZ.⁸⁷ V případě soudního exekutora je tato zásada prolomena volbou oprávněného dle § 28 EŘ.⁸⁸ Následně je však zvolený exekutor pověřen příslušným a tedy zákonným exekučním soudem.⁵⁴

4.1.1.2 Zásada rovnosti účastníků

Dle čl. 37 odst. 3 LZPS mají všichni účastníci řízení před soudem i před jiným, nesoudním orgánem (typicky správním orgánem) rovné postavení. Zásada rovnosti je taktéž zaručena Ústavou ČR, konkrétně čl. 96 odst. 1, přičemž se jedná

⁸⁵ SPRINZ, P., JIRMÁSEK, T., ŘEHÁČEK, O., VRBA, M., ZOUBEK, H. a kol. Insolvenční zákon. Komentář. 1. vydání (4. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, § 24.

⁸⁶ ŠIMÍČEK, Vojtěch. Právo na zákonného soudce v České republice. Právní prostor [online]. 2020. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/pravo-na-zakonneho-soudce-v-ceske-republice>.

⁸⁷ CÍSAŘ, Jaromír. „Zákonný“ insolvenční správce. Bulletin advokacie [online]. 2017. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/zakonny-insolvennci-spravce>.

⁸⁸ Dle věty druhé tohoto ustanovení se na úkony provedené exekutorem hledí jako na úkony provedené exekučním soudem.

o ustanovení užší, zakotvující pouze rovnost v právech před soudem. Obecný požadavek rovnosti účastníků se nejen v řízení civilním projevuje prostřednictvím principu rovnosti zbraní a principu kontradiktornosti.⁸⁹ Na zákonné úrovni je pro účely civilního procesu zásada rovnosti obsažena v § 18 odst. 1 OSŘ, byť velmi abstraktně. Vyjádření principu rovnosti zbraní respektive kontradiktornosti lze v českém právním řádu s lehkým překvapením nalézt v § 80 odst. 3 zákona o soudech a soudcích.⁹⁰ Překvapující již ale není, že i tyto zásady jsou v řízení insolvenčním i exekučním s jistými specifiky uplatňovány.

V případě řízení insolvenčního představuje modifikaci kontradiktornosti § 85 odst. 1 InsZ. Ten vyjadřuje zákonnou možnost insolvenční soudu (při sledování společného zájmu věřitelů) přijmout i mimo nařízené ústní jednání⁹¹ od procesního subjektu informaci, týkající se samotného řízení. Zároveň má možnost takovou informaci poskytnout. Pokud nelze o přijmutí nebo podání informace sepsat protokol, například když se subjekt na soud obrátí telefonicky, je insolvenční soud povinen pořídit záznam do spisu, který je následně obligatorně zveřejněn v insolvenčním rejstříku.⁹⁰ Insolvenční zákon taktéž v § 5 odst. 2 dále specifikuje rovnost věřitelů, která je rozebrána níže, v podkapitole 4.1.3.¹¹ Rovnost účastníků v exekučním řízení může být v určitém smyslu ovlivněna zásadou ochrany povinného, která je pro tento druh civilního řízení typická a je rovněž rozebrána v uvedené podkapitole.

4.1.1.3 Zásada ústnosti a veřejnosti

Součástí práva na spravedlivý proces je i zásada ústnosti a veřejnosti jednání ústavně zaručena v čl. 38 odst. 2 LZPS a čl. 96 odst. 2 Ústavy ČR. Obě zmíněné zásady spolu úzce souvisí, přičemž úzkou spojitost mají také se zásadou přímosti. V souladu se zásadou veřejnosti, jejímž stěžejním účelem je kontrolovat činnost

⁸⁹ Judikaturou ESLP jsou tyto principy definovány podobným způsobem. Například ve věci Ruiz-Mateos v. Španělsko, č. 12952/87, ze dne 23. 6. 1993 Evropský soud pro lidská práva v čl. 63 vyslovil, že kontradiktorní řízení představuje možnost procesní strany seznámit se s přednesy a důkazy předloženými druhou procesní stranou a zároveň možnost se k těmto důkazům a přednesům vyjádřit. Ve věci *Dombo Beheer v. Nizozemsko*, č. 14448/88, ze dne 27. 10. 1993 byla v čl. 33 definována rovnost zbraní jako příležitost dána procesní straně svůj případ prezentovat společně s možností předkládat důkazy a to vše za podmínek, které jí oproti dalším procesním stranám nestaví do nevýhodné pozice.

⁹⁰ RICHTER, Tomáš. Základní zásady insolvenčního řízení. Online. Právník. Roč. 155, č. 9/2016, s. 713-718. ISSN 0231-6625. Dostupné z:

https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2016/9/1.Richter_9_2016.pdf.

⁹¹ V tomto případě však nelze možnost komunikace mezi soudem a jedním procesním subjektem bez účasti tich ostatních považovat za prolomení zásady kontradiktornosti. Jedná se o zohlednění neodkladných situací, které v rámci insolvenčního řízení mohou nastat.

soudů, má každý (široká veřejnost) právo přístupu k jednání soudu a to bez nutnosti prokazovat určitý právní zájem. I tato zásada však má své výjimky, které jsou v rámci civilního procesu stanoveny v § 116 OSŘ.⁹² Zásada veřejnosti je spojena převážně s nařízeným ústním jednáním, jelikož zpřístupnit řízení písemně je daleko obtížnější, navíc možnost přístupu do soudního spisu mají zpravidla dle § 44 OSŘ pouze účastníci řízení. V právu insolvenčním je ovšem tato zásada výrazně posílena, protože je díky zavedení veřejně přístupného insolvenčního rejstříku vztažena k řízení jako takovému.⁹⁰ Každý tak má dle § 419 odst. 2 InsZ právo do tohoto informačního systému nahlížet, činit kopie a výpisky. Podle již zmiňovaného § 85 odst. 1 InsZ je v rámci insolvenčního řízení nařízeno jednání jen v případech, kdy tak stanoví zákon⁹³ nebo v případech nutných.¹¹ U řízení exekučního je však zásada veřejnosti výrazně potlačena § 55b EŘ, dle kterého pokud OSŘ nestanoví jinak, rozhoduje exekutor bez jednání. Jakousi kompenzací tedy představuje pouze možnost nahlížení do spisu dle § 94 a § 95 EŘ a centrální evidence exekucí, z části veřejný a z části neveřejný seznam vedený Exekutorskou komorou. Nahlížení do něj je ovšem zpoplatněno.⁵⁴

Z uvedeného vyplývá, že u obou typů řízení (zejména u exekučního) dochází k nařízení jednání pouze výjimečně, a proto je zde zásada ústnosti omezena na úplné minimum. Zásada ústnosti je „potlačována“ také na úkor zásady hospodárnosti a rychlosti řízení, které jsou předmětem následující podkapitoly.

4.1.1.4 Zásada hospodárnosti a rychlosti

Čl. 38 odst. 2 LZPS zakotvuje vedle výše zmíněných zásad také právo na projednání věci bez zbytečných průtahů, jinými slovy co možná nejrychleji. S takto vymezenou zásadou rychlosti je neodmyslitelně spjata zásada hospodárnosti představující požadavek co možná nejlevnějšího průběhu řízení s absencí zbytečných nákladů. Dle ustálené judikatury Ústavního soudu nelze řízení, které je v rozporu se zásadou rychlosti, obhajovat pouze přetížeností soudů. Nicméně hledisko zkoumané při určování únosné délky řízení vyjadřuje např. složitost konkrétní, projednávané věci a chování procesních subjektů (příslušných orgánů i samotných účastníků).⁹² Civilní právo procesní tyto zásady zmiňuje v § 6 OSŘ.⁷⁸

⁹² ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. Civilní právo procesní. 3. aktualizované vydání. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. ISBN 9788073807146, s. 55-62.

⁹³ Insolvenční soud nařídí ústní jednání například pro přezkum přihlášených pohledávek dle § 190 InsZ.

Se zásadou rychlosti a hospodárnosti se lze explicitně setkat i v exekučním řádu a insolvenčním zákonu. Oba zmíněné právní předpisy je však pro účely těchto druhů civilního řízení určitým způsobem specifikují. Zatímco insolvenční zákon v § 5 písm. a) výslovně zmiňuje rychlé, hospodárné a co nejvyšší uspokojení věřitelů,¹¹ exekuční řád v § 46 odst. 1 zakotvuje povinnost osoby exekutora postupovat a vést exekuci rychle a účelně.⁵⁴ Oba paragrafy zásady obsahující jsou spolu s dalšími specifickými zásadami exekučního a insolvenčního řízení předmětem podkapitoly 4.1.3.

4.1.2 Obecné zásady civilního procesu

Druhou skupinu zásad představují takzvané odvětvové zásady, načež odvětvové zásady civilního procesu spočívají v přerozdělení práv společně s povinností mezi procesní subjekty v rámci civilního řízení. Obecné zásady ovládající civilní proces se formulují do dvojic s typicky opačným významem, přičemž jsou v praxi obvykle kombinovány. Jejich čistá podoba je spíše výjimkou. Hledání jejich výslovného zakotvení v občanském soudním řádu by bylo marné.⁹² Vzhledem k již opakovaně zmíněnému faktu, že insolvenční a exekuční řízení jsou druhy civilního procesu, aplikují se přiměřeně obecné zásady i na ně. Jejich užití ovšem musí být v souladu se samotným účelem těchto řízení a nesmí být v rozporu s jejich specifickými zásadami.

4.1.2.1 Zásada dispoziční a zásada oficiality

Pomocí zásady dispoziční a zásady oficiality dochází k určení subjektu, který v řízení disponuje procesní iniciativou spočívající v možnosti zahájit řízení, vymezit jeho předmět, rozsah a také v možnosti řízení ukončit. Obecně lze uvést, že pro řízení sporné je příznačná zásada dispoziční spojená s procesní iniciativou účastníka, zatímco řízení nesporné je typicky ovládáno zásadou oficiality a iniciativa je tedy v rukou soudu.⁹⁴

Jak pro řízení exekuční, tak pro řízení insolvenční je příznačná kombinace obou těchto zásad nejen v závislosti na konkrétní fázi řízení.⁹⁵ Co se týče samotného zahájení, jsou v této fázi obě řízení ovládané zásadou dispoziční, jelikož

⁹⁴ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. Civilní právo procesní. 3. aktualizované vydání. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. ISBN 9788073807146, s. 64-72.

⁹⁵ I z tohoto důvodu je značně obtížné určit, zda se insolvenční řízení kategorizuje jako řízení sporné, či nesporné.

je lze zahájit pouze na návrh oprávněného účastníka. V případě řízení insolvenčního má účastník dále „ve svých rukou“ zákonný způsob řešení úpadku či podání opravných prostředků. Naopak insolvenční soud i bez návrhu rozhoduje např. o předběžném opatření nebo o odvolání insolvenčního správce. Zásada oficiality se zde projevuje zejména až po vydání rozhodnutí o úpadku, přičemž toto tvrzení podporuje § 129 a § 130 InsZ zakotvující možnost ukončit řízení formou zpětvzetí insolvenčního návrhu. Aby však bylo zpětvzetí účinné, musí být podáno do vydání uvedeného rozhodnutí.⁹⁶

Klíčové dispoziční oprávnění oprávněného v exekučním řízení představuje možnost podat exekuční návrh. Mimo to je např. dle § 55 odst. 3 EŘ oprávněn podat návrh na zastavení exekuce, o kterém ovšem rozhoduje exekutor popřípadě exekuční soud, načež tyto subjekty jsou oprávněny o zastavení exekuce rozhodnout i bez návrhu dle § 55 odst. 4 a 5 EŘ. Návrh na zastavení exekuce může podat i povinný, ten je navíc oprávněn podat i návrh na odklad exekuce dle § 54 EŘ. Již podkapitola 3.4.3 uvádí, že zatímco zahájení exekučního řízení vychází striktně ze zásady dispoziční, samotné provedení exekuce je plně ovládáno zásadou oficiality. Dle § 58 odst. 3 EŘ je tak na exekutorovi, který ze zákonných způsobů provedení exekuce v daném případě zvolí.⁵⁴

4.1.2.2 Některé další zásady civilního procesu

Na oba druhy řízení se aplikují i další obecné zásady civilního procesu. Např. párové zásady označované jako zásada projednací a zásada vyšetřovací určují, který subjekt řízení je nositelem odpovědnosti za zjištění skutkového stavu, jakožto podkladu pro rozhodnutí ve věci.⁹⁷ „*Vyšetřovací zásada ukládá soudu, aby sám z úřední povinnosti bez ohledu na přednesy a návrhy stran objasnil všechny právně významné skutečnosti. Projednací zásada v její ryzí podobě ponechává výlučně na stranách, jaké skutečnosti do řízení uvedou a jaké důkazní návrhy učiní.*“⁹⁸ Zásada projednací je tak na rozdíl od vyšetřovací spojena s břemenem tvrzení a břemenem důkazním, které leží na účastnících řízení.⁹⁴

⁹⁶ RICHTER, Tomáš. Základní zásady insolvenčního řízení. Online. Právník. Roč. 155, č. 9/2016, s. 727-730. ISSN 0231-6625. Dostupné z:

https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2016/9/1.Richter_9_2016.pdf.

⁹⁷ Opět lze pro úplnost výkladu uvést, že zásada projednací se pojí se zásadou dispoziční a tedy řízením sporným. Řízení nesporné je spolu se zásadou oficiality ovládáno také zásadou vyšetřovací. Uvedené však neplatí bez výjimky.

⁹⁸ LAVICKÝ, Petr. Moderní civilní proces. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7601-3, s. 37.

Do vydání rozhodnutí o úpadku se v insolvenčním řízení silně projevuje zásada dispoziční, se kterou se často pojí zásada projednací.⁹⁷ Paradoxně je ale pro tuto fázi řízení aplikována dle § 86 InsZ zásada vyšetřovací, jelikož zmíněné ustanovení ukládá povinnost insolvenčnímu soudu za účelem osvědčení (hrozícího) úpadku provést i další důkazy k osvědčení potřebné a neomezit se pouze na ty, které účastníci řízení navrhli.⁹⁹ Co se týče dalších fází a skutkových okolností, lze zobecnit, že zásada vyšetřovací bude spojena převážně s úkony činěnými insolvenčním soudem z moci úřední. Z důvodu ochrany veřejného zájmu však bude tato zásada citelná i v případě některých dispozičních oprávnění účastníka, např. při zkoumání poctivosti záměru dle § 326 odst. 1, písm. a) InsZ.⁹⁶

I pro řízení exekuční je typická kombinace těchto zásad, ačkoliv převažuje zásada vyšetřovací. Zásadní roli při určování, která ze zásad se na daný institut či exekučněprávní vztah aplikuje, zde hraje jejich samotný charakter. V případě vztahu s povahou klasického sporu bude uplatňována zásada projednací, např. u výše zmíněného návrhu na odklad exekuce či návrhu na její zastavení. Naopak s nesporným charakterem je spojena zásada vyšetřovací. Sám exekutor totiž rozhoduje o způsobu provedení exekuce¹⁰⁰ a na základě svého uvážení zjišťuje a následně zajišťuje majetek osoby povinné.¹⁰¹

Na oba druhy řízení je mimo jiné ve velké míře, avšak nikoli striktně, aplikována zásada koncentrační (legálního pořádku) spočívající v rozložení řízení do několika fází, v nichž je dána povinnost provést ty procesní úkony, které nelze realizovat ve fázích pozdějších. Oproti tomu zásada jednotnosti řízení, též nazývána jako zásada arbitrárního pořádku, chápe řízení jako jeden celek, „*v rámci něhož je možné činit procesní úkony a vnášet do řízení nové skutečnosti a důkazy po celou dobu jeho průběhu.*“⁹⁴

Typický „důkaz“ zásady koncentrační v insolvenčním řízení představuje povinnost věřitele na základě výzvy, jež je součástí rozhodnutí o úpadku, přihlásit své pohledávky v prekluzivní lhůtě dva měsíce dle § 136 odst. 2, písm. d) InsZ.¹¹ V řízení exekučním se tato zásada projevuje kupříkladu v povinnosti exekutora ve

⁹⁹ Je tak možno konstatovat, že na pravdivém osvědčení dlužníkovu úpadku či úpadku hrozícího existuje veřejný zájem.

¹⁰⁰ Soudní exekutor má ovšem možnost, nikoliv povinnost požádat v řízení o součinnost třetí osoby. Zároveň má také dle §50 EŘ možnost požadovat součinnost od oprávněného a povinného.⁵⁴

¹⁰¹ ŠÍNOVÁ, Renáta a KOVÁŘOVÁ KOCHOVÁ, Ingrid. Civilní proces. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2015. ISBN 9788074006005, s. 17-21.

lhůtě 15 dnů (od doručení exekučního návrhu) požádat o pověření společně s nařízením exekuce dle § 43a EŘ.

Podkapitulu 4. 1 uzavírá následující výklad, jehož předmětem jsou zásady pro exekuční a insolvenční řízení specifické. Zatímco obecné zásady civilního procesu jsou v modifikované podobě na tyto druhy řízení použitelné, obráceně to neplatí. Jejich specifické zásady tak nemohou být v běžném civilním procesu aplikovány.⁷⁵

4.1.3 Specifické zásady insolvenčního a exekučního řízení

Základní cíle a principy, na kterých jsou tyto druhy řízení vystaveny, ztělesňují zároveň stěžejní rozdíly mezi nimi. Hlavním účelem řízení exekučního se rozumí individuální uspokojení věřitele, oproti tomu řízení insolvenční sleduje uspokojení kolektivní týkající se všech věřitelů, kteří svoji pohledávku vůči dlužníkovi uplatnili. Pakliže o individuálním uspokojení věřitele v exekučním řízení lze hovořit za situace, kdy dlužník odmítá dobrovolně splnit povinnost, kterou vůči jeho osobě má, kolektivní uspokojení věřitelů v rámci insolvenčního řízení přichází v úvahu až v případě, kdy dlužník není na základě své finanční situace způsobilý své dluhy uhradit. Ačkoliv je zřejmé, že oba druhy řízení stojí na jiných stavebních kamenech, dochází v poslední době v důsledku legislativních změn k jejich dá se říci nepřirozenému přibližování. Do exekučního práva tak pronikají principy práva insolvenčního. Jako příklad je možno uvést § 54 odst. 7 až odst. 10 EŘ, přičemž tato ustanovení zakotvující zákonný splátkový kalendář při mobiliární exekuci jsou součástí exekučního řádu od 1. 1. 2022.¹⁰²

Oproti obecným zásadám civilního procesu, jejichž výčet není součástí právních předpisů civilního práva, jsou některé specifické zásady řízení insolvenčního zakotveny v § 5 InsZ představující jejich demonstrativní výčet. Dle tohoto ustanovení spočívá insolvenční řízení zejména na čtyřech vymezených zásadách, přičemž § 5 písm. a) InsZ¹⁰³ na prvním místě uvádí požadavek spravedlivého vedení řízení tak, aby nedošlo k poškození, či naopak zvýhodnění ani jednoho z účastníků, tedy ani dlužníka, ani věřitele. Tento požadavek lze vnímat jako zákonné vyjádření ústavní zásady rovnosti účastníků. Zároveň je pod písm.

¹⁰² WOLFOVÁ, Jitka a ŠTIKA, Martin. Soudní exekuce. 2., aktualizované vydání. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 9788076761148, s. 31 a 321

¹⁰³ Zásady obsažené v § 5 písm. a) InsZ navazují v určité míře na úvodní ustanovení insolvenčního zákona, § 1 písm. a).

a) stanoven požadavek rychlosti, hospodárnosti a efektivnosti řízení, jelikož k co možná nejvyššímu uspokojení věřitelů jako celku má dojít co nejrychleji a nejlevněji. I tyto požadavky navazují na zásady zaručené ústavním pořádkem. Důraz na rychlé řízení bez jeho zbytečného prodlužování je v insolvenčním řízení odrazem uvedené zásady legálního pořádku. Požadavek rychlosti je dále podpořen velkým množstvím zákonem stanovených lhůt.⁷⁵ Typickým příkladem je již zmíněná lhůta na přihlášení pohledávek nebo lhůta dle § 134 InsZ.¹⁰⁴

§ 5 písm. b) InsZ vymezuje zásadu specifické rovnosti věřitelů. Její modifikace oproti té obecné zde spočívá v rovnosti těch věřitelů, kteří v řízení disponují totožným či obdobným postavením. „*Určítým skupinám věřitelů je ex lege poskytováno zvýhodněné postavení, resp. pořadí, které je leckdy odůvodňováno specifickými parametry jejich pohledávek, okolnostmi jejich vzniku nebo způsobu jejich zajištění.*“¹⁰⁵ O rovnosti tak lze hovořit v rámci těchto skupin, přičemž v jejich mezích mají věřitelé rovné možnosti projevuující se v jejich poměrném uspokojení. Zásada poměrného uspokojení věřitelů, neboli *par conditio creditorum*, vychází z § 1 písm. a) InsZ.¹⁰⁶

Nejvyšší soud se otázkou nerovnováhy mezi skupinami věřitelů zabýval např. ve svém usnesení ze dne 30. 5. 2013, sp. zn. 29 ICdo 9/2013, kde vyslovil názor, že výhodnější postavení zajištěných věřitelů oproti těm, kteří nejsou, pramení právě z titulu zajištění získaného v dobré víře před samotným zahájením řízení. Zvýhodnění této skupiny věřitelů dále představuje možnost ovlivnit správu a následné zpeněžení zajištěného předmětu.¹⁰⁷

Práva nabytá věřitelem v dobré víře před zahájením insolvenčního řízení (tedy i právo zástavní jako jeden ze způsobů zajištění) jsou chráněna na základě § 5 písm. c) InsZ. Mohou být omezena pouze výjimečně a pokud tak stanoví insolvenční zákon. Poslední zásadou uvedenou v § 5 písm. d) je pro věřitele určený zákaz jednání vedoucího k uspokojení jejich pohledávek vůči dlužníkům mimo

¹⁰⁴ Insolvenční soud musí v desetidenní lhůtě běžící od podání insolvenčního návrhu provést kroky směřující k rozhodnutí.

¹⁰⁵ MORAVEC, T., KOTOUČOVÁ, J. a kol. Insolvenční zákon. Komentář. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 34 – 41.

¹⁰⁶ RICHTER, Tomáš. Základní zásady insolvenčního řízení. Online. Právník. Roč. 155, č. 9/2016, s. 720-724. ISSN 0231-6625. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2016/9/1.Richter_9_2016.pdf.

¹⁰⁷ Usnesení Nejvyšší soud ze dne 30.05.2013, sp. zn. KSBR 37 INS 398/2010, 7 ICm 145/2011, 29 ICdo 9/2013.

probíhající insolvenční řízení.¹⁰⁸ Je tak chráněn princip kolektivního a poměrného uspokojení věřitelů. Zákaz se však promítá i v dalších ustanoveních insolvenčního zákona, např. v § 109 upravujícím účinky související se zahájením řízení. Od tohoto okamžiku totiž věřitel ztrácí oprávnění k vymáhání své pohledávky prostřednictvím žaloby v novém nalézacím řízení a zároveň nemůže své postavení zvýhodňovat zřízením zástavního práva. V úvahu nepřichází ani samotné provedení výkonu rozhodnutí či exekuce, ačkoliv i to neplatí bezvýjimečně, viz. § 360 InsZ.¹⁰⁹ Účinky zahájení insolvenčního řízení ve vztahu k exekuci jsou však předmětem podkapitoly 4. 3.

Z demonstrativní povahy výčtu specifických zásad lze uvozovat, že je řízení ovládáno dalšími v § 5 InsZ neuvedenými zásadami. Mezi ně lze uvést např. obligatorní konverzi pohledávek na peněžní, univerzální osobní dosah řízení, rozhodovací autonomii věřitelů či poctivost dlužníkovy záměru.¹⁰⁶

Zatímco obsahem insolvenčního zákona je i demonstrativní výčet zásad, na kterých je insolvenční řízení postaveno, exekuční řád žádným takovým výčtem nedisponuje. Specifické zásady exekučního řízení jsou však přesto v tomto předpisu ať již přímo, či nepřímo vyjádřeny. Kupříkladu § 46 odst. 1 EŘ zakotvuje stěžejní a již výše uvedenou zásadu rychlosti a účelnosti postupu exekutora. Exekuční právo tak stejně jako to insolvenční samo vymezuje hospodárnost a procesní efektivnost řízení, jenž lze považovat za požadavek navazující na čl. 38 odst. 2 LZPS i § 6 OSŘ. Rychlý a účelný postup je zajišťován povinností exekutora činit ihned po doručení svého pověření úkony směřující k úplnému vynucení plnění. Je tedy povinen postupovat z moci úřední a nikoli pouze „čekat“ na návrhy účastníků. Zároveň musí při svých úkonech dbát na to, aby nedošlo k porušení práv těchto účastníků či třetích osob eventuálně exekucí dotčených. Mezi jeho úkony je tak řazeno i posuzování zákonnosti a přiměřenosti řízení, přičemž princip přiměřenosti je vyjádřen § 58 odst. 1 EŘ a jeho podstata již byla uvedena v podkapitole 3.4.3 zabývající se způsoby provedení exekuce.¹¹⁰

Zmíněná ochrana práv účastníků a třetích osob představuje jednu z dalších zásad exekučního řízení, jejíž zákonný základ je možné nalézt též v § 46 odst. 1 EŘ.

¹⁰⁸ Ledaže toto jednání dovoluje sám zákon.

¹⁰⁹ KOZÁK, J., BROŽ, J., DADAM, A., STANISLAV, A., STRNAD, Z., ZRŮST, L., ŽIŽLAVSKÝ, M. a kol. Insolvenční zákon: Komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. ASPI_ID KO182_2006CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X, § 5.

¹¹⁰ KASÍKOVÁ, Martina. Exekuční řád: komentář. 5. vydání. Beckova edice komentované zákony. V Praze: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-855-9, s 392-407.

Vůči osobě povinné, jelikož i její práva musí být při nuceném vymáhání plnění chráněna před nepřiměřeným zásahem, se tato zásada projevuje zejména v možnosti provedení exekuce pouze zákonem stanovenými způsoby. Dalším projevem jsou v rámci těchto zákonných způsobů tzv. ochranná ustanovení.¹¹¹ Jako příklad lze uvést § 321 a § 322 OSŘ vymezující věci, které nemohou být předmětem exekuce nebo § 278 OSŘ stanovující zákaz sražení nezabavitelné částky z měsíční mzdy povinného.⁷⁸ Od „automatické“ ochrany povinného je třeba odlišovat zásadu jeho obrany spočívající v procesních úkonech, které povinný využít může, ale nemusí. Má tak především právo podat návrh na odklad či zastavení exekuce.¹¹² Opominout nelze ani zásadu zakotvenou v § 46 odst. 3 InsZ, na jejímž základě je exekutorovi uložena povinnost vyřizovat exekuce v tom pořadí, v jakém byly doručeny návrhy na zahájení exekuce.¹¹¹

V případě, kdy oprávněný uplatňuje vůči jednomu povinnému vícero pohledávek nebo vůči němu disponuje pohledávkou větší množství oprávněných, mohou být tyto nároky velmi jednoduše ve vzájemném střetu. Pokud se tak stane, jsou aplikovány další, zvláštní zásady.¹¹³ Dle zásady časové priority se při uspokojení pohledávek postupuje podle určitého pořadí. Se zásadou priority souvisí zásada přednosti, jelikož existují druhy pohledávek, které jsou uspokojovány přednostně. Zvýhodněny tak jsou typicky pohledávky výživného, přičemž taxativní výčet přednostních pohledávek představuje § 279 OSŘ. Nastane-li situace neuspokojení pohledávek v úplné výši, budou ty vykazující stejné pořadí uspokojeny poměrně na základě zásady proporcionality. Tyto zásady lze nalézt v občanském soudním řádě u jednotlivých způsobů provedení soudního výkonu rozhodnutí nebo exekuce, např. v § 280.¹¹¹

¹¹¹ WINTEROVÁ, Alena a MACKOVÁ, Alena. Civilní právo procesní. 3. aktualizované vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2022. ISBN 9788075026026, s. 31-32.

¹¹² I třetí osoba se může procesně bránit. Je oprávněna podat excindační neboli vylučovací žalobu v případě, kdy je v rámci exekuce zasažen majetek v jejím vlastnictví.¹⁰¹

¹¹³ Jedná se o zásady charakteristické zejména pro exekuci na peněžité plnění, největší uplatnění mají u srážek ze mzdy.¹⁰¹

4.2 Komparace procesních subjektů insolvenčního a exekučního řízení

Procesní subjekty je možno definovat jako ty subjekty, jimž zákon přiznává procesní práva a ukládá procesní povinnosti, na jejichž základě ovlivňují samotné řízení. Subjekty procesněprávního vztahu však v jeho rámci disponují rozdílným postavením, kdy vedle účastníků existují další subjekty, které se podílejí na rozhodovací činnosti, typicky soud a v případě exekučního a insolvenčního řízení také např. soudní exekutor a insolvenční správce.¹¹⁴ Procesní subjekty těchto druhů civilního procesu jsou již obecně vymezeny v předchozích podkapitolách 2.5 a 3.5. Tato podkapitola je tak brána jako výklad na ty předchozí navazující a vzhledem k následné komparaci subjektů jako výklad hlavní téma práce rozšiřující.

4.2.1 Insolvenční a exekuční soud

Významnou až stěžejní roli v insolvenčním řízení představuje insolvenční soud jakožto základní subjekt, před kterým řízení probíhá. Dle § 7a InsZ je věcně příslušný soudem vždy krajský soud, jenž v řízení insolvenčním, v incidenčních sporech a v dalších věcech dle uvedeného ustanovení rozhoduje jako soud prvního stupně. Příslušnost místní upravuje následující § 7b InsZ, kdy jeho první odstavec stanoví jako místně příslušný v insolvenčním řízení ten krajský soud, v jehož obvodu je obecný soud dlužníka.¹¹ Je-li dlužníkem fyzická osoba nepodnikatel, její obecný soud je podle § 85 odst. 1 OSŘ ten, v jehož obvodu má bydliště. Jestliže takové bydliště¹¹⁵ nemá, považuje se za něj ten, v jehož obvodu se zdržuje.⁷⁸ Je-li rozhodováno o úpadku či hrozícím úpadku dlužníka podnikatele, je k tomu místně příslušný krajský soud, v jehož obvodu leží místo podnikání. Pokud takové není, vychází se opět z dlužníkovy bydliště. § 7b odst. 1 věta druhá InsZ upravuje místní příslušnost v případě, kdy je dlužníkem osoba zapsaná v obchodním rejstříku. Určující je zde jeho sídlo, avšak nikoliv ke dni zahájení řízení, ale k datu, které ho

¹¹⁴ HÁSOVÁ, Jiřina a MORAVEC, Tomáš. Insolvenční řízení. 2. vydání. Právní praxe. V Praze: C.H. Beck, 2018. ISBN 9788074007156, s. 13-16.

¹¹⁵ Vymezením pojmu bydliště se několikrát zabýval i Vrchní či Nejvyšší soud, ten např. ve svém usnesení ze dne 30. 3. 2017, sen. zn. 29 NSČR 94/2015, uvádí: „Bydlištěm se rozumí místo pobytu, ve kterém se dlužník zdržuje s úmyslem zdržovat se tam trvale; tento pojem (však) nelze ztotožnit s pojmem „trvalý pobyt“, který slouží k evidenčním účelům a je využíván při doručování. Občanský soudní řád dává při určování místní příslušnosti přednost skutečnému bydlišti, tj. místu, kde má fyzická osoba svůj byt, rodinu, popř. kde pracuje, jestliže tam také bydlí.“ Zároveň Nejvyšší soud v tomto usnesení vyslovil názor, že insolvenční soud není povinen sám od sebe vyšetřovat, zda je v návrhu sdělené bydliště pravdivé, avšak pouze v případě, že nevyjdou najevo skutečnosti pravdivost bydliště zpochybňující.

o šest měsíců předchází. Ustanovení § 87 OSŘ o příslušnosti dané na výběr a § 88 OSŘ o působnosti výlučné nejsou v rámci insolvenčního řízení aplikovány.¹¹⁴ Jestliže místní příslušnost svědčí vícero soudům, řízení se může konat u kteréhokoliv z nich.¹¹⁶ Dle § 12 odst. 1 InsZ rozhoduje v souladu s rozvrhem práce v prvním stupni samosoudce.¹¹ Je tak naplněn v podkapitole 4.1.1 uvedený princip zákonného soudce, výjimku z něho představuje vyloučení pro podjatost. I ta bylo v této podkapitole rozebrána.

Činnost věcně a místně příslušného insolvenčního soudu spočívá na základě § 10 InsZ jednak ve statutárním vydávání rozhodnutí a jednak ve výkonu dohledu nad postupem a činností subjektů dalších (nejen insolvenční správce, ale i dlužníka, likvidátora, atd.). V rámci první uvedené činnosti insolvenční soud rozhoduje např. o úpadku či úpadku hrozícím a jsou-li splněny podmínky v § 148 InsZ rozhodne spolu s tím i o způsobu jeho řešení. Ať už rozhoduje o úpadku nebo insolvenční návrh v návaznosti na § 142 InsZ zamítne, odmítne či řízení zastaví, má rozhodnutí formu usnesení. Výkonem druhé hlavní činnosti nazývané dohlédací se dle § 11 InsZ rozumí oprávnění insolvenčního soudu rozhodovat dílčí otázky ohledně samotného průběhu řízení. Dále prostřednictvím opatření zajišťovat jeho účel a současně ukládat procesním subjektům určité povinnosti. V jeho kompetenci je i dohled nad osobou insolvenčního správce, který se mimo jiné projevuje v oprávnění žádat od něho zprávy o postupu v řízení či mu ukládat závazné pokyny. Jelikož obě zmíněné činnosti insolvenčního soudu jsou dá se říci typické rozhodováním, kritérium k jejich vzájemnému odlišení znázorňuje zejména možnost přezkumu. Proti rozhodnutí vydaném v rámci dohlédací činnosti totiž není podle § 91 InsZ přípustné odvolání.¹¹⁴

I v řízení exekucím má soud, zde nazýván exekucím řádem příznačně jako exekucní, zásadní roli. Značné odlišnosti mezi ním a soudem insolvenčním lze nalézt již v rámci určení příslušnosti, jelikož věcně příslušným exekucím soudem je v prvním stupni vždy dle § 45 odst. 1 EŘ okresní soud. S tím je v návaznosti na § 10 OSŘ spojena i odchylka v soudu odvolacím. V exekucím řízení je tak odvolacím soudem soud krajský, zatímco o odvolání podaném v řízení

¹¹⁶ Ve výjimečných případech ovšem existuje možnost přikázání věci jinému místně příslušnému soudu z důvodu vhodnosti. Dle usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2012, sen. zn. 29 NSČR 69/2012, představuje tento důvod v počáteční fázi řízení, kdy soud rozhoduje o insolvenčním návrhu spolu s návrhem na povolení reorganizace formou prodeje majetkové podstaty, zejména koncentrace dlužníkovu majetku v obvodu jiného insolvenčního soudu, jelikož tento fakt předpokládá rychlejší a hospodárnější průběh řízení.

insolvenčním rozhoduje soud vrchní. Rozličně je určována také příslušnost místní. Ustanovení § 45 odst. 2 EŘ totiž na rozdíl od občanského soudního řádu určuje jako místně příslušný ten exekuční soud, v jehož obvodu má osoba povinná, která je zároveň osobou fyzickou, místo trvalého pobytu, jenž vymezuje § 10 zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel).¹¹⁷ Pokud však místo trvalého pobytu na území České republiky nemá (v případě cizince se jedná o místo pobytu), je oproti insolvenčnímu zákonu obligatorně stanovena místní příslušnost toho okresního soudu, v jehož obvodu disponuje majetkem.¹¹⁸ To samé platí i u právnické osoby jakožto povinné, jestliže nemá na území ČR své sídlo. U povinného, co nemá na území ČR trvalý pobyt či sídlo a zároveň jeho majetek leží v obvodech několika okresních soudů, je jich z logiky věci místně příslušných vícero. Tato pluralita je řešena abecedním nebo číselným pořadím dle § 45 odst. 3 EŘ.¹¹⁹

Ačkoliv se může zdát, že oproti insolvenčnímu soudu nedisponuje ten exekuční toliko stěžejními pravomocemi, poněvadž např. není oprávněn rozhodovat o způsobu provedení exekuce, je stejně jeho funkce v rámci řízení nezastupitelná. Mezi úkony, které jsou zákonem vyhrazeny pouze exekučnímu soudu, patří kupříkladu samotné nařízení exekuce spolu s pověřením soudního exekutora podle §43a EŘ. Ten samý paragraf v odst. 6 zakotvuje možnost exekučního soudu udělit exekutorovi závazný pokyn k odmítnutí, zamítnutí exekučního návrhu či k zastavení řízení. Dále rozhoduje o změně exekutora na základě § 44b odst. 2 EŘ nebo o odkladu či zastavení exekuce v případě nevyhovění ze strany soudního exekutora (§54 odst. 12 a § 55 odst. 3 EŘ).¹²⁰ Stejně jako soud insolvenční rozhoduje o vyloučení insolvenčního správce z důvodu podjatosti, rozhoduje ten exekuční o vyloučení soudního exekutora. I v rámci tohoto druhu řízení lze hovořit o dohlédací činnosti soudu.¹¹⁹ O tom však již více v následující podkapitole.

¹¹⁷ Vzhledem k faktu, že místo trvalého pobytu je snadno zjistitelné a každá osoba může mít pouze jedno, je i posuzování místní příslušnosti exekučního soudu značně zjednodušené a zrychlené.

¹¹⁸ Otázkou příslušnosti dle majetku povinného se zabýval taktéž Nejvyšší soud např. v usnesení ze dne 12. 9. 2012, sp. zn. 31 Nd 200/2012. V tomto usnesení vyslovil již ustálený názor, že v souladu s účelem exekuce nezjišťuje exekuční soud ve fázi rozhodování o místní příslušnosti majetek povinného a jeho „umístění“, jelikož tyto informace vyjdou najevo až v rámci samotného provedení exekuce způsobem, který určí pověřený soudní exekutor.

¹¹⁹ WOLFOVÁ, Jitka a ŠTIKA, Martin. Soudní exekuce. 2., aktualizované vydání. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 9788076761148. s. 41-47

¹²⁰ O zastavení exekuce však exekuční soud může podle § 55 odst. 5 EŘ rozhodnout i bez návrhu.

4.2.2 Vybrané otázky týkající se osoby insolvenčního správce a soudního exekutora

Jelikož postavení insolvenčního správce a soudního exekutora se věnuje kapitola č. 5 diplomové práce, jsou zde tyto procesní subjekty rozebrány zejména v souvislosti s dohledem insolvenčního a exekučního soudu nad jejich činností. Zároveň jsou uvedeny i další osoby resp. subjekty, které mohou v rámci těchto řízení vystupovat, ať už se jedná o další typy správců či zaměstnance exekutora.

Insolvenční správce, v řízení velmi zjednodušeně nazýván jako správce majetku dlužníka, je dle § 2 zákona o insolvenčních správcích fyzická, či právnická osoba (typicky veřejná obchodní společnost)¹²¹ disponující oprávněním k výkonu funkce insolvenčního správce.⁸² Pro účely této podkapitoly postačuje uvést, že: „*při výkonu své funkce musí insolvenční správce dodržovat povinnosti, které mu stanoví insolvenční zákon, zákon o insolvenčních správcích, zvláštní právní předpisy (především kontrolní řád) a také insolvenční soud. Soud je také ten, kdo především dohlíží nad výkonem jeho funkce v konkrétním řízení.*“¹²² Z uvedeného je zřejmé, že insolvenční soud nad osobou insolvenčního správce dohlíží pouze v rámci probíhajícího řízení, tudíž je nutné tento dohled odlišovat od správního dozoru Ministerstva spravedlnosti, jenž sleduje a chrání veřejný zájem na řádném výkonu funkce insolvenčního správce obecně a do konkrétního řízení nezasahuje. Dohled insolvenčního soudu nad činností insolvenčního správce je v řízení zredukován pouze na zjišťování, zda při výkonu své funkce jedná v souladu se zásadou řádné správy a zda plní zákonem uložené povinnosti. Za tímto účelem disponuje insolvenční soud výše zmíněnými možnostmi vyžadovat od něho zprávy o postupu v řízení a ukládat mu závazné pokyny. Dále je oprávněn konat nezbytná šetření a nahlížet do veškeré dokumentace vedené insolvenčním správcem v souvislosti s konkrétním řízením.¹²³ Na druhou stranu však nemůže svými pokyny vytyčit obsah jeho činnosti, jelikož mu kupříkladu nesmí stanovit postoj k přihlášeným pohledávkám.¹²⁴

¹²¹ Zákon o insolvenčních správcích dále definuje osobu hostujícího insolvenčního správce, jímž se rozumí fyzická i právnická osoba vykonávající funkci insolvenčního správce v zemích EHP, EU či Švýcarské konfederace a je oprávněna nikoli trvale vykonávat tuto funkci i na území ČR.

¹²² Slovníček insolvenčních pojmů. Online. Justice.cz Insolvence. Dostupné z: <https://insolvence.justice.cz/slovník-insolvenčních-pojmů/>.

¹²³ SPRINZ, P., JIRMÁSEK, T., ŘEHÁČEK, O., VRBA, M., ZOUBEK, H. a kol. Insolvenční zákon. Komentář. 1. vydání (4. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, § 11.

¹²⁴ Např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2022, sp. zn. 29 Cdo 110/2021.

Stejně jako insolvenční soud ustanovuje pro účely konkrétního insolvenčního řízení insolvenčního správce, může zejména z důvodu jeho eventuální neschopnosti vykonávat přechodně funkci, ustanovit taktéž jeho zástupce dle § 33 InsZ. Zároveň na základě § 27 InsZ je oprávněn ještě před samotným rozhodnutím o úpadku ustanovit správce předběžného, který vykonává jemu zákonem či insolvenčním soudem svěřené činnosti.¹²⁵ Není-li stanoveno jinak, má po rozhodnutí o úpadku předběžný správce postavení správce insolvenčního. § 34 InsZ upravuje osobu odděleného správce určeného k těm úkonům, pro jejichž výkon byl insolvenční správce vyloučen, viz. výklad o jeho nestrannosti a nezávislosti. V řízení může dále za podmínek stanovených v § 35 InsZ figurovat zvláštní insolvenční správce, jehož úloha spočívá v řešení problematik s potřebnou odbornou specializací.¹¹ Výše uvedená dohlédací činnost se týká i těchto správců.

I osobě exekutora jakožto procesnímu subjektu exekučního řízení stát propůjčil pravomoci orgánů veřejné moci. Nutno ovšem uvést, že v jeho případě jde o pravomoci rozsáhlejšího charakteru. Podle úvodního § 1 EŘ je soudním exekutorem na rozdíl od insolvenčního správce obligatorně pouze fyzická osoba pověřená exekutorským úřadem, která zároveň splňuje veškeré předpoklady stanovené exekučním řádem. Na základě pověření následně dochází ze strany exekutora k výkonu exekuční a další činnosti, jenž také podléhá dohledu. Dohledový subjekt zde vedle soudu a Ministerstva spravedlnosti představuje také Exekutorská komora České republiky, která dohlíží v rozsahu stanoveném v § 7 odst. 5 EŘ. Ve stejném paragrafu, v odst. 1 až 4, je upraven státní dohled prováděný ministerstvem, k němuž dochází buďto z vlastní iniciativy, nebo v důsledku písemného podnětu. Obsahem těchto odstavců je dále vymezení činností, které podléhají kontrole a také výčet k tomu sloužících oprávnění. Lze shrnout, že dohled ministerstva spočívá v prověřování zákonnosti postupů při výkonu exekuční a další činnosti (typicky sepisování listin). Oproti insolvenčnímu řízení zde ministerstvo prověřuje mj. i délku exekučního řízení.^{54,126}

Stejně jako v případě insolvenčního řízení hraje v rámci dohledu nad činností exekutora v konkrétním exekučním řízení roli příslušný exekuční soud, přesněji jeho předseda. Při vymezení rozsahu jím prováděného dohledu se vychází

¹²⁵ Jejich rozsah však nesmí být širší než rozsah přiznaný insolvenčnímu správci.

¹²⁶ WOLFOVÁ, Jitka a ŠTIKA, Martin. Soudní exekuce. 2., aktualizované vydání. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 9788076761148. s. 17-26.

z § 7 odst. 2 až 4 EŘ, tedy z ustanovení o dohledu činěným ministerstvem.¹²⁷ Oproti insolvenčnímu správci dohlíží nad činností exekutora navíc předseda okresního soudu, do jehož obvodu byl exekutor jmenován. I ten vykonává dohlédací činnost v uvedeném rozsahu.⁵⁴ Exekutor je stejně jako insolvenční správce povinen při výkonu dohledu poskytovat nezbytnou součinnost.¹²⁸

Soudní exekutor i insolvenční správce jsou oprávněni zaměstnávat zaměstnance, kteří participují na činnostech prováděných při výkonu jejich funkce. Zatímco zaměstnanec insolvenčního správce je vymezen společně s požadovaným vzděláním v § 13b zákona o insolvenčních správcích⁸², možnost exekutora zaměstnávat zaměstnance je zakotvena již v základních ustanovení exekučního řádu, konkrétně v § 5 odst. 1. Dle druhého odstavce musí být tyto osoby navíc k výkonu exekuční a další činnosti samotným exekutorem pověřeny. Právní úpravou (§ 19 až § 27 EŘ) disponují tři skupiny možných zaměstnanců exekutora v pracovním poměru. Jedná se o koncipienta, kandidáta a vykonavatele exekutora. Koncipient je osoba zapsaná v seznamu koncipientů, který vede Exekutorská komora ČR. I zde platí povinnost pověření k výkonu činnosti, přičemž koncipientovi na rozdíl od kandidáta, který je zapsán v seznamu kandidátů a již složil exekutorskou zkoušku, nemůže být svěřeno vydání exekučního příkazu, vykonání dražby nemovité věci či další činnosti dle § 21 odst. 2 EŘ. Oproti tomu úkony, jejichž provedením byl pověřen vykonavatel exekutora, odpovídají činnosti svěřené do rukou soudního vykonavatele v rámci výkonu rozhodnutí dle OSŘ.^{54,126} Typicky se jedná o prohlídku povinného a jeho obydlí, soupis movitých věcí, jejich zajištění či následný prodej v dražbě.¹²⁹ Každý exekutor má navíc ze zákona svého zástupce, který je ustanoven Exekutorskou komorou ČR. Důvodem je případný zánik exekutorského úřadu, odvolání samotného exekutora či stejně jako u insolvenčního správce také pro přechodnou neschopnost výkonu. Podmínky zastupování exekutora upravuje § 16 až § 18 EŘ.¹²⁶

¹²⁷ Ustanovení § 7 odst. 1 EŘ uvádí: „*Státní dohled nad exekuční činností, nad činností exekutora podle § 74 odst. 1 písm. c) a § 76a, nad nakládáním se zvláštním účtem podle § 46 odst. 5 a § 75 odst. 2 a nad nakládáním s prostředky na zvláštním účtu vykonává Ministerstvo spravedlnosti.*“ Jelikož soudní dohled je omezen pouze na exekuční činnost a činnost dle § 74 odst. 1 písm. c) EŘ, není na něj citovaný odstavec aplikovatelný.

¹²⁸ Porušení této povinnosti může v případě exekutora představovat kárný delikt. U insolvenčního správce lze však hovořit o odpovědnosti správní, nikoliv kárné, jelikož jeho osoba nepodléhá kárné pravomoci. Dále o tomto tématu pojednává podkapitola 5.3

¹²⁹ Podmínky pro výkon činnosti vykonavatele soudního exekutora. Online. Exekutorská komora České republiky. Dostupné z: <https://www.ekcr.cz/1/vykonavatele/122-podminky-pro-vykon-činnosti-vykonavatele-soudniho-exekutora?w=>.

4.2.3 Účastníci řízení

Účastníci řízení představují druhou skupinu procesních subjektů, kteří se na rozhodovací činnosti soudu sice nepodílejí, ovšem samotné řízení ovlivňují přiznanými procesními právy a uloženými procesními povinnostmi. Účastníkem řízení exekučního i insolvenčního je pouze ta osoba (fyzická či právnická), která je způsobilá být nositelem těchto procesních práv a povinností. Zároveň musí být procesně způsobilá vykonávat je v řízení samostatně, tedy samostatně právně jednat. Není-li tomu tak, činí procesní úkony v zastoupení.¹³⁰ Procesní subjektivitu a způsobilost vymezuje i pro účely těchto druhů řízení občanský soudní řád v § 19 a § 20. Institut vedlejšího účastenství zakotvený v § 93 OSŘ je však pro jejich specifika nepřijatelný. Ostatně insolvenční zákon to sám v rámci insolvenčního řízení staví najisto v § 14 odst. 2. Pro úplnost je nutné uvést, že tato nepřijatelnost se nevztahuje na incidenční spory. V exekučním i insolvenčním řízení je dále zakázán přístup dalšího účastníka do řízení.^{72,131}

Ačkoliv není mezi účastníky tradičně řazen soudní exekutor, i on může v případě rozhodování soudem či jiným exekutorem o nároku na odměnu a hotových výdajů disponovat jeho postavením.⁷² U insolvenčního správce tomu tak za použití argumentu a contrario k § 14 odst. 1 InsZ, jenž taxativně vymezuje účastníky insolvenčního řízení, není. Tento názor vyslovil i Ústavní soud ve svém usnesení (v bodě 10.) ze dne 31. 5. 2022, sp. zn. III. ÚS 2572/21. Insolvenční správce se však v situaci, kdy uplatňuje svá práva dle § 168 InsZ, dostává do role věřitele a tím pádem i do role účastníka řízení.¹³¹

Zmíněný § 14 odst. 1 InsZ tedy jako účastníky insolvenčního řízení taxativně vymezuje pouze dlužníka a věřitele, přičemž toto vymezení je autonomní a nelze tak aplikovat definici účastníků dle OSŘ a ZŘS. V incidenčních sporech vystupují však jako účastníci řízení žalobce a žalovaný a pro samotné řízení jakožto řízení sporné se aplikuje OSŘ. Dlužník, ať už se jedná o podnikatelskou či nepodnikatelskou, fyzickou či právnickou osobu, se stává účastníkem

¹³⁰ I v případě zastoupení účastníků se vychází z obecné právní úpravy obsažené v § 22 až 35a OSŘ. Pro zajímavost je možné říci, že v případě exekuce může být účastník zastoupen osobou exekutora, jenž nebyl v konkrétní věci pověřen vedením, jelikož i on je oprávněn na základě § 74 odst. 1 písm. a) EŘ poskytovat právní pomoc. Pokud se jedná o řízení insolvenční, je výslovně v § 20 odst. 2 InsZ zakotvena možnost zastoupení dlužníkovou zaměstnancem, jenž uplatňuje svou pracovněprávní pohledávku, odborovou organizací.

¹³¹ SPRINZ, P., JIRMÁSEK, T., ŘEHÁČEK, O., VRBA, M., ZOUBEK, H. a kol. Insolvenční zákon. Komentář. 1. vydání (4. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, § 14.

insolvenčního řízení od okamžiku podání insolvenčního návrhu. Zda ho podal věřitel, sám dlužník nebo ČNB¹³² je pro účely vzniku tohoto účastenství nepodstatné. Postavení účastníka insolvenčního řízení mají tedy vedle osoby dlužníka též věřitelé. Ti vůči dlužníkovi uplatňují svá práva buďto podáním insolvenčního návrhu, přihlášením své pohledávky ve stanovené lhůtě či jiným způsobem dle insolvenčního zákona (§ 203). Pokud věřitel své právo neuplatní nebo ho uplatní až po uplynutí lhůty, nemá postavení účastníka řízení. Jak již bylo uvedeno v podkapitole o specifických zásadách, existují zajištění a nezajištění věřitelé a vedle nich zákon předpokládá ještě skupinu přednostních věřitelů.¹³¹ Insolvenční zákon dále v § 15 uvádí: „*Nejde-li o přihlášené věřitele, jsou jiné osoby uplatňující své právo v insolvenčním řízení účastníky tohoto řízení jen po dobu, po kterou insolvenční soud o tomto právu jedná a rozhoduje.*“¹¹

Pro výkon práv věřitelů jsou v insolvenčním řízení ustanoveny věřitelské orgány. Dle § 46 odst. 1 InsZ jsou jimi schůze věřitelů a věřitelský výbor nebo zástupce věřitelů. Ten nejvyšší orgán rozhodující o nejpodstatnějších záležitostech řízení, jenž závisí na vůli věřitelů, představuje schůze věřitelů. Navrhne-li to insolvenční správce, věřitelský výbor či za určitých podmínek minimálně dva věřitelé, svolá insolvenční soud schůzi věřitelů vyhláškou. Svolána však může být i z vlastní iniciativy insolvenčního soudu, který ji taktéž řídí. Právo účastnit se jí náleží dlužníkovi, přihlášeným věřitelům, insolvenčnímu správci a dalším dle § 47 odst. 2 InsZ. Mezi kompetence schůze věřitelů spadá mj. volba orgánu výkonného, tedy věřitelského výboru, který je obligatorním orgánem v případě, kdy svá práva uplatňuje v řízení více než 50 věřitelů. Jedná se o kolektivní orgán, který má 3 až 7 členů a jeho hlavním úkolem je chránit společný zájem věřitelů. Zároveň vykonává dohlížecí činnost nad insolvenčním správcem, ten k některým úkonům musí navíc získat od věřitelského výboru souhlas. Uplatňuje-li svá práva méně jak 50 věřitelů, může chránit společný zájem věřitelů schůzí zvolený zástupce věřitelů, jenž disponuje stejným postavením jako věřitelský výbor. Stejnými kompetencemi disponuje i prozatímní věřitelský výbor a to od ustanovení insolvenčního soudu do zvolení řádného výboru schůzí věřitelů. Ustanoven může být fakultativně, je-li to k zajištění řádného chodu řízení účelné.^{122, 133}

¹³² Vymezení účastníků i přes taxativní charakter disponuje výhradou, jelikož insolvenční návrh může být podán také orgánem dozoru, tedy ČNB. Je-li tomu tak, má postavení účastníka řízení.

¹³³ BOHÁČKOVÁ ŠVÁBOVÁ, Jana. Průvodce věřitele: praktické a přehledné postupy. Praha: Grada Publishing, 2022. ISBN 978-80-271-1228-9, s. 135-136.

§ 9 InsZ uvádí jako další procesní subjekty státní zastupitelství a likvidátora. Oprávnění státního zastupitelství jakožto ochránce veřejného zájmu představuje možnost vstoupit do již zahájeného řízení, do incidenčních sporů i moratoria. Je mu umožněna účast na schůzi věřitelů a má právo podat opravný prostředek proti rozhodnutí insolvenčního soudu. Musí však být objektivně přípustný. Postavení likvidátora dlužníka v insolvenčním řízení vychází z jeho obecné činnosti, jelikož dlužníkem může být i právnická osoba v likvidaci. Pro tyto případy tak musí mít dlužník povinnost likvidátora, jehož působnost v insolvenčním řízení je dle § 70 odst. 1 InsZ omezena pouze na ten rozsah, v jakém nedošlo k přechodu na osobu insolvenčního správce.¹³⁴ Svou působnost však likvidátor bude vykonávat tehdy, je-li úpadek řešen konkursem.¹³⁵

O institutu procesního nástupnictví lze hovořit jak v řízení insolvenčním, tak v exekučním. Insolvenční zákon disponuje speciální úpravou singulární sukcese v § 18 InsZ.¹¹ V případě té univerzální je přiměřeně aplikován § 107 OSŘ.⁷⁸ Stejně je tomu i v řízení exekučním, ve kterém si však i u singulární sukcese vychází z obecné úpravy obsažené v §107a OSŘ. Přechodu práv a povinností se v exekučním řádě věnuje § 36 odst. 3 až 5.¹¹⁹

Stěžejní rozdíl mezi účastníky řízení insolvenčního a exekučního vyjadřuje již jejich samotné označení, poněvadž v řízení exekučním jsou na základě § 36 odst. 1 EŘ účastníky povinný a oprávněný. Toto pojmenování již naznačuje, že osoba z exekučního titulu povinná musí splnit v něm uloženou povinnost, zatímco osobě z tohoto titulu oprávněné svědčí v něm přiznané právo. Zároveň jsou tyto osoby v exekučním návrhu jako povinný a oprávněný označeny. Pojetí účastenství v exekučním řízení tak lze považovat za formální, ostatně jako v insolvenčním, protože i zde je účastníkem dlužník vyznačený v návrhu a dále věřitel uplatňující vůči tomuto dlužníkovi svá práva. V případě exekuce je možná (i častější) vedle plurality na straně oprávněného i pluralita na straně povinného. Podmínkou obou pluralit je jejich původ v exekučním titulu. U vícero povinných tak může být stanoveno dělitelné plnění či povinnost, jenž má být splněna společně a nerozdílně. V rámci druhé varianty je tak povinen plnit každý z povinných v plném rozsahu. Splní-li však uloženou povinnost takto jeden z nich, ostatním zanikne.¹¹⁹

¹³⁴ V jeho působnosti, kterou vykonává buďto od podání insolvenčního návrhu nebo od rozhodnutí o úpadku v případě věřitelského návrhu, je i poskytovat potřebou součinností insolvenčnímu správci.

¹³⁵ WINTEROVÁ, Alena a MACKOVÁ, Alena. Civilní právo procesní. 3. aktualizované vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2022. ISBN 9788075026026, s. 239-240.

Jestliže postihuje exekuce majetek v režimu společného jmění manželů či přímo majetek manžela povinného v jeho výlučném vlastnictví, je i on podle § 36 odst. 2 EŘ účastníkem řízení. Toto postavení však nemá od počátku řízení, nýbrž až v momentě, kdy dojde k postižení uvedeného majetku exekučním příkazem. Zároveň ani není účastníkem řízení v celém rozsahu, ale opět pouze v těch fázích, kdy se jedná o výše vymezeném majetku. Pokud má manžel postavení účastníka, disponuje i právem podat návrh na částečné zastavení exekuce, přičemž se postupuje podle § 262b OSŘ.¹³⁶ Exekuce může být vedena i proti oběma manželům jakožto osobám povinným z exekučního titulu. Podléhat ji tak bude veškerý postižitelný majetek v SJM a i ten, co mají každý z manželů ve vlastnictví výlučném. Z uvedeného vyplývá, že k zániku SJM nedochází. Jinak tomu nebude ani v rámci insolvenčního řízení, konkrétně v případě společného insolvenčního návrhu manželů, který je spojen s návrhem na povolení oddlužení. Manželé zde představují dlužníka jediného.¹³¹ Jinak je tomu při řešení úpadku konkursem, jelikož jeho prohlášením SJM dle § 268 InsZ zaniká.¹¹

Jak již nastínila podkapitola 3.5 o procesních subjektech exekučního řízení, vedle výše vyjmenovaných účastníků se řízení mohou účastnit ještě další osoby, které však nedisponují procesními právy a povinnostmi v rozsahu typickým pro povinného a oprávněného. Nejčastěji se jedná o peněžitý ústav, plátce mzdy, poddlužníka, spoluvlastníka či např. dražitele. Velmi často jsou tyto subjekty spjaty s určitým způsobem provedení exekuce a mají s tím spojená charakteristická práva a povinnosti. Kupříkladu tak peněžitý ústav má povinnost v případě exekuce příkázáním pohledávky provést výplatu z účtu u něj vedeného, plátce mzdy je zase povinen činit srážky ze mzdy, kterou povinnému měsíčně vyplácí.¹¹⁹ Poddlužníkem se rozumí dlužník osoby povinné. Z pohledávky, kterou povinný vůči poddlužníkovi disponuje, se tak může uspokojit oprávněný. Pokud však poddlužník dobrovolně dluh neplní, lze jej vymáhat prostřednictvím poddlužnické žaloby.⁷¹ V dílčích fázích exekučního řízení mohou vystupovat ještě další osoby, které jsou ustanoveny exekutorem. Jedná se např. o znalce, správce závodu a správce nemovité věci. Pokud je rozhodováno o jejich nákladech, mají postavení účastníka.¹¹⁹

¹³⁶ SVOBODA, K., JÍCHA, L., KREJSTA, J., HOZMAN, D., ÚŠELOVÁ, V., KOCINEC, J. a kol. Exekuční řád. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 217-232.

4.3 Souběh insolvenčního a exekučního řízení

4.3.1 Shrnutí základních rozdílů mezi insolvenčním a exekučním řízením

Předcházející kapitoly pojednávají jednotlivě o insolvenčním a exekučním řízení spolu s kapitolami věnovanými vzájemnému vztahu jejich zásad a procesních subjektů v sobě tedy již stěžejní rozdíly mezi těmito druhy civilního řízení zahrnuly. Pokud by ty nejzásadnější měly být shrnuty do jednoho či dvou odstavců, vynechána by na úvod určitě neměla být samotná odlišná povaha obou druhů řízení. Zatímco insolvenční řízení je možno považovat za ukázkový příklad řízení zvláštní povahy, jelikož v sobě zahrnuje prvky jak řízení vykonávacího, tak i nalézacího, řízení exekuční představuje řízení čistě vykonávací.¹³⁷

S tím se neodmyslitelně pojí i jejich rozdílná právní úprava. Insolvenční řízení disponuje právní úpravou v insolvenčním zákoně. Pokud ten nestanoví jinak, aplikuje se přiměřeně na základě uvedeného § 7 InsZ občanský soudní řád, konkrétně ustanovení o řízení sporném. Nelze-li aplikovat tyto ustanovení, je možné použít zákon o zvláštních řízeních soudních upravující především nesporná řízení. Část šestá občanského soudního řádu upravující výkon rozhodnutí může být však použita pouze v případě, kdy na její ustanovení insolvenční zákon výslovně odkáže. Oproti tomu řízení exekuční je upraveno v exekučním řádu, dle § 52 EŘ subsidiárně též v občanském soudním řádu (převážně v části šesté). Zákon o zvláštních řízeních soudních zde aplikován není.¹³⁷

Oba druhy řízení mají primárně odlišný předmět. Jak již bylo zmíněno, exekuce sleduje jako hlavní cíl individuální uspokojení věřitele, tedy vymožení jeho pohledávky uvedené v exekučním návrhu. Ve srovnání s tímto si insolvenční řízení dává za cíl poměrné uspokojení všech přihlášených věřitelů dlužníka zjištěním úpadku a jeho následným vyřešením jedním ze zákonných způsobů. Z těchto rozdílných cílů insolvenčního a exekučního řízení jsou odvozovány rozdíly mezi nimi další. Pro přehlednost ty klíčové zrekapituluje následující tabulka.¹³⁷

¹³⁷ HRUŠKOVÁ, Zuzana. Seriál o insolvencích: Rozdíly mezi insolvenčním a exekučním řízením. Online. *Právo 21*. 2020. Dostupné z: <https://pravo21.cz/pravo/serial-o-insolvencich-rozdily-mezi-insolvencnim-a-exekucnim-rizenim>.

Tabulka 1 - vybrané rozdíly mezi insolvenčním a exekčním řízením

	Insolvenční řízení	Exekční řízení
Označení účastníků řízení	§ 14 odst. 1 InsZ označuje účastníky jako věřitel a dlužník.	§ 36 odst. 1 EŘ označuje účastníky jako oprávněný a povinný.
Oprávnění podat návrh na zahájení řízení	Oprávněn podat insolvenční návrh je dle § 97 odst. 8 InsZ věřitel i dlužník. U úpadku hrozícího pouze dlužník.	Oprávněn podat exekční návrh je dle § 37 odst. 1 EŘ pouze osoba oprávněná z exekčního titulu.
Vymáhání peněžitých a nepeněžitých pohledávek	Vymáhané pohledávky věřitelem do řízení přihlášené mohou mít pouze povahu peněžitou, nikoli nepeněžitou.	Vymáhat lze peněžitou i nepeněžitou pohledávku, (např. odstranění stavby) oprávněného přiznanou exekčním titulem.
Možnost zahájení vícero řízení v jeden okamžik	V jednom okamžik může být vůči konkrétnímu dlužníku zahájeno pouze jedno řízení.	V jeden okamžik může být vůči konkrétnímu povinnému zahájeno vícero řízení.
Způsob uspokojení pohledávek	Uspokojovány jsou pohledávky všech přihlášených věřitelů zásadně poměrně a v co nejvyšším rozsahu dle § 1 písm. a) InsZ.	Uspokojovány jsou pohledávky oprávněných postupně a to v pořadí doručení exekčních návrhů podle § 46 odst. 3 EŘ

Zdroj: HRUŠKOVÁ, Zuzana. Seriál o insolvenčních: Rozdíly mezi insolvenčním a exekčním řízením. Online. Právo 21. 2020. Dostupné z: <https://pravo21.cz/pravo/serial-o-insolvencich-rozdily-mezi-insolvencnim-a-exekucnim-rozenim>, upraveno

Vedle těchto odlišností existují jistě mnohé další, přičemž některé z nich jsou z důvodu možného vlivu na případné dlužníkově rozhodnutí podat insolvenční návrh¹³⁸ rozebrány v kapitole 6, která se věnuje komparaci insolvenčního a exekučního řízení z hlediska dopadu na osobu dlužníka a věřitele.

4.3.2 Účinky zahájení insolvenčního řízení na řízení exekuční

„Mnohost exekucí na jednoho povinného, špatná ekonomická situace povinných nebo také úmyslné odvracení úkonů soudního exekutora, to jsou hlavní důvody toho, že poslední dobou dochází k intenzivnímu souběhu exekučního a insolvenčního řízení.“¹⁰²

Z výše uvedených základních rozdílů mezi těmito druhy řízení, lze vyvodit jistý závěr, že pokud dojde k zohlednění hlediska časového, má řízení exekuční přednost.¹⁰² Na druhou stranu insolvenční řízení představuje ve vztahu k tomu exekučnímu jakýsi zvláštní režim, ve kterém by měly být pohledávky uspokojeny prioritně. V souladu s principem koncentrace se tak rozhodování ohledně majetkové podstaty spolu s nároky na ni co nejvíce soustřeďuje před příslušný insolvenční soud. Tento fakt dokládá nejen právní úprava jejich vzájemného vztahu obsažená v insolvenčním zákoně a exekučním řádu, ale i judikatura Nejvyššího soudu České republiky. Například v jeho usnesení ze dne 1. 3. 2012, sen. zn. 29 NSČR 38/2010, byl mj. vysloven právní názor, že insolvenční řízení nelze považovat za další řízení pokračující v řadě spolu s vykonávacím a exekučním a to vzhledem k jeho odlišnému účelu uvedeném v § 1 písm. a) InsZ.¹³⁹

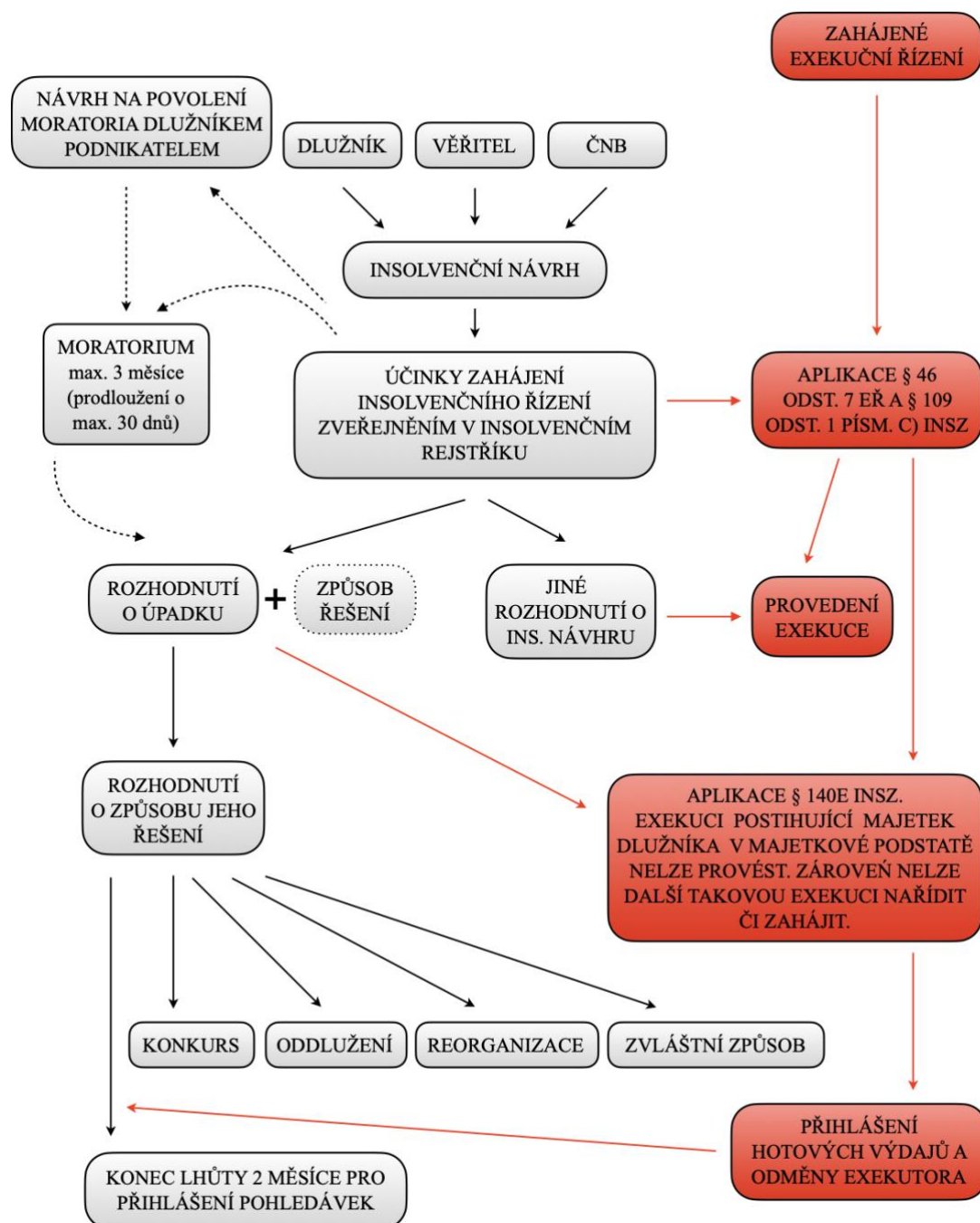
Zmíněnou základní právní úpravu, která vzájemná vztah mezi insolvenčním a exekučním řízení vymezuje, představuje zejména ustanovení § 46 odst. 7 EŘ a § 109 odst. 1 písm. c) InsZ společně s v roce 2014 novelou implementovaným ustanovením § 140e InsZ. Na základě § 46 odst. 7 EŘ, jehož zrcadlo prezentuje v insolvenčním zákoně jmenovaný § 109 odst. 1 písm. c), nelze po zahájení insolvenčního řízení exekuci (výkon rozhodnutí) postihující majetek dlužníka spadající do majetkové podstaty provést. V této fázi, tedy od podání insolvenčního návrhu do rozhodnutí insolvenčního soudu o něm, však nic nebrání zahájení takové exekuce (nařízení výkonu rozhodnutí). Je-li rozhodnuto o úpadku dlužníka, § 140e

¹³⁸ Kupříkladu délka samotného řízení či možnost osvobození od zbytku neuhrazených dluhů.

¹³⁹ HÁSOVÁ, Jiřina. Vybrané instituty insolvenčního zákona v rozhodnutích Nejvyššího soudu: komentovaná soudní rozhodnutí. Judikatura (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2019. ISBN 9788074005534, s. 1.

InsZ již zakazuje po dobu trvání účinků tohoto rozhodnutí exekuci nejen provést, ale i zahájit. Takto obecně vymezená hlavní pravidla souběhu insolvenčního a exekučního řízení bez možných specifik zobrazuje následující časová osa.¹⁴⁰

Schéma 1 - časová osa souběhu insolvenčního a exekučního řízení

Zdroj: vlastní zpracování

¹⁴⁰ WOLFOVÁ, Jitka a ŠTIKA, Martin. Soudní exekuce. 2., aktualizované vydání. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 9788076761148, s. 324-331.

4.3.2.1 Zahájení insolvenčního řízení

Ze schématu 1 je zřejmé, že pro vzájemný vztah obou řízení je klíčovým momentem zahájení insolvenčního řízení, přičemž k zahájení je třeba podat insolvenční návrh adresovaný věcně příslušnému soudu. Podle § 101 odst. 1 InsZ je zahájené řízení oznámeno formou vyhlášky zveřejněné v insolvenčním rejstříku.¹⁴¹ Vedle usnesení, jenž zahájení oznamuje, se zveřejňuje taktéž samotný insolvenční návrh spolu se zbývající částí insolvenčního spisu.¹⁴² Odst. 4 uvedeného ustanovení zakotvuje povinnost vyhlášku doručit účastníkům řízení a také nemožnost podat proti ní odvolání. S okamžikem zveřejnění spojuje § 109 odst. 4 InsZ účinky zahájeného insolvenčního řízení, které jsou uvedeny v § 109 odst. 1 písm. a) až d) InsZ a trvají až do jeho skončení. Insolvenční zákon ovšem může u jednotlivých způsobů řešení úpadku stanovit něco jiného.¹¹ V ustanovení vymezené účinky lze shrnout do následujících bodů:

- Disponuje-li věřitel přihláškou uplatnitelnou pohledávkou vůči dlužníkovi či jiným právem vztahujícím se k jeho majetkové podstatě, není možné jej uplatnit formou žaloby.
- Pouze insolvenční zákon stanoví za jakých podmínek věřitel může své právo na uspokojení ze zajištění uplatnit a také nově nabýt. Zajištění se přitom musí týkat majetku v majetkové podstatě nebo majetku ve vlastnictví dlužníka. Výjimku nepředstavuje ani soudcovské a exekuční zástavní právo.
- Soudní výkon rozhodnutí nebo exekuce na v předchozím bodě vymezený majetek lze nařídít nebo zahájit, ovšem je zakázáno (až na výjimky) je provést.
- Dohoda mezi dlužníkem a věřitelem, jejímž obsahem je založení práva na výplatu ze mzdy i různých dalších příjmů, s nimiž se pro účely výkonu rozhodnutí manipuluje jako se mzdou či platem, nemůže být uplatněna.¹¹

¹⁴¹ Pro zveřejnění vyhlášky stanoví insolvenční zákon několik lhůt. Pokud insolvenční návrh podá dlužník, aniž by ho spojil s návrhem na povolení oddlužení, činí lhůta 2 hodiny, v opačném případě činí lhůta 3 pracovní dny. U věřitelského návrhu je situace komplikovanější. Pokud insolvenční soud nedisponuje pochybnostmi o důvodnosti návrhu, učiní nejpozději následující pracovní den od doručení návrhu do insolvenčního spisu záznam. Ve lhůtě 2 hodin od záznamu následně dojde k oznámení zahájení řízení. Existují-li však zmíněné pochybnosti, rozhodne soud opět ve lhůtě 1 pracovního dne o nezveřejnění. Následně podaný návrh předběžně posoudí v 7denní lhůtě od jeho podání. Pokud by insolvenční návrh podala ČNB, lhůta ke zveřejnění činí 1 pracovní den.

¹⁴² SPRINZ, P., JIRMÁSEK, T., ŘEHÁČEK, O., VRBA, M., ZOUBEK, H. a kol. Insolvenční zákon. Komentář. 1. vydání (4. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, § 101.

4.3.2.2 Moratorium

Předtím, než bude pozornost věnována účinku uvedeném v § 109 odst. 1 písm. c) InsZ týkajícího se exekuce, je zapotřebí rozebrat další, ve schématu uvedený institut označovaný jako moratorium, jelikož může samotnému zahájení insolvenčního řízení předcházet. Zároveň jde také o institut doposud v diplomové práci nevymezený. Podstatu moratoria¹⁴³ představuje zákaz insolvenčního soudu po dobu jeho trvání vydat rozhodnutí o úpadku dlužníka, který odůvodněný návrh na vyhlášení moratoria podal. Oprávněn je k tomu však pouze dlužník podnikatel a současně se nesmí jednat o právnickou osobu v likvidaci. Jak již bylo řečeno, moratorium může samotnému insolvenčnímu řízení předcházet, jelikož návrh lze podat i před jeho zahájením. Ani po tomto okamžiku není podání návrhu vyloučeno, musí být ovšem dodržena v § 115 InsZ stanovená lhůta. Pokud jsou splněny zákonné podmínky a nedošlo zatím k rozhodnutí o insolvenčním návrhu, insolvenční soud moratorium v maximální délce tři měsíce vyhlásí.¹⁴⁴ „*Jeho účelem je poskytnout dlužníkovi určitou ochranou dobu, aby stabilizoval své podnikání a vyřešil tak svou finanční situaci. Věřitelé nemohou např. odstoupit od uzavřených smluv o dodávce surovin a energií, pokud dlužník tyto smlouvy po vyhlášení moratoria plní.*“¹⁴⁵ Další účinky tohoto institutu uvádí § 120 až 122 InsZ. Důvodem jeho zániku jsou vedle uplynutí lhůty též jiná rozhodnutí o insolvenčním návrhu (viz. schéma 1), rozhodnutí insolvenčního soudu či podaný dlužnický insolvenční návrh, jde-li o moratorium „předinsolvenční“. Je-li vyhlášen tento typ moratoria, účinky zahájení insolvenčního řízení jsou spojeny s tímto okamžikem.¹⁴⁶

4.3.2.3 Účinky zahájení insolvenčního řízení a provedení exekuce

V rámci vzájemného vztahu zahájeného insolvenčního řízení a probíhajícího exekučního řízení je jistě nejzásadnějším účinkem zákaz provedení exekuce postihující majetek, jehož výlučným vlastníkem je dlužník anebo majetek spadající do majetkové podstaty zakotvený v § 109 odst. 1 písm. c) InsZ. Rozhodný moment pro jeho aplikaci představuje zmíněné zveřejnění vyhlášky v insolvenčním rejstříku, do kterého exekutoři s jistou soustavností nahlízejí. Eventuálně disponují

¹⁴³ Právní úpravu moratoria (ať již je návrh na jeho vyhlášení podán před nebo po zahájení insolvenčního řízení) lze nalézt v části první, hlavě IV., díle 4. insolvenčního zákona.

¹⁴⁴ Insolvenční zákon počítá v § 119 odst. 2 InsZ s možností prodloužení o dalších 30 dnů.

¹⁴⁵ BOHÁČKOVÁ ŠVÁBOVÁ, Jana. Průvodce věřitele: praktické a přehledné postupy. Praha: Grada Publishing, 2022. ISBN 978-80-271-1228-9, s. 119.

¹⁴⁶ HÁSOVÁ, Jiřina a MORAVEC, Tomáš. Insolvenční řízení. 2. vydání. Právní praxe. V Praze: C.H. Beck, 2018. ISBN 9788074007156, s. 59-63.

vlastním systémem na rejstřík dálkově napojený.¹⁴⁰ Takto určený rozhodný okamžik dokládá i Nejvyšší soud České republiky, jenž ve svém usnesení ze dne 31. 7. 2017, sp. zn. 29 Cdo 3108/2015, uvádí, že ačkoliv vlastní zahájení insolvenčního řízení je spojeno s doručením insolvenčního návrhu věcně příslušnému insolvenčnímu soudu, jeho účinky nastávají až zveřejněním vyhlášky, přičemž tyto dva okamžiky nelze zaměňovat. V tomto „mezidobí“ je tak možné např. vydat usnesení o příklepu v rámci zpeněžení nemovitosti ve dražbě.¹⁴⁷

Ve stejném okamžiku, tedy od zveřejnění vyhlášky oznamující zahájení řízení, je aplikován též § 46 odst. 7 EŘ zakotvující soudnímu exekutorovi zákaz činit veškeré úkony exekuci provádějící.¹⁴⁰ Jejich vymezení může být u jednotlivých způsobů exekuce problematické, jako vodítka však mohou bezesporu posloužit ustanovení jednotlivé způsoby provedení upravující. Kupříkladu exekuce prodejem nemovitých věcí je podle § 336b odst. 1 OSŘ provedena již zmiňovanou dražbou, zatímco k provedení exekuce příkázáním pohledávky z účtu dochází na základě § 307 odst. 1 OSŘ odepsání pohledávky (společně s příslušenstvím) a její následné vyplacení osobě oprávněné. Insolvenční zákon ovšem sám v ustanovení § 109 odst. 2 InsZ negativně tyto úkony definuje, když uvádí, že se nejedná o takové úkony, jejichž cílem je pouze pro účely postižení exekucí zajistit majetek dlužníka.¹⁴⁸ Soudní exekutor je oprávněn vydávat též exekuční příkazy, jelikož jejich samotné vydání není možné s provedením exekuce ztotožňovat (viz. např. § 47 odst. 1 EŘ či §46 odst. 6 EŘ).¹⁴⁹ Odborná veřejnost se dále shoduje na možnosti či oprávnění soudního exekutora provádět i po zahájení insolvenčního řízení exekuci na nepeněžitě plnění, která do majetkové podstaty nezasáhne. Může tak např. dojít k provedení exekuce vyklizením a provedením práce.¹⁴⁰

Avšak ustanovení § 109 odst. 1 písm. c) InsZ ve větě druhé zakotvuje rovněž výjimku „privilegovaným pohledávkám“, které lze i nadále po zahájení insolvenčního řízení zveřejněním vyhlášky provádět. Dále tak soudní exekutor může provést exekuci pro pohledávku za majetkovou podstatu nebo pro pohledávku

¹⁴⁷ HÁSOVÁ, Jiřina. Vybrané instituty insolvenčního zákona v rozhodnutích Nejvyššího soudu: komentovaná soudní rozhodnutí. Judikatura (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2019. ISBN 9788074005534, s. 53-54.

¹⁴⁸ V praxi tak může nastat situace, kdy i s přihlédnutím k vysoké pravděpodobnosti budoucího odmítnutí insolvenčního návrhu soudní exekutor navštíví domácnost dlužníka a provede soupis majetku. Takto sepsané movité věci exekutor smí taktéž pro účely mobiliární exekuce zajistit.¹⁴⁰

¹⁴⁹ KUBIZNÁK, Jan. Účinky zahájení insolvenčního řízení ve vztahu k exekuci srážkami ze mzdy. Komorní listy. II/2014. Praha: Exekutorská komora ČR, 2014, s. 14-18. MK ČR E 19153.

jím na roveň postavenou.¹⁵⁰ Podmínku, jež musí být pro možné provedení takovéto exekuce splněna, představuje soulad s rozhodnutím insolvenčního soudu vydaného dle § 203 odst. 5 InsZ a zároveň i s omezením, které toto rozhodnutí zakládá.¹¹

Kromě toho je insolvenční soud oprávněn účinek dle § 109 odst. 1 písm. c) InsZ do rozhodnutí o insolvenčním návrhu modifikovat a tedy umožnit nařízenou exekuci provést¹⁵¹ i ad hoc prostřednictvím nařízení předběžného opatření dle § 82 odst. 2 písm. b) InsZ, není-li to v rozporu se společným zájmem věřitelů a zároveň k tomu shledá důvody hodné zvláštního zřetele.¹¹ K nařízení předběžného opatření nejčastěji dochází v situacích, kdy dlužník podává opakovaně nedůvodné insolvenční návrhy, čímž sleduje pouze zmaření provedení exekuce, jelikož je následně vezme zpět. Tyto insolvenční návrhy označované jako šikanózní jsou dále rozebrány v podkapitole 4.3.5. Důvody hodné zvláštního zřetele pro vyhovění návrhu na nařízení předběžného opatření insolvenční soud nalezne i u exekucí, jimiž je vymáháno výživné, protože lze považovat za žádoucí, aby vyživovaná osoba v období od zahájení insolvenčního řízení do rozhodnutí o úpadku resp. o způsobu jeho řešení finančními prostředky k zajištění její výživy disponovala.¹⁵² Na základě předběžného opatření tak budou srážky v tomto období stále vypláceny oprávněnému.¹⁵³

Vzájemný vztah insolvenčního a exekučního řízení upravuje také § 109 odst. 6 InsZ, který svěřuje insolvenčnímu soudu zásadní pravomoc zasahovat do zahájeného exekučního řízení. Je tedy oprávněn odklidit (tj. pozastavení vykonatelnosti či odložení právní moci) rozhodnutí nebo opatření vydaná a přijatá během provádění exekuce v rozporu s § 109 odst. 1 písm. c) InsZ a rovněž je oprávněn zakázat přijetí takovýchto rozhodnutí nebo opatření do budoucna. Touto pravomocí je tak stvrzena výše uvedená priorita insolvenčního řízení.¹⁴⁹

¹⁵⁰ Výčet pohledávek za majetkovou podstatu obsahuje § 168 InsZ. Jejich typickým znakem je vznik až po zahájení insolvenčního řízení, vyhlášení moratoria nebo po rozhodnutí o úpadku. Nestanoví-li insolvenční zákon jinak, uspokojují se kdykoliv po rozhodnutí o úpadku dlužníka v plné výši, stejně tomu bude u pohledávek postavených jím na roveň, které jsou vymezeny v § 169 InsZ.

¹⁵¹ Ačkoli insolvenční soud umožní exekuci provést, vymožené plnění bude zásadně stále do rozhodnutí o insolvenčním návrhu na účtu soudního exekutora.

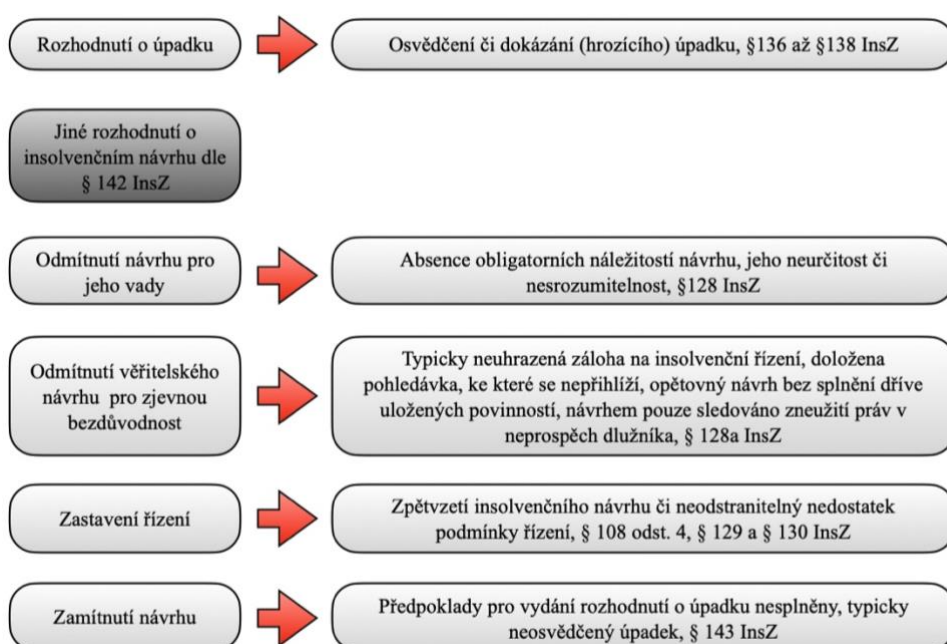
¹⁵² V insolvenčním řízení představuje pohledávka na výživné, ať už dlužné či běžné, pohledávku přednostní, tudíž i po rozhodnutí o úpadku dlužníka by byla uspokojena přednostně.

¹⁵³ MARŠÍKOVÁ, Jolana. Insolvenční řízení z pohledu dlužníka a věřitele se vzory a judikaturou. 7. aktualizované a doplněné vydání. Pro praxi. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022. ISBN 9788073809072. s. 277-278.

4.3.2.4 Rozhodnutí o insolvenčním návrhu

Po zahájení insolvenčního řízení je exekutor ve své činnosti omezen dle výše uvedeného takovým způsobem, že defacto čeká, co přinese rozhodovací pravomoc insolvenčního soudu. Ten disponuje hned několika možnostmi, jak o podaném návrhu rozhodnout, zároveň je při rozhodování vázán pořádkovými lhůtami dle § 134 InsZ.¹⁵⁴ Rozhodne-li insolvenční soud o úpadku dlužníka, dochází k použití § 140e InsZ a exekutor již pouze v případné součinnosti samotnému insolvenčnímu řízení přihlíží. Insolvenční soud však může vydat i jiné rozhodnutí o insolvenčním návrhu. Pokud se tak stane, exekutor exekuci provede (viz schéma 1).¹⁴⁰ Aby bylo možné danou problematiku lépe pochopit, je nutné jednotlivé možnosti rozhodnutí o úpadku konkrétněji vymežit. Insolvenční soud je tedy oprávněn rozhodnout o insolvenčním návrhu buďto vydáním rozhodnutí o úpadku či může vydat rozhodnutí jiné. Dle § 142 InsZ se jedná o odmítnutí návrhu, zamítnutí návrhu nebo zastavení insolvenčního řízení.¹¹ Pro přehlednost jsou uvedené možnosti rozhodnutí popsány v následujícím schématu.

Schéma 2 - rozhodnutí o insolvenčním návrhu

Zdroj: HÁSOVÁ, Jiřina a MORAVEC, Tomáš. Insolvenční řízení. 2. vydání. Právní praxe. V Praze: C.H. Beck, 2018. ISBN 9788074007156, s. 97, upraveno

¹⁵⁴ Podá-li insolvenční návrh dlužník, rozhodne o něm insolvenční soud do 15 dnů od podání, o věřitelském musí být rozhodnuto bez zbytečného odkladu. Ať už je návrh podán dlužníkem či věřitelem, úkony k rozhodnutí směřující má povinnost učinit do 10 dnů od podání.¹¹

Vydá-li insolvenční soud v rámci rozhodování o insolvenčním návrhu jiné rozhodnutí dle § 142 InsZ, insolvenční řízení tím končí. Co se týče účinků, které jsou s těmito rozhodnutími spojené, uvádí § 146 odst. 1 InsZ následující: „*Účinnosti rozhodnutí podle § 142 zanikají účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení a dosud vydaná předběžná opatření.*“¹¹ Ve vztahu k exekuci tak dojde k zániku účinku uvedeného v § 109 odst. 1 písm. c) InsZ a eventuálního předběžného opatření již okamžikem zveřejnění vydaného rozhodnutí v insolvenčním rejstříku. Provedení nařízené exekuce již tedy v tomto momentu ničeho nebrání. Ve výjimečných případech je však insolvenční soud oprávněn, shledá-li to vzhledem k okolnostem případu za vhodné, zánik těchto účinků a předběžných opatření spojit až s právní mocí vydaného rozhodnutí o insolvenčním návrhu. V praxi se tak stává velmi sporadicky, jelikož tímto oprávněním se insolvenční soud defacto pojišťuje pro případy chybného rozhodnutí, přičemž případnou chybnost si v době jeho vydání nemůže uvědomit.¹⁵⁵

Soudní exekutor by ovšem měl sledovat, zda nedojde na základě podaného odvolání proti rozhodnutí, kterým insolvenční řízení končí, k jeho zrušení a tedy k obnovení účinků. Zruší-li totiž odvolací soud uvedené rozhodnutí, jež má stejně jako každé jiné rozhodnutí v insolvenčním řízení formu usnesení, spolu s vrácením věci k dalšímu řízení, dojde jeho zveřejněním¹⁵⁶ k obnovení účinků zahájeného insolvenčního řízení ex nunc. Exekuce tak může být provedena v době od účinnosti rozhodnutí dle § 142 InsZ do účinnosti rozhodnutí odvolacího soudu toto usnesení zrušující. Poté je znovu aplikován § 109 odst. 1 písm. c) InsZ spolu s § 46 odst. 7 EŘ.¹⁵⁷

Pokud insolvenční soud insolvenční návrh dle výše uvedeného neodmítne, nezamítne či řízení nezastaví, vydá nejzásadnější, meritorní rozhodnutí o úpadku nebo úpadku hrozícího dle § 136 odst. 1 InsZ. Toto pravomocné rozhodnutí ukončuje první fázi insolvenčního řízení. Na níž navazuje fáze rozhodování o způsobu řešení zjištěného úpadku a následně řízení přechází do stádia

¹⁵⁵ SPRINZ, P., JIRMÁSEK, T., ŘEHÁČEK, O., VRBA, M., ZOUBEK, H. a kol. Insolvenční zákon. Komentář. 1. vydání (4. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, § 146.

¹⁵⁶ Moment zveřejnění zde splývá s momentem nabytí právní moci zrušujícího usnesení.

¹⁵⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2015, sp. zn. 29 Cdo 311/2015.

realizačního a závěrečného. Rozhodnutí o způsobu řešení úpadku však může být spojeno se samotným rozhodnutím o něm.¹⁵⁸ O tom ale později.

Aby mohlo být o úpadku či hrozícím úpadku dlužníka rozhodnuto, musí být osvědčen. Odůvodňují-li to okolnosti případu, je insolvenční soud v souladu se zásadou vyšetřovací (viz. podkapitola 4.1.2.2) oprávněn provádět dokazování k němuž nařídí jednání. Je-li úpadek osvědčen bez pochybností i pouze údaji uvedenými v podaném insolvenčním návrhu, rozhodne i bez nařízeného jednání.¹⁵⁹ Výčet obligatorních náležitostí rozhodnutí o úpadku představuje § 136 odst. 2 InsZ. Vedle výroku o zjištěném úpadku dlužníka obsahuje rozhodnutí zejména výrok o ustanoveném insolvenčním správci¹⁶⁰, výzvu k přihlášení dosud nepřihlášených pohledávek či zpravidla v poučení údaj o okamžiku, se kterým nastávají účinky s rozhodnutím o úpadku spojené. Další náležitosti vymezuje insolvenční zákon v písm. e) až i) uvedeného paragrafu a odstavce.¹⁶¹

Účinky spojené s rozhodnutím o úpadku, jenž nelze ztotožňovat s účinky zahájeného insolvenčního řízení, jsou upraveny zejména v § 140 až § 140e InsZ.¹¹ Vzhledem k tématu diplomové práce bude opět pozornost věnována účinku upravující střet exekučního a insolvenčního řízení. Další účinky jsou shrnuty do následujících bodů:

- Účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení dále trvají.¹⁵⁹
- Stejně tak nadále trvají účinky nařízeného předběžného opatření, nerozhodne-li insolvenční soud jinak. Předběžná opatření nařízená na základě § 82 odst. 2 InsZ (tedy i ve vztahu k provedení exekuce) však pro svou specifickou vydáním rozhodnutí o insolvenčním návrhu zanikají.¹⁶²
- Insolvenční zákon (nestanoví-li jinak) připouští i v této fázi řízení započtení vzájemných pohledávek mezi účastníky, dlužníkem a věřitelem. Zákonem

¹⁵⁸ SPRINZ, P., JIRMÁSEK, T., ŘEHÁČEK, O., VRBA, M., ZOUBEK, H. a kol. Insolvenční zákon. Komentář. 1. vydání (4. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, § 136.

¹⁵⁹ HÁSOVÁ, Jiřina a MORAVEC, Tomáš. Insolvenční řízení. 2. vydání. Právní praxe. V Praze: C.H. Beck, 2018. ISBN 9788074007156, s. 91-104.

¹⁶⁰ Tento výrok může být napadnut odvoláním odůvodněným namítanou podjatostí insolvenčního správce. Jde-li o insolvenční návrh podaný dlužníkem, není kromě uvedeného odvolání proti rozhodnutí o úpadku přípustné. V případě věřitelského návrhu se odvoláním může bránit dlužník.

¹⁶¹ HRUŠKOVÁ, Zuzana. Seriál o insolvenčních: Rozhodnutí o úpadku a způsobu jeho řešení. Online. Právo 21. 2020. Dostupné z: <https://pravo21.cz/pravo/serial-o-insolvencich-rozhodnuti-o-upadku-a-zpusobu-jeho-reseni>.

¹⁶² MORAVEC, T., KOTOUČOVÁ, J. a kol. Insolvenční zákon. Komentář. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 477-500.

dané podmínky započtení ovšem musí být splněny předtím, než insolvenční soud rozhodne o způsobu řešení úpadku.

- Dochází k přerušení soudních či rozhodčích řízení, jehož předmětem jsou pohledávky či jiná práva, která jsou vymezena v § 140a odst. 1 InsZ a jež se zároveň týkají majetkové podstaty. Dále platí zákaz vydat v těchto řízeních rozhodnutí či takovéto po rozhodnutí o úpadku zahájit.
- Dochází k přechodu oprávnění nakládat s majetkovou podstatou na insolvenčního správce a to v takovém rozmezí, ve kterém tímto oprávněním osoba dlužníka nedisponovala.¹⁵⁹

V rámci souběhu insolvenčního a exekučního řízení hraje jistě ze všech účinků s rozhodnutím o úpadku spjatých největší roli účinek vymezený v § 140e InsZ spočívající v zákazu zahajovat nové exekuce (nařizovat výkon rozhodnutí), které by majetek ve vlastnictví dlužníka či jiný majetek spadající do majetkové podstaty postihovaly (viz. schéma 1). Jelikož účinek dle § 109 odst. 1 písm. c) trvá nadále i v období po vydání rozhodnutí o úpadku, lze brát § 140e InsZ jako ustanovení na něj navazující. „Zveřejněním rozhodnutí o úpadku v insolvenčním rejstříku tedy nastává po dobu trvání insolvenčního řízení (účinků rozhodnutí o úpadku) „stopstav“ pro nová (vykonávací) exekuční řízení s tím, že nadále platí, že ani dosavadní vykonávací (exekuční) řízení nelze provést.“¹⁶³ Zatímco si tak v první fázi insolvenčního řízení, tedy do rozhodnutí o insolvenčním návrhu, oprávněný mohl své pořadí v rámci vymáhání plnění vylepšit dřívějším zahájením exekučního řízení, po vydání rozhodnutí o úpadku toto vylepšování z důvodu kolektivního způsobu řešení zjištěného úpadku svým způsobem postrádá smysl.¹⁶⁴ Pro úplnost výkladu je třeba doplnit, že uvedený zákaz nařízení nebo zahájení výkonu rozhodnutí nebo exekuce se nevztahuje (stejně jako zákaz provedení) na pohledávky za majetkovou podstatu či jím na roveň postavených, jež postihuje exekuce vedená na základě rozhodnutí insolvenčního soudu dle § 203 odst. 5 InsZ. Za určitých podmínek může být exekuce zahájena při reorganizaci a oddlužení, o tom však podkapitola 4.3.3. Při porušení zákazu zahájení exekuce je podle § 140e

¹⁶³ SPRINZ, P., JIRMÁSEK, T., ŘEHÁČEK, O., VRBA, M., ZOUBEK, H. a kol. Insolvenční zákon. Komentář. 1. vydání (4. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, § 140e.

¹⁶⁴ Otázkou dle autorky práce zůstává, jak je tomu v případě vydání rozhodnutí o tom, že dlužník v úpadku není dle § 158 InsZ. Toto rozhodnutí může insolvenční soud vydat v období od rozhodnutí o úpadku do rozhodnutí o jeho způsobu řešení, a to jak na návrh dlužníka (s nímž věřitelé společně s insolvenčním správcem projeví dle § 158 odst. 2 InsZ souhlas), tak i bez něj (není-li úpadek osvědčen či nepřihlásí-li se žádný věřitel a veškeré pohledávky dle § 168 a § 169 InsZ jsou uspokojeny).¹⁵⁹ S jeho právní mocí zahájené insolvenční řízení a jeho účinky končí, teoreticky tak zahájení a provedení exekuce nic nebrání.

odst. 2 InsZ obdobně použito již rozebrané ustanovení § 109 odst. 6 InsZ. Z pohledu řízení exekučního představuje rozhodnutí o úpadku se svými účinky překážku pro podání exekučního návrhu, jež nelze odstranit. Pokud by i přesto byl takový návrh oprávněným podán, bude na základě § 43a odst. 6 EŘ odmítnut.¹⁶³

O tom, zda bude zjištěný úpadek řešen konkursem, reorganizací, oddlužením či zvláštním způsobem u finančních institucí, rozhodne insolvenční soud buďto samostatným rozhodnutím nebo může s rozhodnutím o úpadku za podmínek v § 148 InsZ přímo spojit i rozhodnutí o způsobu jeho řešení (viz. schéma 1). Společně s rozhodnutím o úpadku dlužníka tak může insolvenční soud prohlásit na jeho majetek konkurs, není-li ze zákona možné jeho řešení formou reorganizace či oddlužení. Ke spojení rozhodnutí dále dojde pokud dlužník spolu s insolvenčním návrhem předloží přijatý reorganizační plán nebo podá návrh na povolení oddlužení. Je zřejmé, že v případě předloženého reorganizačního plánu musí dlužník v insolvenčním návrhu jako způsob řešení jeho úpadku navrhnout reorganizaci a v případě podaného návrhu na povolení oddlužení navrhnout oddlužení. Nejedná-li se o jednu z těchto tří situací, rozhodne insolvenční soud o způsobu řešení úpadku samostatným rozhodnutím, které vydá ve lhůtě 3 měsíců od rozhodnutí o úpadku.¹⁶⁵ Bylo-li insolvenční řízení zahájeno na návrh jiné osoby než dlužníka a podá poté dlužník návrh na povolení oddlužení, vydá insolvenční soud rozhodnutí o způsobu řešení do 30 dnů od rozhodnutí o úpadku.¹⁵⁹

Souběh exekučního řízení s jednotlivými způsoby řešení dlužníkovy úpadku nastiňuje následující podkapitola.

4.3.3 Exekuce a jednotlivé způsoby řešení úpadku

Předtím než bude samotný vzájemný vztah exekuce a jednotlivých způsobů řešení dlužníkovy úpadku vymezen, je vhodné odpovědět na otázku s tímto tématem související, a to kdo je v jednotlivých fázích insolvenčního řízení osobou s dispozičním oprávněním, tedy osobou, jež může nakládat s majetkovou podstatou. Odpověď lze nalézt v ustanovení § 229 odst. 3 InsZ. To uvádí, že pokud nestanoví insolvenční zákon něco jiného, je touto osobou ve fázi do rozhodnutí o úpadku i v „mezifázi“ od rozhodnutí o úpadku do vydání rozhodnutí o způsobu jeho řešení dlužník. Stejně tomu bude i za trvání reorganizace a oddlužení. V době

¹⁶⁵ Vydané však nesmí být před skončením schůze věřitelů, jež byla svolaná na základě rozhodnutí o úpadku.

od prohlášení konkursu je však osobou s dispozičním oprávněním insolvenční správce.¹¹

Ohledně vymezení podstaty jednotlivých způsobů řešení dlužníkovra úpadku je odkazováno na podkapitolu 2.4.1.2, která se tomuto tématu věnuje.

4.3.3.1 Exekuce a konkurs

Právní základ souběhu exekuce a konkursu jako likvidačního způsobu řešení úpadku tvoří vedle obecných ustanovení § 109 odst. 1 písm. c) a § 140e InsZ vztahujících se na všechny způsoby řešení také § 266 odst. 1 písm. h) InsZ, který stanoví, že účinkem prohlášení konkursu není přerušeni exekučního řízení (řízení o soudní výkon rozhodnutí), a dále navazující § 267 InsZ. V nepřerušeni exekučním řízení zůstává účastníkem i za trvání konkursu dlužník, nikoliv insolvenční správce. I s ohledem na přechod dispozičního oprávnění na osobu správce však může být jako předpokládané vnímáno ustanovení § 267 odst. 2 InsZ zakotvující, že v případě exekučního řízení, v němž dlužník zaujímal postavení oprávněného, se od prohlášení konkursu bez dalšího stává namísto něj oprávněným právě insolvenční správce.¹⁴⁰ Tímto postupem je tak umožněno správcu, aby bezodkladně vymáhal vykonatelné pohledávky dlužníka, jelikož pouze on je od tohoto momentu oprávněn podat exekuční návrh. Insolvenční zákon dále výslovně uvádí, že výše zmíněným nejsou účinky dle § 140e dotčeny.¹⁶⁶ Jelikož v případě konkursu nedochází při neuspokojení veškerých pohledávek věřitele k odpuštění zbytku dluhů, lze po právní moci rozhodnutí, jímž se prohlášený konkurs ruší, v exekuci pokračovat.¹⁶⁷ Výjimku představuje § 311 InsZ, na jehož základě dojde-li při zrušení konkursu z důvodů uvedených v § 308 odst. 1 písm. c) a písm. d) InsZ k tomu, že dlužník jakožto právnická osoba bez právního nástupce zanikne, zaniknou taktéž v konkursu neuspokojené pohledávky (jejich části), ledaže by byly uspokojeny ze zajištění.¹¹

4.3.3.2 Exekuce a reorganizace

Reorganizace, jakožto způsob řešení úpadku podnikatele, je realizovaná na základě reorganizačního plánu, který podléhá schválení insolvenčním soudem

¹⁶⁶ SPRINZ, P., JIRMÁSEK, T., ŘEHÁČEK, O., VRBA, M., ZOUBEK, H. a kol. Insolvenční zákon. Komentář. 1. vydání (4. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, § 267.

¹⁶⁷ KOZÁK, J., BROŽ, J., DADAM, A., STANISLAV, A., STRNAD, Z., ZRŮST, L., ŽIŽLAVSKÝ, M. a kol. Insolvenční zákon: Komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. ASPI_ID KO182_2006CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X, § 267.

a jeho plnění je věřiteli kontrolováno. Pro exekuční řízení je stěžejní odpadnutí účinků dle § 109 odst. 1 písm. c) a § 140e odst. 1 InsZ v případě pohledávek jejichž vymožení stanoví účinný reorganizační plán.¹⁶⁸ Přičemž suspendování těchto účinků je spojeno právě s okamžikem účinnosti reorganizačního plánu, tedy s právní mocí rozhodnutí o jeho schválení podle § 352 InsZ. Schválený plán představuje sám o sobě exekuční titul, na jehož základě lze exekuci pro vymožení zjištěné a v plánu zahrnuté restrukturalizované pohledávky nařídit.¹⁶⁹ Pokud nastane situace, že by tato původní pohledávka byla v insolvenčním řízení popřena, je nutným předpokladem pro vedení exekuce pravomocné rozhodnutí insolvenčního soudu, jimž je tato pohledávka zjištěna. Takto vymezený postup je výslovně zakotven v § 360 odst. 1 InsZ, podle kterého se bude postupovat i jestliže dlužníkovo povinnost převzala místo něho (spolu s ním) třetí osoba. Rozebírané ustanovení tak lze považovat za *lex specialis* k § 140e InsZ.¹⁷⁰

S účinností reorganizačního plánu dochází dle § 356 odst. 1 InsZ k podstatným změnám závazků osoby dlužníka. Z důvodové zprávy k insolvenčnímu zákonu a ustálené judikatury Nejvyššího soudu České republiky vyplývá závěr, že: „*účinností reorganizačního plánu zanikají práva věřitelů i práva třetích osob s tím, že se nahrazují oprávněními obsaženými v reorganizačním plánu. Jde vlastně o období tzv. ‚novace‘ podle § 570 obč. zák., s tím rozdílem, že se neopírá o dohodu, ale o zákon.*“¹⁷¹ Tyto účinky spojené se schváleným reorganizačním plánem se týkají i věřitelů, kteří své pohledávky vůči dlužníkovi nepřihlásili (buď vůbec či ne včas nebo řádně). Podle zmíněného ustanovení insolvenčního zákona je tak věřitelem pouze ten, kdo je v reorganizačním plánu za podmínek v něm obsažených uvedený.¹¹ Ačkoliv by se tedy mohlo zdát ze strany soudního exekutora vhodné exekuci vymáhající takto zaniklé právo věřitele zastavit, dle názoru J. Wolfové a M. Štiky (2022) by se jednalo o postup předčasný. I po schválení reorganizačního plánu totiž může dojít k jeho zrušení či může být povolena reorganizace přeměněna na konkurs. Existuje tak ještě šance, že se v exekuci bude moci pokračovat.¹⁴⁰

¹⁶⁸ Jedná se o tzv. restrukturalizované pohledávky. Typicky jsou v nižší výši a disponují novou splatností, jež určí reorganizační plán.

¹⁶⁹ SPRINZ, P., JIRMÁSEK, T., ŘEHÁČEK, O., VRBA, M., ZOUBEK, H. a kol. Insolvenční zákon. Komentář. 1. vydání (4. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, § 360.

¹⁷⁰ MORAVEC, T., KOTOUČOVÁ, J. a kol. Insolvenční zákon. Komentář. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1250-1251.

¹⁷¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2021, sp. zn. 29 Cdo 567/2019.

4.3.3.3 Exekuce a oddlužení

Oddlužení jako nejčastější a dlužníky jistě „nejoblíbenější“ způsob řešení úpadku probíhá buďto formou zpeněžení majetkové podstaty či plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty. Vzhledem k zmíněné četnosti zde tak i ke střetu s exekucí v praxi může častokrát docházet. Obecně lze shrnout, že ať už je schválené oddlužení řešeno jakoukoliv z těchto dvou forem, je možné, ačkoliv v omezeném rozsahu, exekuci nařídit či zahájit a také provést. Musí se však jednat o dluhy nové a zároveň je exekucí postihnutelný pouze majetek dlužníka, jenž nepodléhá zvolené formě oddlužení.¹⁴⁰ Na úvod je nutné vymezit zmíněné nové dluhy.

I v průběhu již zahájeného insolvenčního řízení mohou dlužníkovi po uplynutí lhůty k přihlášení pohledávek vzniknout další dluhy, typicky dluhy z jeho živobytí, tedy nájemné, energie atd. Tyto vzniklé pohledávky nelze ani kvalifikovat pod § 168 a § 169 InsZ a není tak možné je prostřednictvím insolvenčního řízení uspokojit. Z tohoto důvodu mohou být i přes účinky dle § 109 odst. 1 písm. a) a § 140c InsZ uplatňovány žalobou a je tím pádem reálné k nim získat exekuční titul. Z logiky věci se tedy na ně nevztahuje ani zákaz exekuci zahájit nebo nařídit, ani zákaz ji provést.¹⁷² Otázkou však zůstává, jaký majetek může být takovouto exekucí postižen. V případě oddlužení¹⁷³ lze vycházet z ustanovení § 408 odst. 2, § 409 odst. 3 InsZ.

První z uvedených ustanovení upravuje vymáhání exekučních titulů pro nově vzniklé pohledávky v případě oddlužení ve formě zpeněžení majetkové podstaty. Obsahuje v sobě stěžejní informaci, že s majetkem, jenž dlužník získal až po účincích schváleného oddlužení disponuje on sám a to od právní moci rozhodnutí, ve kterém insolvenční soud oddlužení schválil. To samé ustanovení dále zakotvuje povinnost postihnoutí tohoto „nového“ majetku pouze exekucí vymáhající pohledávky vzniklé až po okamžiku, kdy nastanou účinky schváleného oddlužení a zároveň se jedná o pohledávky, co nemají být v oddlužení uspokojeny.

¹⁷² MARŠÍKOVÁ, Jolana. Insolvenční řízení z pohledu dlužníka a věřitele se vzory a judikaturou. 7. aktualizované a doplněné vydání. Pro praxi. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022. ISBN 9788073809072. s. 273-276.

¹⁷³ Exekucí pro nově vzniklé pohledávky lze postihnout majetek dlužníka i v případě řešení úpadku konkursem. V tomto případě však pouze na majetek, který je se souhlasem insolvenčního soudu a věřitelského výboru vyňat z majetkové podstaty sepsané insolvenčním správcem. Tímto vyňatým majetkem (ať už byl nabyt před či po prohlášení konkursu) opět disponuje dlužník a jeho postih touto exekucí tak není vyloučen.¹⁷²

Za těchto podmínek tak lze exekuci nařídit nebo zahájit a provést. Ustanovení druhé, § 409 odst. 3 InsZ,¹⁷⁴ upravuje tu samou problematiku v případě řešení úpadku oddlužením formou splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty. I zde platí, že exekucemi pro takto vymezené pohledávky lze majetek dlužníka získaný po účincích schváleného oddlužení, z té části příjmů, jež oddlužení nepodléhá, postihnout. Tento majetek totiž není součástí majetkové podstaty. Co se týče nových, poupadkových dluhů, měl by mít zejména sám dlužník na paměti, že mezi jeho povinnosti po schválení oddlužení patří dle § 412 odst. 1 písm. g) InsZ povinnost nezavazovat se k novým závazkům, pokud je nebude schopen ve lhůtách jejich splatnosti splnit. Její porušení totiž může insolvenčnímu soudu zavdat důvod pro zrušení oddlužení na základě § 418 InsZ.¹⁷²

Jde-li o účinky dříve nařízené nebo zahájené exekuce a jejího případného vztahu k majetku, se kterým disponuje dlužník, nejsou podle § 411 odst. 1 InsZ prosazeny. Zároveň to ovšem neznamená, že by zahájené exekuční řízení mělo být zastaveno. Stejně tak ani insolvenční zákon, ani exekuční řád nestanoví soudnímu exekutorovi povinnost zrušit již vydané exekuční příkazy.¹⁴⁰ Obojí dokládá např. usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 5. 12. 2018, sp. zn. 20 Cdo 2775/2018.

Splní-li za podmínek obsažených v § 142a InsZ dlužník oddlužení, vydá insolvenční soud na základě § 413 InsZ rozhodnutí, jimž vezme tuto skutečnost na vědomí.¹⁷⁵ Rozhodnutí se týká taktéž osoby insolvenčního správce, jelikož je v něm zároveň rozhodnuto o jeho odměně, nákladech a zproštění funkce.¹¹ Pokud dlužník splní veškeré povinnosti neoddělitelně spojené se schváleným způsobem oddlužení včas a také řádně, což dokládá primárně zpráva o splnění oddlužení vypracovaná insolvenčním správcem, osvobodí ho insolvenční soud podle § 414 odst. 1 InsZ od placení zbytku dluhů. Nedojde-li ke spojení těchto dvou rozhodnutí, má dlužník možnost osvobození od pohledávek sám navrhnout.¹⁷⁶

¹⁷⁴ Ustanovení taktéž zakotvuje právo dlužníka disponovat s majetkem v něm uvedeným.

¹⁷⁵ Vedle rozhodnutí o splnění oddlužení však může insolvenční soud rozhodnout i o jeho nesplnění, které z logiky věci vydá, nejsou-li splněny podmínky v § 142a InsZ. Zatímco právní mocí rozhodnutí o splnění oddlužení insolvenční řízení končí, v případě nesplnění tomu tak být nemusí, jelikož insolvenční soud může v dané věci seznat důvody pro zrušení schváleného oddlužení a prohlásit konkurs. Ať už insolvenční soud vydá rozhodnutí o splnění či nesplnění, je proti němu přípustné odvolání.¹⁷⁶

¹⁷⁶ SPRINZ, P., JIRMÁSEK, T., ŘEHÁČEK, O., VRBA, M., ZOUBEK, H. a kol. Insolvenční zákon. Komentář. 1. vydání (4. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, § 413 a §414.

Co se týče rozsahu, ve kterém ke zmiňovanému osvobození dojde, lze jej vymezit jak pozitivně, tak negativně. I po splnění oddlužení tak dlužníkovi nezaniká povinnost hradit pohledávky, které vznikly až v období po vydání rozhodnutí o úpadku (viz. definice nových dluhů), stejně jako ty taxativně uvedené v § 416 odst. 1 InsZ. Naopak je osvobozen od pohledávek do schváleného oddlužení zahrnutých, ale plně neuspokojených, pohledávek do řízení nepřihlášených (ačkoli být měly) a pohledávek, k nimž se v řízení nepřihlíží.¹⁷⁶ Tyto pohledávky sice nezanikají, stávají se z nich ovšem naturální obligace, jež už nemohou být úspěšně vymáhány. Je-li tak k některé z nich nařízena exekuce, na místě se jeví tuto exekuci zastavit. „Soudní exekutor však nemá povinnost aktivně vyhledávat insolvenční řízení, která byla skončena oddlužením a osvobozením. Měl by to být povinný, který bude činit aktivní kroky směřující k zastavení exekuce a podá návrh na zastavení.“¹⁷⁷ Ačkoliv tedy aktivita exekutora takováto řízení vyhledávat není zákonem předepsána, neznamená to, že pokud jeho existenci zjistí, nemusí sám ze své iniciativy činit žádné kroky. Měl by totiž postupovat podle § 55 odst. 4 EŘ a se souhlasem oprávněného¹⁷⁸ exekuční řízení zastavit. V případě, kdy dlužník osvobozen není, k zastavení exekuce přirozeně nedojde a je v ní dále pokračováno. Stejně tomu bude u pohledávek, na něž se osvobození ze zákona nevztahuje.¹⁷⁷

4.3.4 Vybrané problematiky souběhu insolvenčního a exekučního řízení

V rámci vzájemného vztahu probíhajícího insolvenčního a exekučního řízení existuje i na základě určité konkurence právních předpisů tyto řízení upravující řada problematických otázek, na kterých se v některých případech neshodne ani sám Nejvyšší soud se soudem Ústavním, jak bude níže uvedeno.

V praxi může jistě nastat situace, kdy soudní exekutor vymůže pohledávku, pro kterou bylo exekuční řízení zahájeno, ještě předtím než je podán insolvenční návrh, zároveň ovšem než-li stihne tyto vymožené finanční prostředky zaslat osobě oprávněné z exekučního titulu, k podání insolvenčního návrhu dojde. Vystává tedy otázka, zda v tomto případě soudní exekutor vymožení plnění zašle ještě oprávněnému nebo ho již předá insolvenčnímu správci. Pro její zodpovězení je nutné zjistit klíčový moment pro vznik vlastnického práva osoby oprávněné k takto vymoženému plnění. Podle ustálené judikatury, např. rozsudek NS ČR ze dne 18.

¹⁷⁷ WOLFOVÁ, Jitka a ŠTIKA, Martin. Soudní exekuce. 2., aktualizované vydání. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 9788076761148, s. 328.

¹⁷⁸ Bez jeho souhlasu požádá soudní exekutor o zastavení řízení exekuční soud.

2. 2009, sp. zn. 32 Cdo 3594/2007, dochází k zániku dluhu mezi povinným a oprávněným jeho samotným uhrazením a to ačkoliv k tomu dojde na účet soudního exekutora. Následné předání vymoženého plnění je stejně jako jeho eventuální prodlení považováno za vnitřní vztah jehož subjektem je na jedné straně exekutor a na straně druhé oprávněný. Na základě tohoto názoru tak má soudní exekutor „danou zelenou“ pro zaslání oprávněnému plnění vymoženého před zahájením insolvenčního řízení i následně, tedy po podání insolvenčního návrhu.¹⁴⁰

O ustálené judikatuře nelze zcela hovořit v souvislosti s problematikou nákladů exekuce. Již v kontextu účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení zmíněný § 46 odst. 7 EŘ ukládá exekutorovi mj. povinnost vydat insolvenčnímu správci plnění, jenž bylo vymoženo právě poté, co účinky zahájeného insolvenčního řízení nastanou. Exekutor o vydání rozhodne usnesením, přičemž k jeho samotnému provedení musí dojít ihned po nabytí právní moci. Klíčovou informací uvedeného ustanovení představuje fakt, že o vydání je rozhodnuto až po rozhodnutí o úpadku a hlavně až po odpočtení nákladů exekuce.⁵⁴ Nejvyšší soud však na danou problematiku zastával opačný a dá se tedy říci se zákonem rozporný názor. Ve svém usnesení ze dne 23. 10. 2014, sp. zn. 21 Cdo 3182/2014, dovodil, že aplikací doslovného znění § 46 odst. 7 InsZ by došlo k neakceptovatelnému zvýhodnění jednoho z věřitelů, osoby soudního exekutora. V souladu tak se stěžejními zásadami insolvenčního řízení je dle argumentace Nejvyššího soudu exekutor povinen insolvenčnímu správci vydat vymožené plnění bez toho, aniž by náklady exekuce odpočetl a následně postupovat jako věřitel a neodpočtené náklady jako svou pohledávku do zahájeného insolvenčního řízení přihlásit.^{179,180} Tento názor ovšem nesdílel Ústavní soud ČR. Ve svém nálezu ze dne 12. 9. 2016, sp. zn. IV. ÚS 378/2016, shledal postup Nejvyššího soudu při řešení této otázky jako svévolný a zákonu odporující. Dle závěrů Ústavního soudu v této věci není možné soudního exekutora jakožto prodlouženou ruku státu stavit na úroveň ostatních věřitelů a tedy v rozporu s § 46 odst. 7 EŘ mu odepřít právo na odpočet nákladů exekuce.¹⁸¹ Výklad Nejvyššího soudu, ze kterého následně

¹⁷⁹ Tyto závěry Nejvyšší soud převzal rovněž pro účely vydání např. usnesení sp. zn. 26 Cdo 3660/2015 a sp. zn. 20 Cdo 197/2016. Obě tyto usnesení byly po přezkumu Ústavním soudem zrušeny z důvodu porušení práva na spravedlivý proces.

¹⁸⁰ HÁSOVÁ, Jiřina. Vybrané instituty insolvenčního zákona v rozhodnutích Nejvyššího soudu: komentovaná soudní rozhodnutí. Judikatura (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2019. ISBN 9788074005534, s. 2-4.

¹⁸¹ ČTK. ÚS: Exekutor má nárok na odměnu za provedenou dražbu. Online. Právní prostor. 2016. ISSN 2336-4114. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/aktuality/aktuality/us-exekutor-ma-narok-na-odmenu-za-provedenou-drazbu>.

vycházely i obecné soudy, považuje Ústavní soud v citovaném nálezu za nedostatečně odůvodněný a v rozporu s obecnými výkladovými pravidly. Postup při provádění výkladu dvou kolidujících norem (konkrétněji § 46 odst. 7 EŘ a § 5 InsZ) spatřil nedůkladným a uvádí k němu následující:

„Provedením systematického výkladu za použití obecných pravidel lex specialis derogat legi generali a lex posteriori derogat legi priori se jeví jednoznačnou aplikační přednost ustanovení exekučního řádu přijatého „v reakci na nový insolvenční zákon“, a to tím spíše, že přímo upravuje řešenou situaci, a odlišný závěr by v podstatě obsah právní normy obsažené v § 46 odst. 7 ex. řádu vyprázdnil.“¹⁸²

Tímto nálezem tak byla zhojena „vadná“ judikatura Nejvyšší soudu ČR a došlo k potvrzení již zákonodárcem přiznaného zvláštního postavení soudního exekutora projevující se v možnosti odpočtu nákladů exekuce z vymoženého plnění. Do rukou insolvenčního správce tak exekutor vydá pouze čistý výtěžek.¹⁴⁰

Z výkladu § 46 odst. 7 EŘ vyplývá, že může dojít k vymožení části plnění i po zahájení insolvenčního řízení, nejčastěji u způsobu provedení exekuce srážkami ze mzdy. V momentě doručení exekučního příkazu zaměstnavateli, ztrácí osoba z exekučního titulu povinná právo na vyplacení poměrné části mzdy ve výši srážky, jež je po právní moci exekučního příkazu a po zapsání doložky provedení exekuce vyplácena dle § 46 odst. 4 EŘ exekutorovi či oprávněnému přímo. Je-li však po zapsání uvedené doložky, tedy již při samotném provádění srážek zahájeno na osobu povinnou insolvenční řízení, měl by exekutor o zahájení plátce mzdy vyrozumět a zároveň ho poučit o dalších krocích. V provádění srážek bude tak stále pokračováno a bude se de facto čekat na výsledek insolvenčního řízení. Pokud dojde k vydání rozhodnutí o úpadku, sražené částky ze mzdy budou zaslány insolvenčnímu správci. Vydá-li insolvenční soud jiné rozhodnutí, postupuje plátce mzdy dle § 46 odst. 4 EŘ.¹⁴⁹ Jestliže je srážka i po zahájení insolvenčního řízení vyplácena soudnímu exekutorovi, použije se postup obsažený v § 46 odst. 7 EŘ.

O roztržitosti judikatury lze hovořit i v případě přihlašovaných nákladů exekučního řízení soudním exekutorem, nedošlo-li k vymožení alespoň části plnění. Touto otázkou se zabýval Ústavní soud v nálezu ze dne 1. 7. 2016, sp. zn. IV. ÚS 3250/14, kdy svým závěrem soudní exekutory legitimně k přihlašování své

¹⁸² Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. 9. 2016, sp. zn. IV. ÚS 378/2016.

pohledávky skládající se z hotových výdajů a odměny „navnadil“, jelikož vyslovil názor, že okamžikem vzniku nároku na odměnu v minimální výši je samotné zahájení exekučního řízení. Pokus o sjednocení judikatury v této oblasti souběhu insolvenčního a exekučního řízení však byl zmařen odlišným názorem vysloveným v pozdějším rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2017, sp. zn., 29 ICdo 56/2015, podle kterého vzniká exekutorovi pohledávka z titulu náhrady nákladů co do odměny až momentem, kdy dojde k vymožení alespoň části plnění. V praxi tak dochází k situacím, kdy exekutoři přirozeně souhlasí se závěry Ústavního soudu a své pohledávky přihlašují a na druhou stranu insolvenční správci jakožto nejzazší záchranná brzda dlužníka v souladu s rozsudkem Nejvyššího soudu tyto pohledávky popírají. Exekutor, pakliže na uplatnění svých práv nerezignuje, následně nemá jinou možnost než podat určovací žalobu. Povinnost uhradit soudní poplatek, který často dosahuje výše samotné pohledávky, ovšem představuje pro exekutora ekonomickou překážku. Tu navíc umocňuje § 202 odst. 1 InsZ, na jehož základě nemá právo na náhradu nákladů řízení. Fakt, že insolvenční správci a soudní exekutoři postupují při řešení stejné otázky podle dvou rozporných rozhodnutí (zmněný nález ÚS ČR a rozsudek NS ČR), představuje nežádoucí stav, který by měl být odstraněn. Jedno z řešení této otázky jistě představuje její znovuotevření před Ústavním soudem.¹⁸³

Je zřejmé, že souběh exekučního a insolvenčního řízení je spojen s několika problematickými otázkami, které najisto nestaví ani judikatura. Její nekonzistentnost spolu s výkladovými nejasnostmi by podle názoru JUDr. Jaromíra Jirsy, soudce Ústavního soudu ČR, odstranil jediný, speciální právní předpis, jehož předmětem by byl souběh těchto dvou druhů řízení stejně jako nesoulad jejich právní úpravy.¹⁸¹

4.3.5 Šikanózní (dlužnické) insolvenční návrhy

Na závěr čtvrté, hlavní kapitoly této diplomové práce bude pozornost věnována dlužníkem podávaným tzv. šikanózním insolvenčním návrhům, které byly v souvislosti s předběžnými opatřeními již nastíněny. Insolvenční zákon výslovně předpokládá pouze zjevně bezdůvodný insolvenční návrh podaný

¹⁸³ HOLEČKOVÁ, Jana. Exekutoři jako (nevítaní) přihlašovatelé pohledávek. Komorní listy. II/2020. Praha: Exekutorská komora ČR, 2020, s. 16-18. MK ČR E 19153.

věřitelem.¹⁸⁴ Dle demonstrativního výčtu v §128a odst. 2 InsZ se může jednat např. o věřitelský návrh, jenž evidentně (na první pohled) sleduje pouze zneužití práv v neprospěch dlužníka. V praxi může jít o situaci, kdy mezi pohledávkou věřitele podávajícího insolvenční návrh, konkrétně její výší, a celkovým majetkem dlužníka existuje zjevný rozpor. Obecně se dá říci, že se jedná o takový návrh, který především nesleduje řešení úpadku dlužníka, ale jeho účelem je buďto zneužít insolvenčního zákona či osobě dlužníka, ať už z jakýchkoliv důvodů, způsobit škodu.¹⁸⁵

Ve vztahu k exekučnímu řízení mají však mnohem větší význam v praxi čím dál tím častější insolvenčním zákonem zatím nepředpokládané šikanózní insolvenční návrhy podané samotným dlužníkem. Jeho podáním ovšem dochází k zneužívání insolvenčního řízení jako celku, jelikož sledovaným cílem je pouze zmařit provedení exekuce (typicky oddálit provedení dražby nemovité věci, kterou mají ve vlastnictví) a nikoliv vyřešit svojí finanční situaci. V případě zmíněné dražby tak podá nekvalitní insolvenční návrh, který je buďto pro vady odmítnut nebo ho dlužník následně vezme zpět. Již jeho podáním (resp. zveřejněním vyhlášky – viz schéma 1) však plánovanou dražbu na základě § 109 odst. 1 písm. c) InsZ a § 46 odst. 7 EŘ znemožní. Provedení dražby dále brání podáváním nových, obsahově totožných a bezdůvodných insolvenčních návrhů.¹⁸⁵ Soudnímu exekutorovi tak nezbývá nic jiného než podat návrh na nařízení již rozebraného předběžného opatření. Za daných okolností se lze vůči navrhovateli domáhat náhrady škody či jiné újmy na základě ustanovení § 147 InsZ.¹⁴⁰

Otázkou podmínek, které musí být pro nařízení předběžného opatření z důvodu podaného šikanózního návrhu dlužníkem splněny, se zabývaly jak insolvenční krajské soudy, tak odvolací vrchní. V usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 19. 7. 2013, sp. zn. 3 VSOL 355/2013, bylo konstatováno, že aby insolvenční soud vyhověl návrhu a předběžné opatření nařídil, musí se jednat minimálně o v pořadí druhý podaný insolvenční návrh dlužníka, jenž je obsahově totožný. Vrchní soud své usnesení odůvodnil časovou posloupností úkonů činěných dlužníkem a také tím, že mu byl již při podávání druhého insolvenčního návrhu

¹⁸⁴ Dle odborné veřejnosti lze šikanózní insolvenční návrh považovat za jednu z podmnožin zjevně bezdůvodného návrhu. Zatímco tedy šikanózní návrh bude vždy i zjevně bezdůvodný, naopak to platit nemusí.

¹⁸⁵ KUBIZŇÁK, Jan. Šikanózní (dlužnický) insolvenční návrh. Online. Právní Prostor. 2014. ISSN 2336-4114. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/sikanozni-dluznicky-insolvencni-navrh>.

(spojeného s návrhem na povolení oddlužení) na základě předběžného závěru insolvenčního soudu sdělen jako jediný způsob řešení jeho úpadku konkurs.¹⁸⁶ V praxi ale existují i ta řízení, kdy bylo předběžné opatření nařízeno i v případě prvotního insolvenčního návrhu. Podle názoru insolvenčního soudu však dlužník při podání tohoto návrhu projevil jako jediný sledovaný cíl právě oddálení provedení exekuce.¹⁸⁷ Dlužnické šikanózní návrhy tak lze považovat za právní jednání, jehož jediným cílem je zneužít samotné právo návrh podat, a kterému by neměla být poskytována žádná ochrana.¹⁸⁵

¹⁸⁶ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 19. 7. 2013, sp. zn. 3 VSOL 355/2013.

¹⁸⁷ Jednalo se o předběžné opatření vydané na základě usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 1. 11. 2013, č. j. KSPL 52 INS 30277/2013-A-10. Stěžejní roli zde však hrál předmět plánované dražby, kterou se dlužník insolvenčním návrhem snažil zmařit, tedy týrané koně.

5 Postavení exekutora a insolvenčního správce

V předchozích kapitolách této diplomové práce již byla osoba soudního exekutora a insolvenčního správce z několika hledisek charakterizována. V souvislosti se základními zásadami exekučního a insolvenčního řízení byla rozebrána jejich možná podjatost, zatímco podkapitola 4.2.2 věnovaná komparaci procesních subjektů se zabývala exekutorem a insolvenčním správcem převážně z pohledu dohledu nad jejich činností či např. možnosti zaměstnávat další zaměstnance. V kapitolách úvodních byl čtenář taktéž seznámen se základními právními předpisy, které jejich postavení upravují. Z tohoto důvodu tak bude následující výklad brán jako navazující a předchozí kapitoly rozšiřující.

5.1 Profese soudního exekutora a insolvenčního správce

Pokud jde o otázku samotného vymezení postavení soudního exekutora a insolvenčního správce, nelze jej jednoznačně označit jako subjekty čistě veřejnoprávní či soukromoprávní. Jelikož zákon o insolvenčních správcích definuje jeho osobu v § 2 jako osobu (fyzickou i právnickou) disponující oprávněním činnost insolvenčního správce vykonávat, bližší vymezení jeho postavení v něm nalézt nelze. Se zjednodušenou definicí přišel Nejvyšší soud ČR ve svém rozsudku ze dne 28. 7. 2016, sp. zn. 29 ICdo 49/2014, který insolvenčním správcem rozumí správce cizího majetku, tedy majetku, jenž vlastní dlužník či jiná osoba, přičemž na majetek ve vlastnictví této jiné osoby se v období trvání účinků spojených s insolvenčním řízením hledí jako na majetek ve vlastnictví dlužníka. Dle J. Wolfové a M. Štiky (2022) v sobě tato, ačkoliv výstižná, definice obsahuje právě prvky jak veřejnoprávního, tak soukromoprávního postavení. Tezi o nejasném vymezení jeho postavení uvedenou v úvodu podkapitoly tak umocňuje.¹⁸⁸ V této oblasti vyslovil názor i Ústavní soud ČR, který např. ve svém usnesení ze dne 12. 3. 2012, sp. zn. IV. ÚS 3089/11, označil insolvenčního správce jako veřejného činitele *sui generis*. Považovat ho za orgán veřejné moci však nelze bez dalšího. „*Aby bylo možno konstatovat, že insolvenční správce jedná v postavení orgánu veřejné moci, je nutno se zabývat též činností, resp. pravomocí, kterou vykonává.*“¹⁸⁹

¹⁸⁸ WOLFOVÁ, Jitka a ŠTIKA, Martin. Soudní exekuce. 2., aktualizované vydání. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 9788076761148, s. 321-324

¹⁸⁹ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 12. 3. 2012, sp. zn. IV. ÚS 3089/11.

Co se týče vymezení postavení soudního exekutora v právu veřejném či soukromém, je situace obdobná. Soudním exekutorem však na rozdíl od insolvenčního správce může být pouze občan České republiky, tedy osoba fyzická, která splňuje předpoklady uvedené v § 9 EŘ a je následně pověřena exekutorským úřadem. Jeho hlavní činnost je možné zjednodušeně označit jako nucený výkon exekučních titulů. Na rozdíl od insolvenčního správce také exekutor při výkonu této a další činnosti, kterou vykonává, disponuje na základě § 127 odst. 1 písm. f) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, postavením úřední osoby.¹⁹⁰ Vzhledem k faktu, že oba rozebírané subjekty mají v určité míře či spíše v některých svých činnostech veřejnoprávní postavení, propůjčil jim stát k výkonu těchto činností určité pravomoci typické pro orgány veřejné moci. Rozsah pravomocí svěřených do rukou exekutora je ovšem i s ohledem na § 28 a § 52 odst. 2 EŘ širší. Úkony v exekučním řízení činěné jeho osobou jsou totiž považovány za úkony exekučního soudu, což se u insolvenčního správce říci nedá. Ten je naopak při některých svých činnostech vázán insolvenčním soudem nebo dokonce věřitelským orgánem.¹⁸⁸

Profesi soudního exekutora i insolvenčního správce lze zároveň více či méně označit za podnikatelskou. Na soudního exekutora se v souvislosti s organizací činnosti pověřeného exekutorského úřadu pohlíží jako na podnikatele podle § 420 odst. 1 občanského zákoníku. Disponuje již uvedenou možností zaměstnávat další zaměstnance a má mj. také daňovou povinnost. Není zbaven ani odpovědnosti za újmu, jež v rámci vykonávané činnosti může vzniknout.¹⁹⁰ Podle prezidenta Exekutorské komory ČR v letech 2018-2020 V. Plášila je nutné na soudní exekutory primárně nahlížet jako na státem pověřené orgány veřejné moci a to i přes fakt, že jsou nuceni si na provoz svých úřadů „vydělávat samy“.¹⁹¹ Vymezení podnikatelského postavení insolvenčního správce je poněkud složitější a spornější. Pokud by mělo být vycházeno ze základních znaků podnikání, které jsou v uvedeném ustanovení občanského zákoníku zakotveny, tedy ze samostatnosti, soustavnosti, výkonu činnosti, jejímž hlavním účelem je zisk, na vlastní účet, jméno a také odpovědnost, k jejich kumulativním splnění v případě insolvenčního správce nedochází. Na rozdíl od soudního exekutora, jenž si oprávněné osoby mohou v exekučním návrhu svobodně zvolit, insolvenční správce

¹⁹⁰ ŠTIKA, Martin. Exekuce v praxi. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-835-8, s. 49-56.

¹⁹¹ Kdo je soudní exekutor? Online. Exekutorská komora České republiky. Dostupné z: <https://www.ekcr.cz/1/exekutori-radi/789-5-kdo-je-soudni-exekutor?w=>.

své „zakázky“ dostává na základně již zmiňovaného rotačního mechanismu.¹⁹² Lze však na druhou stranu uvést, že podnikatelský charakter profese insolvenčního správce zejména ohledně jejich provozoven zmiňuje i Ústavní soud ČR v nálezu ze dne 9. 2. 2016, sp. zn. Pl. ÚS 17/15.¹⁹³

Než-li budou vyjmenovány předpoklady na obě osoby kladené, je třeba doplnit, že insolvenční správce nemůže zároveň vykonávat funkci soudního exekutora, což platí i naopak. Podle § 3 odst. 2 EŘ nesmí soudní exekutor při výkonu exekuční činnosti zároveň vykonávat jinou výdělečnou činnost kromě správy majetku v jeho vlastnictví. Stejně jako u insolvenčního správce je však povolena např. činnost pedagogická, umělecká nebo činnost v rámci poradních orgánů orgánu státní správy i samosprávy.¹⁹⁰ § 9 odst. 1 písm. g) ZIS zakotvuje neslučitelnost výkonu funkce insolvenčního správce s výkonem volené či jmenované veřejné funkce.¹⁹⁴ Výkon jiných funkcí ovšem není nezapovězen.¹⁹⁵

Zákonné požadavky na výkon jejich funkce jsou vcelku obdobné. V případě insolvenčního správce fyzické osoby jsou obsaženy v § 6 odst. 1 a 2 ZIS. Je-li jím v.o.s. nebo zahraniční společnost, vychází se z předpokladů uvedených v § 8 odst. 1 a 2 ZIS.¹⁹⁶ Podmínky, které musí splňovat exekutor jsou uvedené v § 9 spolu s § 11 odst. 1 EŘ.⁵⁴ Jelikož je účelem této kapitoly vymezení a komparace jejich postavení a soudním exekutorem může být pouze fyzická osoba, nebudou předpoklady kladené na insolvenčního správce, jímž je v.o.s. či zahraniční společnost v následující tabulce vymezeny. Ačkoliv musí být pro výkon obou funkcí splněny typově obdobné předpoklady, způsob jejího zahájení představuje podstatnou odlišnost. „*Insolvenční správce může zahájit svou činnost na základě povolení vydaného Ministerstvem spravedlnosti, naproti tomu soudní exekutor je do úřadu jmenován ministrem spravedlnosti na návrh Exekutorské komory.*“¹⁸⁸ Před jmenováním musí soudní exekutor taktéž úspěšně absolvovat výběrové řízení vyhlášené Exekutorskou komorou dle § 10 EŘ.⁵⁴

¹⁹² Výjimku představuje předvolba ze strany věřitelů.

¹⁹³ PAVLIŠ, Martin. Je insolvenční správce podnikatelem? Online. Spolek moravských insolvenčních správců. 2017. Dostupné z: <https://www.ismorava.cz/novinky/342-je-insolvenci-spravce-podnikatelem>.

¹⁹⁴ Ustanovení nezakazuje výkon čestných a poradních funkcí.

¹⁹⁵ RICHTER, Martin. Zákon o insolvenčních správcích a předpisy související: komentář. Beckovy komentáře. V Praze: C.H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-698-2, s. 86-95.

¹⁹⁶ Druhé odstavce citovaných ustanovení ZIS upravují vydání zvláštního povolení pro účely výkonu funkce insolvenčního správce dlužníků uvedených v § 3 odst. 2 ZIS.⁸²

Tabulka 2 - zákonné předpoklady pro výkon funkce insolvenčního správce a soudního exekutora

Zákonné předpoklady pro výkon funkce	Insolvenční správce FO	Soudní exekutor
Plná svéprávnost	Ano	Ano
Vysokoškolské vzdělání	Magisterský studijní program	Magisterský studijní program právo a právní věda
Zkouška	Výkon zkoušky insolvenčního správce	Výkon exekutorské zkoušky, § 9 odst. 3 EŘ
Bezúhonnost	Ano, negativní vymezení § 7 odst. 1 ZIS	Ano
Povinná praxe	Min. 3 roky v oblasti související, např. právo, ekonomie, účetnictví	Min. 3 roky exekutorská praxe, § 9 odst. 2 EŘ
Sjednané pojištění o odpovědnosti za újmu	Ano	Ano
Navíc zákonem zakotvena povinnost	Personální a materiální vybavení ¹⁹⁷	Složení slibu do rukou ministra spravedlnosti
		Pouze občan ČR

Zdroj: vlastní zpracování

Dle § 13 EŘ vydá Exekutorská komora exekutorovi společně s průkazem razítko a pečetidlo, které při výkonu své činnosti bude používat. Průkazem disponuje na základě § 6 odst. 8 ZIS i insolvenční správce, přičemž jemu ho vydá Ministerstvo spravedlnosti.^{54,82} Vzory těchto průkazů prokazující jejich oprávnění jsou spolu se vzorem razítka a pečetidla obsahem přílohy 1 této diplomové práce.

Vedle některých obdobných požadavků potřebných pro výkon těchto funkcí jsou podobné či dokonce stejné i určité důvody pro jeho zánik. Lze tedy shrnout, že právo vykonávat činnost insolvenčního správce FO a právo vykonávat exekutorský úřad zaniká jejich smrtí, prohlášením za mrtvé a omezením jejich svéprávnosti. Oba mohou ukončit výkon činnosti též z vlastní iniciativy, insolvenční správce ukončení

¹⁹⁷ Ačkoliv i exekutor je na základě § 5 odst. 1 EŘ oprávněn zaměstnávat zaměstnance, jako nutný předpoklad pro výkon samotné funkce to ovšem uvedeno v exekučním řádě není.

písemně oznámí Ministerstvu spravedlnosti, soudní exekutor mu doručí žádost, kterou je povinen doručit taktéž Exekutorské komoře ČR. Jelikož je ministerstvem vydané povolení vykonávat činnost insolvenčního správce časově omezené na dobu pěti let, zanikne právo výkonu i po jejich uplynutí, nedojde-li k prodloužení platnosti. Zároveň je ministerstvo oprávněno i platné povolení zrušit, a to v případě absence požadavků pro jeho vydání (typicky nesplnění bezúhonnosti) či závažného a opakovaného porušení povinností. U exekutora dojde dále k zániku výkonu úřadu při pozbytí státního občanství ČR, při uložení nepodmíněného trestu či zákazu činnosti a také uložení kárného opatření. Uvedené důvody zániku jsou předmětem ustanovení § 15 odst. 1 EŘ, § 12 a § 13 ZIS. V případě insolvenčního správce i soudního exekutora existuje taktéž zákonná možnost jejich právo vykonávat činnost pozastavit a to jak na základě rozhodnutí ministerstva, tak přímo ze zákona. Zákon o insolvenčních správcích tuto problematiku upravuje v § 9 až § 11, exekuční řád v § 15 odst. 2 a § 122.^{54,82}

5.2 Základní oprávnění a povinnosti

Mezi primární povinnosti insolvenčního správce bezesporu patří náležitě zjistit všechny majetek, který do majetkové podstaty insolvenčního dlužníka náleží, následně s majetkovou podstatou nakládat a zpeněžit jí tím způsobem, aby došlo k co možná nejvyššímu uspokojení všech přihlášených věřitelů. Zároveň je při výkonu těchto činností povinen šetřit práva účastníků insolvenčního řízení. Aby došlo k řádnému zjištění majetku dlužníka, je insolvenční správce oprávněn např. požadovat součinnost, vstupovat do obydlí dlužníka či si jeho samotného za účelem prohlášení o majetku předvolat. Mezi jeho další povinnosti patří zřízení zvláštního účtu pro účely každého řízení tak, aby došlo k oddělení majetkové podstaty. Přihlášené pohledávky věřitelů, které vede v seznamu, má zákonem přiznané oprávnění v rámci přezkumného jednání popřít, přičemž popření se může týkat pravosti, výše či pořadí.¹⁹⁸ Na rozdíl od soudního exekutora však nedisponuje oprávněním sám v rámci insolvenčního řízení zpeněžit majetkovou podstatu formou dražby, což paradoxně často v praxi provede právě soudní exekutor.¹⁸⁸

Jak již bylo řečeno, do rukou soudního exekutora byly svěřeny rozsáhlejší pravomoci, jelikož on sám rozhoduje o způsobu provedení exekuce a jeho úkony jsou považovány za úkony exekučního soudu. Soudní exekutor tak např. také

¹⁹⁸ Obranu proti popření pohledávky insolvenčním správcem představuje incidenční řízení.

disponuje oprávněním uložit třetím osobám za podmínek uvedených v § 53 odst. 1 OSŘ pořádkovou pokutu, což vedle § 34 odst. 5 EŘ dokládá i judikatura, konkrétně usnesení MS v Praze ze dne 31. 8. 2004, sp. zn. 14 Co 285/2004.¹⁹⁹ Vedle hlavní činnosti, kterou představuje několikrát zmiňovaný nucený výkon exekučních titulů, soudní exekutor zřizuje za účelem zajištění pohledávky zástavní právo na nemovitých věcech povinného. Řízení o zřízení tohoto práva je zahájeno exekučním návrhem podaným osobou oprávněnou. Exekutor však vykonává i další činnosti, poskytuje právní pomoc, sepisuje listiny a tzv. exekutorské zápisy²⁰⁰, přijímá peníze a jiné movité věci do úschovy či kupříkladu doručuje písemnosti soudu. Zakotvení těchto i dalších činností lze nalézt v ustanovení § 74 a násl. EŘ.¹⁹⁰

Ačkoliv insolvenční správce a soudní exekutor vykonávají odlišnou činnost, oba mají i vzhledem k propůjčeným pravomocím orgánu veřejné moci v právním předpise zakotvenou povinnost při výkonu funkce postupovat svědomitě. § 36 odst. 1 InsZ vedle svědomitosti ukládá insolvenčnímu správci jednat s odbornou péčí a s takovým úsilím, aby uspokojení věřitelů dosahovalo co nejvyšší míry. Společný zájem věřitelů totiž u něj musí být při respektování práv dlužníka na prvním místě.¹¹ Svědomitě vykonávat funkci je tedy povinen i soudní exekutor a to na základě § 2 odst. 2 EŘ, který dále obsahuje pro exekutora zákaz zdržet se jak v profesním, tak v osobním životě všeho, co by eventuálně mohlo důstojnost exekutorského povolání a stavu narušit, přičemž téma profesionální etiky dále rozebírá etický kodex Exekutorské komory ČR. V případě porušení pravidel profesionální etiky se exekutor vystavuje nebezpečí vzniku kárné odpovědnosti či vyloučení z exekuce, kterou provádí.²⁰¹ Jelikož insolvenční správce není členem žádné stavovské organizace, blíže standardy výkonu funkce a požadavky na plnění povinností insolvenčního správce upravuje prováděcí vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 121/2019 Sb., o materiálním vybavení a standardech výkonu funkce insolvenčního správce.²⁰²

Soudní exekutor i insolvenční správce mají též zákonem uloženou povinnost zachovávat mlčenlivost. U osoby exekutora se tato povinnost týká

¹⁹⁹ Usnesení Městského soud v Praze ze dne 31.08.2004 sp. zn. 14Co 285/2004.

²⁰⁰ V exekutorské zápisu se dle § 77 EŘ osvědčují určité skutečnosti jako např. splnění dluhu či stav nemovitostí.

²⁰¹ SVOBODA, K., JÍCHA, L., KREJSTA, J., HOZMAN, D., ÚŠELOVÁ, V., KOCINEC, J. a kol. Exekuční řád. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 5-8, .

²⁰² Vyhláška č. 121/2019 Sb., o materiálním vybavení a standardech výkonu funkce insolvenčního správce. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010–2024. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2019-121>

veškerých skutečností, o kterých se v rámci své činnosti dozvěděl. Zprostit ho může za podmínek v § 31 odst. 2 EŘ Exekutorská komora.⁵⁴ Mlčenlivost insolvenčního správce je omezena na skutečnosti, jež zjistil při výkonu funkce a současně jde o ty skutečnosti, o nichž povinnost mlčenlivosti stanoví zvláštní právní předpis.²⁰³ Zproštěn může být dle § 45 InsZ insolvenčním soudem či osobou, v jejímž zájmu tuto povinnost má.¹¹ Zatímco insolvenční zákon v § 36 odst. 2 InsZ stanovuje i insolvenčnímu správci povinnost součinnosti, jež musí poskytovat věřitelským orgánům k výkonu jejich funkce²⁰⁴, exekuční řád soudnímu exekutorovi tuto povinnost k procesním subjektům řízení neukládá a předpokládá pouze součinnost účastníků exekučního řízení a třetích osob.⁵⁴

Z výkladu obsaženého v této i v předcházejících kapitolách je zřejmé, že i přes odlišnosti v účelu výkonu funkce i v samotných úkonech, které insolvenční správce a soudní exekutor provádí, jsou na ně kladeny požadavky typově obdobné. S tím souvisí fakt, že insolvenční správce i soudní exekutor disponují právem na odměnu a náhradu hotových výdajů. V případě insolvenčního správce se vychází z ustanovení § 38 InsZ a vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů. Právo soudního exekutora na odměnu je zakotveno v hlavě VIII. Exekučního řádu, přičemž podrobnosti stanovuje vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 330/2001 Sb., exekutorský tarif. Jelikož problematika odměňování by sama o sobě vydala na diplomovou práci, ne-li knihu, budou v následující tabulce shrnuty nejpodstatnější informace představující rovněž základní rozdíly v odměňování těchto dvou profesí.

²⁰³ Typicky půjde o obchodní tajemství dle § 504 občanského zákoníku.

²⁰⁴ Poskytovaná součinnost se projevuje hlavně v účasti insolvenčního správce na jednáních věřitelského orgánu, je-li o to požádán. Dále je mj. povinen jak tomuto orgánu, tak insolvenčnímu soudu předkládat zprávu týkající se insolvenčního řízení, konkrétně jeho aktuálního stavu, přičemž tuto povinnost má jednou za tři měsíce, neurčí-li insolvenční soud něco jiného.

Tabulka 3 - nejvýznamnější rozdíly v odměňování insolvenčního správce a soudního exekutora

	Insolvenční správce Vyhláška č. 313/2007 Sb.	Soudní exekutor Vyhláška č. 330/2001 Sb.
Minimální odměna	45.000 Kč	2.000 Kč
Možnost úhrady nákladů státem	Ano, max 50.000 Kč	Ne
Odměna za přezkum příhlášek pohledávek	Ano, § 2a vyhlášky a § 38 odst. 1 InsZ	Ne
Výtěžek či vymožené plnění zahrnuje odměnu²⁰⁵	Ano	Ne
Sazba odměny²⁰⁶	Dle § 1 a § 3 vyhlášky	Dle § 6 vyhlášky
Snížení odměny při dobrovolném plnění peněžité povinnosti	Ne	Snížení o 50 %
Paušální náhrada hotových výdajů	Skutečné výdaje, při oddlužení formou splátkového kalendářem se zpeněžením majetkové podstaty 150 Kč měsíčně	3.500 Kč

Zdroj: JÍCHA, Lukáš. Srovnání odměňování soudních exekutorů a insolvenčních správců. Komorní listy, III/2016. Praha: Exekutorská komora ČR, 2016, s. 13. MK ČR E 19153, upraveno

I z této značně zjednodušené tabulky jsou patrné velké rozdíly v odměňování těchto dvou profesí, přičemž o poznání hůře „je na tom“ soudní exekutor, ačkoliv paradoxně disponuje výše zmíněným větším rozsahem svěřených pravomocí. I přesto to je právě on, kdo je stále možnou obětí dalších regulací

²⁰⁵ Vymožené plnění v rámci exekučního řízení a výtěžek v rámci insolvenčního řízení představuje základ pro výpočet odměny exekutora a insolvenčního správce.

²⁰⁶ Vzhledem k dodržení rozsahu diplomové práce bylo v případě vymezení sazby odměny insolvenčního správce a rovněž soudního exekutora pouze odkázáno na ustanovení prováděcích předpisů, které způsob výpočtu obsahují.

spojených se snižováním příjmů, přestože insolvenční správce „*obdobná profese – bez požadavku právníckého vzdělání a při nižších nárocích na výkon činnosti – se těší několikanásobně vyšším odměnám, nižším sankcím, absenci kárné odpovědnosti, vyššímu společenskému kreditu a garanci náhrady nákladů státem.*“²⁰⁷

5.3 Otázka odpovědnosti

Oproti insolvenčnímu správci má soudní exekutor navíc povinnost být členem samosprávné stavovské organizace nesoucí název Exekutorská komora České republiky, jejíž sídlo je v Praze. Komora jednak sdružuje všechny exekutory, přičemž jejich členství vzniká jmenováním a zaniká odvoláním či smrtí (prohlášení za mrtvého), a zároveň vede jejich seznam, společně se seznamem kandidátů a koncipientů. Taxativní výčet orgánů Komory představuje § 109 odst. 4 EŘ. Jako dohledový subjekt dohlíží nad činností exekutora, nad tím jak řídí činnost exekutorského úřadu a jak dodržuje zvláštním zákonem²⁰⁸ stanovené povinnosti.¹⁹⁰ Samosprávná stavovská komora s povinným členstvím, která by sdružovala všechny insolvenční správce zatím neexistuje, ačkoliv se o jejím zavedení již vedlo několik diskusí. Zřízením vlastní komory by se jistě v určité míře sjednotily často roztržité a nesourodé názory, které v oblasti výkonu této profese panují. Insolvenční správci by se tak nemuseli sdružovat v několika spolicích jako je tomu doteď.²⁰⁹ Jelikož jejich velkou část tvoří zároveň advokáti, nabízí se též možnost jejich záštity Českou advokátní komorou.²¹⁰ Z důvodu absence vlastní komory tak vede seznam insolvenčních správců, jenž je součástí insolvenčního rejstříku, Ministerstvo spravedlnosti.

Jeden z obligatorních orgánů Komory představuje kárná komise, jejíž zvolený předseda jmenuje tříčlenný kárný senát.²¹¹ Dle § 114 odst. 4 EŘ je to právě on, kdo podle kárného řádu Komory rozhoduje o kárných proviněních, kterých se

²⁰⁷ JÍCHA, Lukáš. Srovnání odměňování soudních exekutorů a insolvenčních správců. Komorní listy, III/2016. Praha: Exekutorská komora ČR, 2016, s. 14. MK ČR E 19153.

²⁰⁸ Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

²⁰⁹ Příkladem těchto spolků je např. Asociace insolvenčních správců či Unie spolků insolvenčních správců.

²¹⁰ ŠRÁMEK, Dušan. Část insolvenčních správců chce komoru s povinným členstvím a dohledem mladých pušek z ministerstva. Česká justice [online]. 2018. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2018/07/cast-insolvencnich-spravcu-chce-komoru-povinnym-clenstvim-dohledem-mladych-pusek-ministerstva/>.

²¹¹ Senát se skládá z členů kárné komise. Dva členové musí být z řad soudců, jeden z řad exekutorů.

při výkonu činnosti může dopustit jak soudní exekutor, tak i kandidát a koncipient. Exekuční řád rozlišuje kárnou odpovědnost za kárný delikt a za závažný kárný delikt. Výčet těchto deliktů spolu se systematikou kárných opatření upravuje § 116 EŘ.⁵⁴ Jelikož kárné řízení se zahajuje podáním kárné žaloby, kterou je oprávněno podat velké množství kárných žalobců²¹², je profese soudního exekutora podrobována velkému počtu kárných řízení a tedy takové míře kontroly, jež nemá v jiných právnických profesích obdoby.²¹³ Dalším z důsledku absence komory insolvenčních správců je i absence kárné odpovědnosti, přičemž v jejich případech lze tak hovořit o odpovědnosti za přestupky dle § 36b ZIS. Pravomoc spočívající v jejich projednání má Ministerstvo spravedlnosti.⁸²

Ustanovení § 37 InsZ upravuje odpovědnost za škodu nebo jinou újmu, kterou insolvenční správce porušením povinností při výkonu své funkce způsobil. Odpovědnost je konstruována objektivně, přičemž liberační důvod představuje prokázaná nemožnost škodě či jiné újmě zabránit a to ani vynaložil-li insolvenční správce veškeré úsilí, které po jeho osobě lze spravedlivě požadovat.¹¹ Obdobně koncipovaná (včetně stejného liberačního důvodu) je i odpovědnost soudního exekutora za újmu způsobenou v rámci činnosti dle exekučního řádu. Ta ovšem nastupuje až v momentě, není-li vyvozena odpovědnost státu zákonem č. 82/1998 Sb.²¹⁴ O přímé odpovědnosti soudního exekutora je tedy možné hovořit v případech, jenž nejsou součástí věcné působnosti uvedeného zákona, tudíž za situace, kdy nejedná v rámci postavení vykonavatele soudní moci. Typicky pokud poskytuje právní pomoc či např. provádí úschovy.²¹⁵

Vzhledem k této objektivní odpovědnosti se tedy sjednání pojištění jako předpoklad výkonu funkce soudního exekutora a též insolvenčního správce jeví jako žádoucí.

²¹² Dle § 117 odst. 2 EŘ disponuje právem podat kárnou žalobu ministr spravedlnosti, některé orgány Komory, předseda krajského a okresního soudu proti exekutorovi, který sídlí v jejich obvodu a také předseda exekučního soudu proti exekutorovi, který je exekucí pověřen. Kárná žaloba může být podána i proti kandidátovi, koncipientovi a v některých případech i zástupci tohoto exekutora.

²¹³ WOLFOVÁ, Jitka a ŠTIKA, Martin. Soudní exekuce. 2., aktualizované vydání. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 9788076761148. s. 26-27.

²¹⁴ Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád).

²¹⁵ SVOBODA, K., JÍCHA, L., KREJSTA, J., HOZMAN, D., ÚŠELOVÁ, V., KOCINEC, J. a kol. Exekuční řád. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 168–173.

6 Komparace obou řízení z hlediska dopadu na osobu dlužníka a věřitele

Diplomová práce doposud nastínila obecně insolvenční a exekuční řízení jako taková, porovnávala základní zásady je ovládající, rozebrala jejich souběh a pozornost věnovala též postavení jejich stěžejních subjektů. V široké veřejnosti panuje ohledně těchto druhů civilního řízení stále spousta nejasností, přičemž určitá neznalost s průběhem těchto řízení spojená zapříčiňuje šíření mýtů dalších. Z tohoto důvodu bude poslední kapitola práce věnována komparaci oddlužení, jakožto nejčastějšího způsobu řešení úpadku, a exekuce na peněžité plnění z pohledu jejich účastníků. V závěru budou řízení porovnána ve statistikách.

6.1 Srovnání oddlužení a exekuce z pohledu dlužníka

I přes značné rozdíly v průběhu insolvenčního a exekučního řízení a odlišnost v jejich samotném hlavním účelu jsou stále dlužníky na první pohled tato řízení vnímána jako téměř totožná. Samotná neznalost či nedostatečná informovanost ohledně insolvenčního řízení a vstupu do oddlužení představuje významný faktor rozhodující o tom, že ačkoliv je dnes v České republice předlužených osob v řádech statisíců, svůj úpadek řeší formou oddlužení pouze jejich zlomek. V roce 2022²¹⁶ zveřejnila výzkumná nezisková organizace PAQ Research, z. ú. výzkum zabývající se faktory, jež odrazují dlužníky od vstupu do oddlužení, přičemž v tomto období bylo v České republice dlužníků, kteří mají mnohočetné nebo neřešitelné exekuce, více než 500 tisíc. Institutu oddlužení využilo ovšem ročně pouze kolem 20 tisíc dlužníků, tedy pouhé 4 %. Výsledky výzkumu mj. ukázaly, že ze vzorků respondentů (537) má více než jejich polovina exekuce staré dvanáct a více let, i přesto se tito dlužníci rozhodli v tomto stavu setrvat a svůj úpadek neřešit. Velkou roli v tomto rozhodnutí hraje dle autorky práce určitý „nezájem“ ze strany dlužníků svou ekonomickou situaci řešit, jelikož dle výzkumu obdobný počet dlužníků, tedy více než polovina, ani neví výši srážek, které jim jsou v rámci exekuce strhávány. Dle výzkumu jsou hlavní faktory

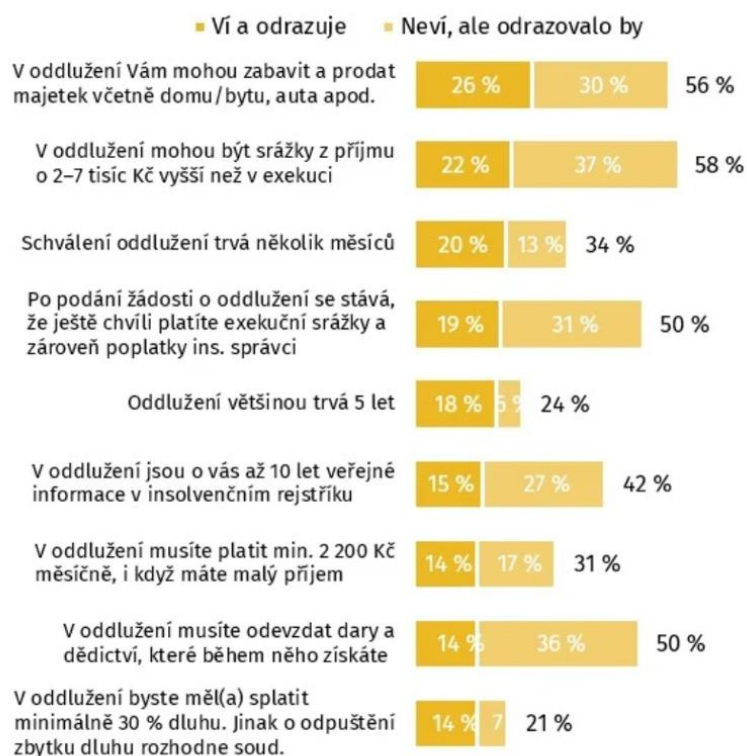
²¹⁶ Sběr dat od 537 dlužníků probíhal v červenci roku 2021. Dlužníci, kteří se účastnili, nebyli v době šetření v oddlužení, zároveň však měli v domácnosti 1 či více exekucí s pravděpodobným nesplacením do pěti let.

odrazující osobu dlužníka od vstupu do oddlužení uvedeny v následujícím obrázku.²¹⁷

Obrázek 1 - Nejčastější bariéry odrazující dlužníky od oddlužení v roce 2021

informovanost o podmínkách insolvence a nakolik jsou odrazující:

Nejčastější bariérou odrazující od vstupu do oddlužení se ukázala skutečnost, že srážky z příjmů některých dlužníků mohou být o 2 až 7 tisíc korun vyšší než v exekuci

Věděl(a) jste o této podmínce?; D02 Nakolik vás zmíněné věci odrazují od toho, přihlásit se do oddlužení?; D02 Nakolik vás zmíněné věci odrazují od toho, přihlásit se do oddlužení? (Odrazuje = odpovědi 7 až 10 na škále od 0 do 10)

Zdroj: Faktory odrazující od vstupu do oddlužení N = 537, dotazováno k 28.7. 2021

Zdroj: PROKOP, Daniel a DUARTE, Jana. Předlužené lidi od oddlužení odrazuje výše srážek i neznalost. Online. PAQ Research.cz. 2022. Dostupné z: <https://www.paqresearch.cz/post/faktory-odrazujici-od-vstupu-do-oddluzeni/>.

Z obr. 1 je patrné, že nejvíce dlužníky od plněním splátkového kalendáře odrazuje možnost vyšších srážek z jejich příjmů, než-li je tomu v exekuci.²¹⁸ Výše srážky však záleží na faktu, zda je dlužník povinný z přednostní (§ 279 OSŘ) či

²¹⁷ PROKOP, Daniel a DUARTE, Jana. Předlužené lidi od oddlužení odrazuje výše srážek i neznalost. Online. PAQ Research.cz. 2022. Dostupné z: <https://www.paqresearch.cz/post/faktory-odrazujici-od-vstupu-do-oddluzeni/>.

²¹⁸ Skutečnost, že výše srážek představuje hlavní faktor odrazující od oddlužení však působí trochu zvláště ve srovnání s výše uvedeným faktem, že více než polovina z dotázaných ani neví výši srážky z příjmu v rámci exekuce.

nepřednostní pohledávky. V případě jen nepřednostních pohledávek je opravdu výše srážek sražených v exekuci nižší. Má-li ale dlužník exekuce pro přednostní pohledávky, bude srážka ze mzdy ve stejné výši jako v případě srážky ze mzdy pro účely plnění splátkového kalendáře v oddlužení. Výpočet srážky ze mzdy je nastíněn v příloze 2 této diplomové práce.

Mezi další významné faktory, kvůli kterým dlužníci nechtějí podat návrh na povolení oddlužení, patří dle obr. 1 riziko zabavení a následného prodání majetku, nutnost odevzdání daru a dědictví jakožto mimořádných příjmů insolvenčnímu správci a také průběh podání insolvenčního návrhu. Tyto faktory ovlivňují zhruba polovinu dotázaných dlužníků. Necelé polovině respondentů dále vadí skutečnost, že jsou až po dobu 10 let (5 let za trvání oddlužení a 5 let od skončení insolvenčního řízení dle § 425 odst. 1 InsZ) vedeni ve veřejně přístupném insolvenčním rejstříku. Lehce přes 20 % dlužníků považuje za bariéru i pětiletou (v některých případech pouze tříletou) dobu oddlužení, jenž lze však dle autorky této práce považovat spíše za pozitivní argument. Rozhodování soudu o splnění oddlužení na základě ne zcela určitých kritérií²¹⁹, nedojde-li k uhrazení nezajištěným věřitelům min. 30 % jejich pohledávek, představuje pro dlužníky taktéž značnou překážku bránící vstupu do oddlužení. Ve vzduchu totiž visí obava z možného navrácení do exekucí.²¹⁷

Uvedené podmínky s oddlužením spojené navíc v sobě skrývají problém další. Jedná se o nedostatečnou informovanost dlužníků o insolvenčním řízení, jelikož jak je zřejmé z obr. 1, většina zadlužených Čechů slyšela o zmíněných podmínkách poprvé. Zpracovaný výzkum zjistil, že i neinformovanost představuje sama o sobě zásadní faktor mající vliv na rozhodnutí dlužníka do oddlužení nevstoupit. Je až alarmující, že 45 % z 537 respondentů disponují minimální znalostí o institutu oddlužení či ho dokonce vůbec nezná. Nedostatek informací o tomto způsobu řešení úpadku jde i ruka v ruce s absencí znalostí o jeho výhodách. Zvýšení informovanosti v této oblasti by jistě zvýšilo motivaci zadlužených insolvenční návrh spojený s návrhem na povolení oddlužení podat.²¹⁷

²¹⁹ Dle § 412a odst. 1 písm. c) InsZ splní dlužník oddlužení tím, že neporuší svou povinnost, kterou se rozumí vynaložení takového úsilí, jež po jeho osobě lze spravedlivě požadovat k uspokojení věřitelů v plné výši.¹¹

Obrázek 2 - informovanost o výhodách oddlužení v roce 2021

povědomost argumentů, které jsou vnímány jako argument pro vstup do insolvence:

Třetina lidí nezná ani hlavní výhodu oddlužení, kterou je odpuštění zbytku dluhu.

Zdroj: PROKOP, Daniel a DUARTE, Jana. Předlužené lidi od oddlužení odrazuje výše srážek i neznalost. Online. PAQ Research.cz. 2022. Dostupné z: <https://www.paqresearch.cz/post/factory-odrazujici-od-vstupu-do-oddluzeni/>.

Mimo to, že je oddlužení bezpochyby výhodné jak pro dlužníky s mnohočetnými nebo neřešitelnými exekucemi, lze o jisté výhodnosti hovořit i v případě samotného státu a věřitelů. K této problematice se několikrát vyjádřil také zakladatel a ředitel Institutu prevence a řešení předlužení, z. ú., R. Hábl (2023), který uvádí: „Lidé, kteří jsou dlouhá léta v exekucích, nesplácí v řadě případů prakticky nic nebo jen jednomu věřiteli a častěji se uchylují ke skrývání svých příjmů. Naproti tomu v oddlužení své příjmy musí přiznat a splácí všem věřitelům poměrně stejně.”²¹⁷ Dlouhodobé setrvávání v exekucích, jež dlužníci často řeší přesunem do šedé ekonomiky, má však devastující dopady jak na trh práce, tak na ekonomiku samotnou.²²⁰ Jako alespoň částečné řešení této situace se nabízí zajistit lepší informovanost široké veřejnosti o insolvenčním řízení, jelikož se ukazuje, že

²²⁰ BIBEN, Martin. V exekuci je pořád příliš mnoho lidí, stát proto přichází o desítky miliard ročně, říká dluhový expert Hábl. Online. Hospodářské noviny. 2023. ISSN 1213-7693. Dostupné z: <https://archiv.hn.cz/c7-67279880-ok1pk-dd0677e5b3e0fba>.

cílová skupina, tedy zadlužené osoby o možnosti řešit svůj úpadek neví anebo se v ní nevyzná.²¹⁷

Zajímavým faktorem ovlivňujícím v budoucnu rozhodování dlužníků, zda si „zvyknou“ na život v exekucích či své finanční problémy vyřeší jednou pro vždy, bude bezesporu vládní novela insolvenčního zákona implementující směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1023 ze dne 20. 6. 2019 o restrukturalizaci a insolvenční v části týkající se oddlužení. Klíčovou část představuje zkrácení doby oddlužení na 3 roky pro všechny, ačkoliv směrnice toto zkrácení předpokládá pouze pro podnikatele, nikoliv pro fyzické osoby nepodnikatele. Tímto rozšířením a sjednocením podmínek pro oba typy dlužníků je patrně sledováno zamezení účelového podnikání a tedy zneužívání institutu oddlužení. Vládní návrh zákona, který je od 19. 3. 2024 ve 2. čtení, má jistě svá pro i proti a bude-li v této podobě schválen, zasáhne určitým způsobem jak věřitele, tak i samotné dlužníky.²²¹

Další stěžejní změnou, kterou by novela vedle zkrácení oddlužení zavedla, je povinnost zaplacení minimální částky individuálně určené insolvenčním soudem v rozhodnutí o schválení oddlužení.²²² Na druhou stranu by však zavedla striktnější požadavky na řádné plnění dlužníkovi uložených povinností v rámci oddlužení či zpřísnila dohled ze strany insolvenčního správce i insolvenčního soudu. Důraz by byl kladen na příjmový potenciál dlužníka, tak aby účelně nesnižoval příjmy a své závazky vůči věřitelům splnil v co možná největším rozsahu. Návrh však i přes řadu změn zcela opominul skupinu ohrožených dlužníků²²³, které tak staví do stejné pozice jako všechny ostatní.²²¹

Tento vládní návrh bezpochyby vzbudil jak v odborné tak i v laické veřejnosti spoustu emocí, přičemž došlo k rozdělení na dva tábory. Jeden (jistě ten početnější) zastává názor, že zkrácením doby oddlužení dojde k jeho zneužívání, k legálnímu poškozování věřitelů či k narušení samotné rovnováhy mezi dlužníkem a věřitelem. Dle odpůrců návrhu tak vláda pouze nepřímo vysílá signály, že dluhy není nutné platit.²²¹ Podle přívrženců tábora druhého, do kterého se řadí i ředitel Institutu prevence a řešení předlužení, z. ú., R. Hábl, však je oddlužení na 3 roky

²²¹ VODIČKOVÁ, Eva Sofia. Novela insolvenčního zákona 2023. *Obchodněprávní revue*, 2023, č. 4, s. 291.

²²² Dle příjmů dlužníka by došlo k vyměření potřebné výše uspokojení věřitelů a stanovení splátky.

²²³ Délka oddlužení dlužníka, který pobírá starobní či invalidní důchod II. a III. stupně, je dle § 412a odst. 4 InsZ pouze 3 roky.¹¹

pro všechny vítanou až nutnou změnou a to především z důvodu rychlejšího začlenění předlužených osob zpět do legální ekonomiky. Svoje stanovisko odůvodňuje tím, že ačkoliv bude oddlužení o dva roky zkráceno, podmínky rozvolněné nebudou ba naopak. „*Bude mnohem větší kontrola dlužníků, ostřejší podmínky vstupu do procesu, možnost při neplnění podmínek oddlužení prodloužit až o rok, dále se omezuje potenciální recidiva.*“²²⁰

Sama autorka této diplomové práce se považuje za přívržence tábora, jenž s plošným zkrácením oddlužení na tři roky nesouhlasí. Ztotožňuje se s názorem většiny insolvenčních správců, soudců či např. advokátů, že ačkoliv záměr vládní novely, kterým je sledováno vymanit předlužené z exekucí a z šedé ekonomiky spolu s umožněním jejich rychlejšího restartu, zní pro českou ekonomiku i populaci příznivě, realita bude jiná. K rapidnímu nárůstu oddlužení dle odborníků nedojde, značná část dlužníků bude stále setrvávat v exekucích, stejně tak nedojde ani ke zlepšení jejich platební morálky, jelikož takto nastavený systém by nepřímo říkal, že je v pořádku dluhy neplatit. Finančně profitovat nebude ani stát, ani samotní věřitelé, kteří uvidí jen velmi nízká procenta ze svých přihlášených pohledávek. Jako vhodné řešení je odborníky často spatřováno ponechání tříletého oddlužení pro ohrožené dlužníky a nově zavedení zkrácení oddlužení u fyzických osob podnikatelů, ostatně jak to předpokládá výše uvedená směrnice. Pro ostatní dlužníky by se nic nezměnilo.²²⁴ Nezbyvá však nic jiného než na osud vládní novely insolvenčního zákona vyčkat. Až její možné přijetí v takovéto podobě bude společně s praxí v následujících letech schopné výše uvedené teze potvrdit či vyvrátit.

6.2 Dopady oddlužení na osobu věřitele

Pohledávkou se rozumí právo, jenž má věřitel vůči dlužníkovi, vyžadovat splnění určitého závazku, přičemž tomuto právu odpovídá povinnost osoby dlužníka závazek splnit. V případě, že dlužník své povinnosti z právního vztahu neplní, je věřitel oprávněn domáhat se ochrany, kterou poskytují orgány veřejné moci. Vydá-li tento orgán vykonatelné rozhodnutí, může svá práva věřitel dále hájit ve vykonávacím řízení a to buďto prostřednictvím exekutorů či soudů. Ačkoliv věřiteli zpravidla vzniknou další náklady, stále v exekučním řízení disponuje

²²⁴ Ekonomické, sociální a politické dopady novely oddlužení. Online. Insolcentrum.cz. 2023. Dostupné z: <https://www.insolcentrum.cz/ekonomicke-socialni-a-politicke-dopady-novely-oddluzeni/>.

nárokem na uspokojení jeho pohledávky vůči dlužníkovi v plné výši. Podáním insolvenčního návrhu a následným schválením oddlužení se však vzhledem k hlavnímu účelu insolvenčního řízení, tedy poměrnému uspokojení všech věřitelů, však jeho postavení mění. Svoji pohledávku je povinen znovu formou přihlášky prokazovat, popř. dojde-li k jejímu popření ji znovu v incidenčním sporu s dalšími nově vzniklými náklady obhájit. Vedle možnosti popření pohledávky je v institutu oddlužení zakotvena možnost neuhradit závazky v plné výši. Dlužníku tak může být poskytnut ekonomický restart i v případě, že uhradí méně než 30 % svých závazků.²²⁵

Velké množství věřitelů jsou právnické osoby provozující podnikatelskou činnost, konkrétně poskytují např. různé úvěry. Tyto úvěrové společnosti disponují pojištěním a v souvislosti s podnikatelským rizikem, které nesou pro ně neuhrazení úvěrů v plné výši nepředstavuje likvidaci. Mnohem závažnější dopad může mít oddlužení pro věřitele fyzické osoby. Pokud např. půjčili osobě známé finanční prostředky ze svých vlastních úspor, může mít uhrazení nízkého procenta celkové pohledávky důsledky fatálnější.²²⁵

Současný vývoj oddlužení stále více směřuje ku prospěchu dlužníků, přičemž ochrana věřitele se postupně stejně jako prvek nápravy dlužníka vytrácí. Dokladem vývoje „prodlužnickým“ směrem může být vedle oddlužovací novely insolvenčního zákona účinné od 1. 6. 2019 (zákon č. 31/2019 Sb.), taktéž zmiňovaná vládní novela zkracující oddlužení na tři roky. Další devalvování role věřitelů v insolvenčním řízení je však více než nežádoucí.²²⁵

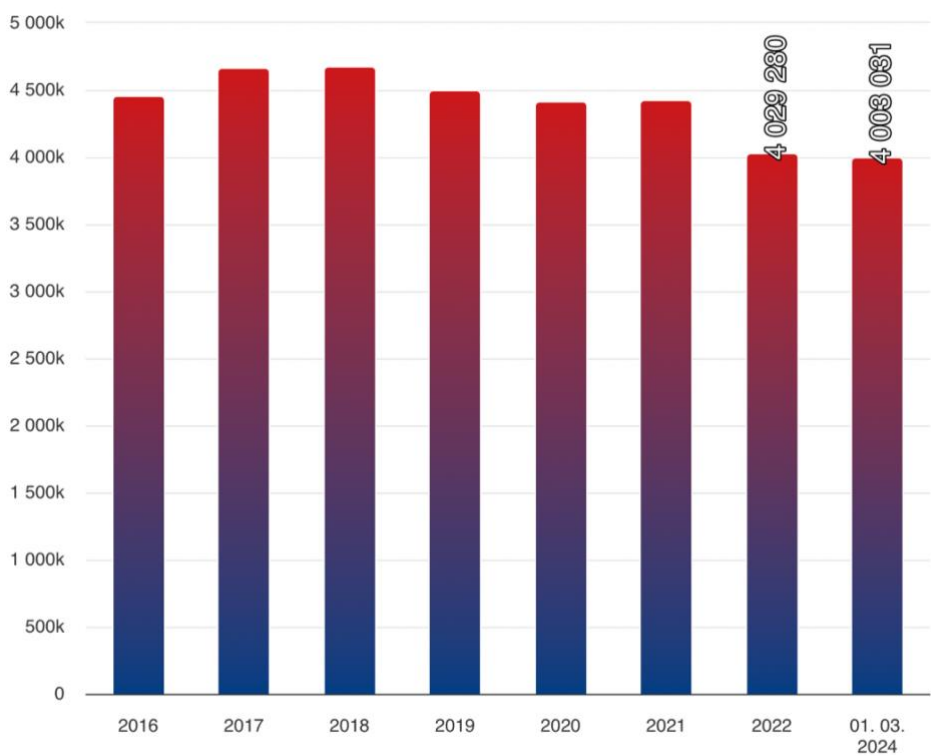
Na závěr této podkapitoly je vhodné zopakovat, že je to právě osoba věřitele, která disponuje oprávněním, zatímco hlavní povinností dlužníka na základě vzájemného právního vztahu je svůj dluh vůči věřiteli uhradit. Plošné zkrácení oddlužení na tři roky by tak představovalo z trochou nadsázky ničivou zbraň, kterou by sám zákonodárce do rukou dlužníků svěřil.²²⁵

²²⁵ DVOŘÁKOVÁ, Veronika. Kam až povede lidská benevolence aneb oddlužení jako zbraň dlužníka na věřitele. Online. Advokátní deník. 2020. ISSN 2571-3558. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2020/05/07/kam-az-povede-lidska-benevolence-aneb-oddluzeni-jako-zbran-dluznika-na-veritele/>.

6.3 Exekuční a insolvenční řízení v aktuálních statistikách

Dle statistik zpracovaných Exekutorskou komorou České republiky je ke dni 1. 3. 2024 aktuálně v ČR vedeno přes čtyři miliony exekucí vůči povinným fyzickým osobám.²²⁶ Počet exekucí v posledních letech klesá, přičemž velkou roli v poklesu počtu jistě hraje institut milostivého léta a novela exekučního řádu účinná od 1. 1. 2022 (zákon č. 286/2021 Sb.) zakotvující nové důvody pro zastavení exekuce a též zastavení tzv. bagatelních exekucí, ve kterých vymáhaná pohledávka bez příslušenství nedosahovala částky vyšší než 1.500 Kč a zároveň v nich nebylo po dobu tří let před účinností novely ničeho vymoženo.²²⁰ Od roku 2021 tak počet exekucí klesl přibližně o čtyři sta tisíc (viz. obr. 3).

Obrázek 3 - graf celkového počet exekucí vedených proti fyzickým osobám v letech 2016-2024

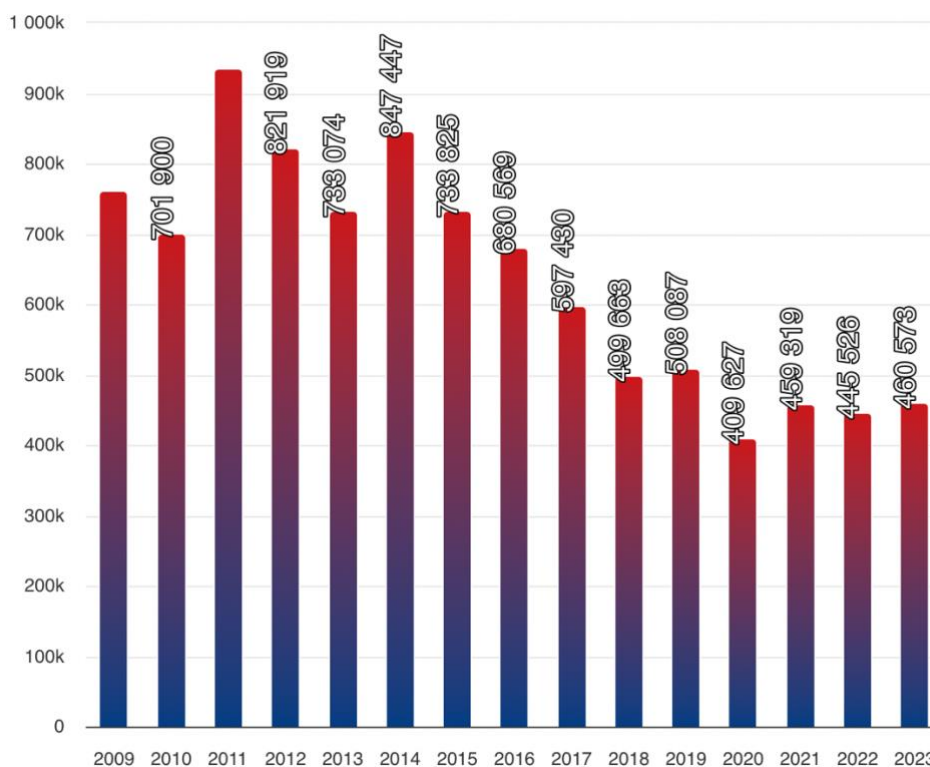

Zdroj: Celkový počet exekucí vůči fyzickým osobám. Online. Statistiky Exekutorská komora České republiky. 2024. Dostupné z: <https://statistiky.ekcr.info/statistiky/celkove-exekuci.html>.

²²⁶ Uvedený počet v sobě zahrnuje také exekuce přerušené, odložené či před rozhodnutím soudu o jejich zastavení. Dále jsou součástí celkového počtu exekuční řízení, která nejsou zastavená, ale osoba v nich povinná se nachází v oddlužení.

Tendence poklesu nově nařízených exekucí však s přijetím uvedené novely exekučního řádu spojovat nelze, jelikož dle následující grafu (obr. 4) došlo v porovnání s rokem 2022 v roce 2023 k nepatrnému nárůstu počtu nově nařízených exekucí.

Obrázek 4 - graf počtu nově nařízených exekucí v letech 2009-2023

Zdroj: Počet nařízených exekucí. Online. Statistika Exekutorská komora České republiky. 2024. Dostupné z: <https://statistiky.ekcr.info/statistiky/pocet-narizenych.html>.

I přes vysokou inflaci a nárůst cen, se kterými se dnešní domácnosti musí potýkat, však lze sledovat dlouhodobý pokles nových řízení. Fakt, že před více než deseti lety byl ročně zahájen téměř dvojnásobek exekucí, je možné do určité míry přisoudit „řádění“ nebankovních společností, které často provozovaly svou činnost prostřednictvím lichvářských praktik, v té době nedostatečně regulovaných.²²⁰

Co se týče povinných fyzických osob, jež se v exekuci nachází, jejich počet v průběhu let mírně klesá. Ke dni 1. 3. 2024 je v exekučním řízení (minimálně jednom) 641.914 povinných.²²⁷ Ačkoliv se celkový počet exekucí i povinných

²²⁷ Pro informaci lze uvést, že je-li vycházeno z počtu obyvatel v ČR, který v roce 2023 činil 10.878.042, je v exekuci necelých 6 % obyvatel.

v nich snižuje, stále na jednoho dlužníka připadá průměrně 6,24 exekucí.²²⁸ Exekutorská komora České republiky zpracovala též interaktivní mapu, ve které jsou uvedené statistiky znázorněny. Exekucemi nejvíce zasáhnutý je sever a západ Čech, konkrétněji okres Chomutov, Most, Ústí nad Labem a Sokolov. Všechny tyto okresy mají podíl osob v exekuci přes 11 %.²²⁹ Interaktivní mapu všech insolvenčních vyřizování vytvořila např. společnost InsolCentrum, s.r.o. zabývající se vytvářením analýz dat insolvenčních řízení. Celkový počet insolvenčních řízení ke dni 31. 12. 2023 je i v těchto okresech nad celorepublikovým průměrem. Je tomu tak však i v kraji Libereckém, Královehradeckém a Moravskoslezském.²³⁰

Ke dni 31. 12. 2023 probíhá dle dat zpracovaných výše zmíněnou společností InsolCentrum, s.r.o., celkem lehce přes 100 tisíc insolvenčních řízení, přičemž z tohoto počtu je ve více než 98 tisících případech rozhodnuto insolvenčním soudem o řešení úpadku formou oddlužení. Úpadek formou konkursu je řešen v necelých 4 tisících případech a reorganizací probíhá k uvedenému datu pouze 34. I vzhledem k velké oddlužovací novele insolvenčního zákona účinné od 1. 6. 2019 (zákon č. 31/2019 Sb.) bylo nejvíce insolvenčních řízení v roce 2019, kdy jich probíhalo celkem přes 120 tisíc. Od tohoto roku však počet probíhajících řízení jen klesá.²³⁰ Pokud by měl být porovnán počet podaných insolvenčních návrhů za rok 2022 a 2023, je třeba uvést, že došlo k nepatrnému nárůstu o 0,5 %, kdy v loňském roce 2023 byl podán insolvenční návrh celkem na 21.493 dlužníků. Insolvenční soud ovšem povolil v roce 2023 celkem 18.970 oddlužení, což je o 3,5 % méně než v roce 2022.²³¹

Pokud by měly být (je-li to vůbec možné) statistiky exekučního a insolvenčního řízení porovnány, je jistě vhodné uvést, že ačkoliv v současné době Česká republika prochází dá se říci stagnací ekonomiky, na počtu exekučních i insolvenčních řízení se to zatím neprojevovalo. Jako alarmující se může jevit dlouhodobý nepoměr mezi počtem exekucí na jednu osobu a počtem oddlužení, na

²²⁸ Celkový počet povinných - fyzických osob v exekuci. Online. Statistika Exekutorská komora České republiky. 2024. Dostupné z: <https://statistiky.ekcr.info/statistiky/celkove-povinnych.html>.

²²⁹ Mapy. Online. Statistika Exekutorská komora České republiky. 2024. Dostupné z: <https://statistiky.ekcr.info/mapa>.

²³⁰ Mapa všech insolvenčních v ČR k 31. 12. Online. Insolcentrum.cz. 2024. Dostupné z: <https://www.insolcentrum.cz/mapa-insolvence-vse/>.

²³¹ Navzdory stagnaci české ekonomiky počet insolvenčních v roce 2023 nestoupl. Poprvé se však v datech významně zobrazil morální hazard strategie odpouštění dluhů. Insolcentrum.cz [online]. 2024. Dostupné z: <https://www.insolcentrum.cz/navzdory-stagnaci-ceske-ekonomiky-pocet-insolvenci-v-roce-2023-nestoupl-poprve-se-vsak-v-datech-vyznamne-zobrazil-moralni-hazard-strategie-odpousteni-dluhu/>.

který již upozorňoval organizací PAQ Research, z. ú., zpracovaný výzkum. Fakt, že ke konci roku 2023 probíhalo oddlužení u nejmenšího počtu dlužníků od roku 2014, pouze dokládá tezi, že podstatná část zadlužených nyní vyčkává s řešením svého úpadku na finální podobu insolvenčního zákona a tedy do pětiletého oddlužení se s vidinou jeho možného zkrácení o dva roky zatím nehrnou a dále zůstávají v exekucích.²³¹

7 Závěr

Cílem této diplomové práce bylo seznámit čtenáře s exekucním a insolvenčním řízením jako samostatnými druhy civilního procesu, které se však i přes svůj rozdílný účel v praxi často dostávají do vzájemného střetu. Aby autorka poskytla výklad ucelený, bylo nutné v kapitolách věnovat pozornost i tématům dalším, která jsou se samotným vymezením vzájemného vztahu exekucního a insolvenčního řízení a jejich možného souběhu neodmyslitelně spjata. Jelikož cílovou skupinu, na kterou bylo autorkou mířeno, představuje široká veřejnost a tedy i potencionální dlužníci a věřitelé, bylo zpracování práce ovlivněno snahou poskytnout výklad co nejvíce srozumitelný. Tak aby byl mj. schopen posloužit jako určitý „návod“ pro čtenáře, kterých se jedno nebo druhé rozebírané řízení či dokonce jejich souběh může osobně dotknout. Zároveň však nebyl opomenut ani odborný a vědecký charakter závěrečných diplomových prací, jehož se autorka snažila docílit rozbořením právní úpravy, judikatury a také častým odkazem na konkrétní zákonná ustanovení. Usilováno tak bylo o jakýsi kompromis.

Předmětem dvou kapitol navazujících na samotný úvod práce byla obecná charakteristika nejprve insolvenčního a následně exekucního řízení. Fakt, že mezi nimi existuje vzájemný vztah dokládají už podkapitoly o historických exkurzech. Římské právo totiž původně mezi konkursem a exekucí nečinilo rozdíly. Již v rámci těchto úvodních kapitol zabývajících se teoretickými východisky jsou však patrné stěžejní rozdíly mezi insolvenčním a exekucním řízením a to jak v právní úpravě, tak v hlavním účelu, samotném průběhu či např. v procesních subjektech. Čtvrtá kapitola, kterou lze považovat za klíčovou, nejprve rozebrala základní zásady, ze kterých obě řízení vychází, přičemž se podrobně věnovala zásadám ústavním a zásadám ovládající civilní proces jako takový. Lze učinit závěr, že tyto stěžejní zásady ovládají i řízení exekucní a insolvenční. Podstatnější odchylky lze z logiky věci spatřovat u zásad pro oba typy řízení specifických. Rozdíly jsou zřejmé i co do procesních subjektů, které byly taktéž podrobeny komparaci. Důkaz představuje již samotné odlišné označení účastníků insolvenčního a exekucního řízení.

Po komparaci těchto druhů řízení z několika hledisek a shrnutí zásadních rozdílů mezi nimi bylo přistoupeno k rozboru jejich možného prolínání a střetu. Pro co největší přehlednost bylo to nejpodstatnější zaznamenáno na časové ose, ze které následný výklad vycházel. Aby se práce neomezila pouze na teoretické vymezení

účinků zahájeného insolvenčního řízení či účinků spojených s rozhodnutím o úpadku na probíhající exekuční řízení, byla pozornost věnována také problematickým otázkám, které mohou při souběhu vyvstat, a na kterých se leckdy neshodne ani Ústavní soud se soudem Nejvyšším. Nastíněna byla i aktuální problematika podávání šikanózních insolvenčních návrhů.

Na základě páté kapitoly, jež se věnovala insolvenčnímu správci a soudnímu exekutorovi, lze učinit závěr, že ačkoliv jsou na výkon těchto profesí kladené typově obdobné požadavky a vymezení jejich postavení jako čistě veřejnoprávní či soukromoprávní je stejně problematické, jsou mezi nimi zásadní rozdíly. Soudnímu exekutorovi je sice svěřen větší rozsah pravomocí, na jeho odměně se to ale neprojevuje. Začlenit kapitolu věnující se komparaci těchto procesních subjektů považovala autorka za více než vhodné a to vzhledem k faktu, že s nimi účastníci řízení přichází velmi často do kontaktu. I z tohoto důvodu byly do přílohy 1 vloženy mj. vzory průkazů, jímž tyto subjekty svá oprávnění prokazují.

Dílním cílem poslední šesté kapitoly bylo vnést do diplomové práce pohled účastníků insolvenčního a exekučního řízení a zároveň zhodnotit jejich dopad na tyto osoby. Pozornost zde byla koncentrována na oddlužení jakožto nejčastější způsob řešení úpadku. Závěry výzkumu organizace PAQ Research, z. ú, ze kterého bylo z velké části v kapitole vycházeno, ukázaly, že i přes velké množství dlužníků s mnohočetnými exekucemi řeší svojí tíživou finanční situaci oddlužením pouze hrstka z nich. Od institutu oddlužení je odrazuje hned několik faktorů, přičemž velkou roli dle výzkumu sehrává samotná neinformovanost a to jak o institutu oddlužení jako takovém, tak i o jeho podmínkách a výhodách. Zarážející se jevila i nedostatečná informovanost ohledně exekucí prováděných srážkami ze mzdy a jiných příjmů. Z tohoto důvodu se autorka práce rozhodla v příloze 2 problematiku výše srážek a jejich výpočtu v rámci oddlužení a exekuce porovnat.

Práce se zabírala také dopadem oddlužení na stát i věřitele a to převážně kvůli vládou navrhované novele insolvenčního zákona, která implementuje směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1023, a jejímž cílem je zkrátit dobu oddlužení na 3 roky a to pro fyzické osoby podnikatele i nepodnikatele. Pro zachování objektivnosti uvádí autorka názory a argumenty jak pro, tak proti přijetí novely v tomto znění. Sama se však klaní k názoru většiny představitelů odborné veřejnosti a před zkrácením s ohledem na ochranu práv věřitelů varuje.

Na samotný závěr práce je spíše pro zajímavost srovnáno exekuční a insolvenční řízení v aktuálních statistikách. Lze učinit závěr, že ačkoliv celkový počet exekucí dlouhodobě klesá, stále existuje výrazný nepoměr mezi počtem exekucí a počtem zahájených insolvenčních řízeních. Fakt, že počet probíhajících oddlužení byl i přes ekonomickou situaci v roce 2023 nejnižší od roku 2014, lze vysvětlit různými způsoby. Buďto si lidé na život v exekucích bohužel zvykli a nebo čekají na výhodnější, pouze tříleté oddlužení.

Vzhledem k výše uvedeným shrnutím jednotlivých kapitol a celkově k poznatkům, jež byly během zpracování práce shromážděny, došla autorka k závěru, že vytyčeného stěžejního cíle bylo dosaženo. Zároveň byla v poslední kapitole potvrzena i v úvodu vyslovená domněnka o nedostatečné informovanosti dlužníků. Její míra je však dle názoru autorky s ohledem na vysoký počet fyzických osob v exekucích alarmující.

Nezbývá nic jiného než shrnout, že vzhledem k vysokému číslu vedených exekucí dochází k jejich souběhu s insolvenčním řízením velmi často. Jelikož v rámci jejich střetu mohou vznikat situace, které nejsou právními předpisy jasným způsobem upraveny a na jejich řešení se často neshodnou ani soudy v rámci své rozhodovací činnosti, je zřejmé, že orientovat se v této problematice je velmi náročné. Autorka zastává názor, že přijetí právní úpravy, která by souběh exekučního a insolvenčního řízení postavila na jisto, by orientaci odborné a o to více i laické veřejnosti značně zlepšila. V současné době se však jedná spíše o utopické přání, jelikož nadcházející převratné změny, jenž institut oddlužení mohou zasáhnout, odstavily téma souběhu exekučního a insolvenčního řízení na druhou kolej.

Resumé

This thesis focuses on the comparison of execution and insolvency proceedings, defining their mutual relationship and possible concurrence. The aim of the thesis is to provide the general public with a comprehensive explanation of these topics. The author has used descriptive and comparative methods in the preparation of the thesis, while elements of analysis and analogy are also evident. The thesis is divided into several chapters. In the introductory chapters devoted to insolvency and execution proceedings, readers are given an insight into the historical development and are introduced to their basic characteristics and institutes. The focus of the thesis is chapter four, which initially focuses on a comparison of the core principles of these proceedings and does not omit a comparison of their procedural subjects. The next part of chapter four is devoted to the possible overlapping of proceedings, which can often occur in practice. Problematic issues in practice are also discussed. The following chapter deals with the person of the insolvency trustee and the judicial officer, comparing these professions from several points of view. Their basic rights and obligations are also outlined. The more practical chapter six brings the perspectives of debtors and creditors into the thesis. Attention is also paid to the future problematic development of insolvency law of the Czech Republic. Both execution and insolvency proceedings are then compared through actual statistics. At the end of the thesis, the author tries to evaluate the gathered knowledge, to assess whether the set goal and hypothesis have been fulfilled.

Seznam použitých zdrojů a literatury

Odborná a komentářová literatura

1. BOHÁČKOVÁ ŠVÁBOVÁ, Jana. Průvodce věřitele: praktické a přehledné postupy. Praha: Grada Publishing, 2022. ISBN 978-80-271-1228-9.
2. BROŽ, J., BUDÍN, P., DADAM, A., KOZÁK, J., PACHL, L., STANISLAV, A., STRNAD, Z., ZRŮST, L., ŽIŽLAVSKÝ, M. Insolvenční zákon: Komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer ASPI_ID KO182_2006CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.
3. HÁSOVÁ, Jiřina a MORAVEC, Tomáš. Insolvenční řízení. 2. vydání. Právní praxe. V Praze: C.H. Beck, 2018. ISBN 9788074007156.
4. HÁSOVÁ, Jiřina. Vybrané instituty insolvenčního zákona v rozhodnutích Nejvyššího soudu: komentovaná soudní rozhodnutí. Judikatura (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2019. ISBN 9788074005534.
5. KASÍKOVÁ, Martina. Exekuční řád: komentář. 5. vydání. Beckova edice komentované zákony. V Praze: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-855-9.
6. LAVICKÝ, P. a kol. Exekuční řád: Praktický komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer ASPI_ID KO120_2001CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.
7. LAVICKÝ, Petr. Moderní civilní proces. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7601-3.
8. LISSE, Luděk. Insolvenční právo. Eupress. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2007. ISBN 9788086754918.
9. MARŠÍKOVÁ, Jolana. Insolvenční řízení z pohledu dlužníka a věřitele se vzory a judikaturou. 7. aktualizované a doplněné vydání. Pro praxi. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2022. ISBN 9788073809072.
10. MORAVEC, T., KOTOUČOVÁ, J. a kol. Insolvenční zákon. Komentář. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021.
11. RICHTER, Martin. Zákon o insolvenčních správcích a předpisy související: komentář. Beckovy komentáře. V Praze: C.H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-698-2.

12. SPRINZ, P., JIRMÁSEK, T., ŘEHÁČEK, O., VRBA, M., ZOUBEK, H. a kol. Insolvenční zákon. Komentář. 1. vydání (4. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023.
13. SVOBODA, K., JÍCHA, L., KREJSTA, J., HOZMAN, D., ÚŠELOVÁ, V., KOCINEC, J. a kol. Exekuční řád. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022.
14. ŠÍNOVÁ, Renáta a KOVÁŘOVÁ KOCHOVÁ, Ingrid. Civilní proces. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2015. ISBN 9788074006005.
15. ŠTIKA, Martin. Exekuce v praxi. Pro praxi. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-835-8.
16. WINTEROVÁ, Alena a MACKOVÁ, Alena. Civilní právo procesní. 3. aktualizované vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2022. ISBN 9788075026026.
17. WOLFOVÁ, Jitka a ŠTIKA, Martin. Soudní exekuce. 2., aktualizované vydání. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 9788076761148.
18. ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. Civilní právo procesní. 3. aktualizované vydání. Právní učebnice (Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. ISBN 9788073807146.

Odborné články

1. BALÍK, Stanislav. Výkon rozhodnutí a exekuce v letech 1948-1989. Komorní listy. IV/2022. Praha: Exekutorská komora ČR, 2022. MK ČR E 19153.
2. DOSTALÍK, Petr. Majetková exekuce a beneficium competentiae v římském právu. Inspirace pro moderní dobu? Komorní listy. II/2023. Praha: Exekutorská komora ČR, 2023. MK ČR E 19153.
3. HOLEČKOVÁ, Jana. Exekutoři jako (nevítaní) přihlašovatelé pohledávek. Komorní listy. II/2020. Praha: Exekutorská komora ČR, 2020. MK ČR E 19153.
4. JÍCHA, Lukáš. Srovnání odměňování soudních exekutorů a insolvenčních správců. Komorní listy, III/2016. Praha: Exekutorská komora ČR, 2016. MK ČR E 19153.

5. KRTKOVÁ, Petra. Dějiny Exekucí v letech 1896-1938. Komorní listy. I/2023. Praha: Exekutorská komora ČR, 2023. MK ČR E 19153.
6. KUBIZŇÁK, Jan. Účinky zahájení insolvenčního řízení ve vztahu k exekuci srážkami ze mzdy. Komorní listy. II/2014. Praha: Exekutorská komora ČR, 2014. MK ČR E 19153.
7. USZAK, Jiří. Pojetí, druhy a význam právních principů. Právní obzor, 2003. č. 3.
8. VODIČKOVÁ, Eva Sofia. Novela insolvenčního zákona 2023. Obchodněprávní revue, 2023, č. 4.
9. WOLFOVÁ, Jitka, ŠTIKA, Martin. Aktuálnost exekučního řádu z roku 1896. Komorní listy. II/2014. Praha: Exekutorská komora ČR. 2014, MK ČR E 19153.

Legislativní dokumenty

1. Sněmovní tisk č. 1120/0, Důvodová zpráva k zákonu č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) [online]. Praha: Vláda České republiky. 31. 8. 2005.
2. Vláda ČR; Poslanecká sněmovna PČR. Důvodová zpráva k zákonu č. 285/2023 Sb., změna insolvenčního zákona a dalších souvisejících zákonů. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/321383/1/2#>.
3. Vyhláška č. 121/2019 Sb., o materiálním vybavení a standardech výkonu funkce insolvenčního správce. In: Zákony pro lidi.cz [online]. © AION CS 2010–2024. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2019-121>
4. Zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád). In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.
5. Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.
6. Zákon č. 79/1896 ř.z., o řízení exekučním a zajišťovacím (exekuční řád). In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

7. Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.
8. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.
9. Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích). In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.
10. Zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

Judikatura

1. Nález Ústavního soudu ze dne 1. 4. 2019, sp. zn. II. ÚS 3194/18.
2. Nález Ústavního soudu ze dne 2.8.2021, sp.zn. II.ÚS 741/21.
3. Nález Ústavního soudu ze dne 12. 9. 2016, sp. zn. IV. ÚS 378/2016.
4. Nález Ústavního soudu ze dne 1. 7. 2016, sp. zn. IV. ÚS 3250/14.
5. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 2. 2009, sp. zn. 32 Cdo 3594/2007.
6. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2017, sp. zn., 29 ICdo 56/2015.
7. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2016, sp. zn. 29 ICdo 49/2014.
8. Usnesení Městského soud v Praze ze dne 31.08.2004 sp. zn. 14Co 285/2004.
9. Usnesení Nejvyšší soud ze dne 30.05.2013, sp. zn. KSBR 37 INS 398/2010, 7 ICm 145/2011, 29 ICdo 9/2013.
10. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2017, sen. zn. 29 NSČR 94/2015.
11. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2012, sen. zn. 29 NSČR 69/2012.
12. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 9. 2012, sp. zn. 31 Nd 200/2012.
13. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2022, sp. zn. 29 Cdo 110/2021.
14. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 3. 2012, sen. zn. 29 NSČR 38/2010.
15. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2017, sp. zn. 29 Cdo 3108/2015.
16. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2015, sp. zn. 29 Cdo 311/2015.
17. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2021, sp. zn. 29 Cdo 567/2019.
18. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 12. 2018, sp. zn. 20 Cdo 2775/2018.
19. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2014, sp. zn. 21 Cdo 3182/2014.
20. Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 19. 7. 2013, sp. zn. 3 VSOL 355/2013.

21. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 3.10.2010, č. j. 1 VSPH 742/2010-A-10.
22. Usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 3. 2012, sp. zn. IV. ÚS 3089/11.
23. Usnesení Ústavního soudu ze dne 31. 5. 2022, sp. zn. III. ÚS 2572/21.

Judikatura ESLP

1. Dombó Beheer v. Nizozemsko, rozsudek senátu ESLP ze dne 27. 10. 1993, stížnost č. 14448/88.
2. Ruiz-Mateos v. Španělsko, rozsudek senátu ESLP ze dne 23. 6. 1993, stížnost č. 12952/87.

Internetové stránky a články

1. BIBEN, Martin. V exekuci je pořád příliš mnoho lidí, stát proto přichází o desítky miliard ročně, říká dluhový expert Hábl. Online. Hospodářské noviny. 2023. ISSN 1213-7693. Dostupné z: <https://archiv.hn.cz/c7-67279880-ok1pk-dd0677e5b3e0fba>.
2. Celkový počet povinných - fyzických osob v exekuci. Online. Statistika Exekutorská komora České republiky. 2024. Dostupné z: <https://statistiky.ekcr.info/statistiky/celkove-povinnych.html>.
3. CÍSAŘ, Jaromír. „Zákonný“ insolvenční správce. Bulletin advokacie [online]. 2017. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/zakonny-insolvencni-spravce>.
4. ČTK. ÚS: Exekutor má nárok na odměnu za provedenou dražbu. Online. Právní prostor. 2016. ISSN 2336-4114. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/aktuality/aktuality/us-exekutor-ma-narok-na-odmenu-za-provedenou-drazbu>.
5. DVOŘÁKOVÁ, Veronika. Kam až povede lidská benevolence aneb oddlužení jako zbraň dlužníka na věřitele. Online. Advokátní deník. 2020. ISSN 2571-3558. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2020/05/07/kam-az-povede-lidska-benevolence-aneb-oddluzeni-jako-zbran-dluznika-na-veritele/>.
6. Ekonomické, sociální a politické dopady novely oddlužení. Online. Insolcentrum.cz. 2023. Dostupné z: <https://www.insolcentrum.cz/ekonomicke-socialni-a-politicke-dopady-novely-oddluzeni/>.

7. HRUŠKOVÁ, Zuzana. Seriál o insolvenčních: Rozdíly mezi insolvenčním a exekucním řízením. Online. Právo 21. 2020. Dostupné z: <https://pravo21.cz/pravo/serial-o-insolvencich-rozdily-mezi-insolvencnim-a-exekucnim-rizenim>.
8. HRUŠKOVÁ, Zuzana. Seriál o insolvenčních: Rozhodnutí o úpadku a způsobu jeho řešení. Online. Právo 21. 2020. Dostupné z: <https://pravo21.cz/pravo/serial-o-insolvencich-rozhodnuti-o-upadku-a-zpusobu-jeho-reseni>.
9. Kdo je soudní exekutor? Online. Exekutorská komora České republiky. Dostupné z: <https://www.ekcr.cz/1/exekutori-radi/789-5-kdo-je-soudni-exekutor?w=>.
10. Mapa všech insolvencí v ČR k 31. 12. Online. Insolcentrum.cz. 2024. Dostupné z: <https://www.insolcentrum.cz/mapa-insolvence-vse/>.
11. Mapy. Online. Statistika Exekutorská komora České republiky. 2024. Dostupné z: <https://statistiky.ekcr.info/mapa>.
12. Navzdory stagnaci české ekonomiky počet insolvencí v roce 2023 nestoupl. Poprvé se však v datech významně zobrazil morální hazard strategie odpouštění dluhů. Insolcentrum.cz [online]. 2024. Dostupné z: <https://www.insolcentrum.cz/navzdory-stagnaci-ceske-ekonomiky-pocet-insolvenci-v-roce-2023-nestoupl-poprve-se-vsak-v-datech-vyznamne-zobrazil-moralni-hazard-strategie-odpousteni-dluhu/>.
13. PAVLIŠ, Martin. Je insolvenční správce podnikatelem? Online. Spolek moravských insolvenčních správců. 2017. Dostupné z: <https://www.ismorava.cz/novinky/342-je-insolvencni-spravce-podnikatelem>.
14. Podmínky pro výkon činnosti vykonavatele soudního exekutora. Online. Exekutorská komora České republiky. Dostupné z: <https://www.ekcr.cz/1/vykonavatele/122-podminky-pro-vykon-cinnosti-vykonavatele-soudniho-exekutora?w=>.
15. PROKOP, Daniel a DUARTE, Jana. Předlužené lidi od oddlužení odrazuje výše srážek i neznalost. Online. PAQ Research.cz. 2022. Dostupné z: <https://www.paqresearch.cz/post/faktory-odrazujici-od-vstupu-do-oddluzeni/>.

16. RICHTER, Tomáš. Základní zásady insolvenčního řízení. Online. Právník. Roč. 155, č. 9/2016. ISSN 0231-6625. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2016/9/1.Richter_9_2016.pdf.
17. Slovníček insolvenčních pojmů. Online. Justice.cz Insolvency. Dostupné z: <https://insolvency.justice.cz/slovník-insolvenčních-pojmů/>.
18. Slovník pojmů. Justice.cz exekuce [online]. Dostupné z: <https://exekuce.justice.cz/slovník-pojmů/>.
19. ŠIMÍČEK, Vojtěch. Právo na zákonného soudce v České republice. Právní prostor [online]. 2020. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/pravo-na-zakonneho-soudce-v-ceske-republice>.
20. ŠRÁMEK, Dušan. Část insolvenčních správců chce komoru s povinným členstvím a dohledem mladých pušek z ministerstva. Česká justice [online]. 2018. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2018/07/cast-insolvenčních-spravcu-chce-komoru-povinnym-clenstvím-dohledem-mladých-pusek-ministerstva/>.

Seznam tabulek

Tabulka 1 - vybrané rozdíly mezi insolvenčním a exekučním řízením.....	63
Tabulka 2 - zákonné předpoklady pro výkon funkce insolvenčních správce a soudního exekutora.....	88
Tabulka 3 - nejvýznamnější rozdíly v odměňování insolvenčního správce a soudního exekutora.....	92

Seznam schémat

Schéma 1 - časová osa souběhu insolvenčního a exekučního řízení.....	65
Schéma 2 - rozhodnutí o insolvenčním návrhu	70

Seznam obrázků

Obrázek 1 - Nejčastější bariéry odrazující dlužníky od oddlužení v roce 2021....	96
Obrázek 2 - informovanost o výhodách oddlužení v roce 2021.....	98
Obrázek 3 - graf celkového počet exekucí vedených proti fyzickým osobám v letech 2016-2024	102
Obrázek 4 - graf počtu nově nařízených exekucí v letech 2009-2023	103

Seznam příloh

Příloha 1 – vzory průkazů, razítka a pečetidla	
Příloha 2 – postup výpočtu srážek ze mzdy	

Příloha 1 – vzory průkazů, razítka a pečetidla

Obrázek 1 – otisk razítka a pečetidla soudního exekutora

Zdroj: Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, Příloha č. 1.

Obrázek 2 – vzor průkazu soudního exekutora

<LOGO> Exekutorská komora České republiky	
č.:.....	
Foto (pas)	Jméno soudního exekutora:
	Exekutorský úřad se sídlem:

Jmenovaný (á) je zapsán(a) v seznamu soudních exekutorů a je pověřen(a) vykonávat činnost podle zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů.	<malý státní znak>
Vdne.....	<logo - ochranný znak>
..... podpis soudního exekutora podpis prezidenta Exekutorské komory České republiky

Zdroj: ZAHÁJENÍ EXEKUCE. Online. Justice.cz exekuce. Dostupné z:
<https://exekuce.justice.cz/zahajeni-exekuce/>.

Obrázek 3 – vzor prozatímního potvrzení při ztrátě či odcizení služebního průkazu soudního exekutora

VZOR – tištěno na hlavičkový papír EK ČR

PROZATIMNÍ POTVRZENÍ

Exekutorská komory ČR vydává toto prozatímní potvrzení jako doklad, místo služebního průkazu soudního exekutora, že **jméno, příjmení** je soudním exekutorem zapsaným v Seznamu soudních exekutorů pod evidenčním číslem Výše uvedený soudní exekutor byl jmenován ministrem spravedlnosti ČR do Exekutorského úřadu

V Brně dne

kulaté razítko EK ČR

.....
prezident (viceprezident)
Exekutorské komory ČR

Zdroj: ZAHÁJENÍ EXEKUCE. Online. Justice.cz exekuce. Dostupné z:

<https://exekuce.justice.cz/zahajeni-exekuce/>.

Obrázek 4 - vzor lícové strany průkazu vydávaného fyzické osobě, která vykonává funkci insolvenčního správce

Zdroj: Vyhláška č. 193/2019 Sb., kterou se stanoví vzor průkazu insolvenčního správce, Příloha č. 1.

Příloha 2 – postup výpočtu srážky ze mzdy

Tabulka 1 - výpočet srážky ze mzdy v exekuci a v oddlužení

Dlužník - čistý příjem 30.000 Kč, jedna vyživovací povinnost		
Postup výpočtu srážek ze mzdy dlužníka v roce 2024	Exekuce provedena srážkami ze mzdy	Oddlužení plněním splátkové kalendáře se zpeněžením
1. Výpočet základní (nezabavitelné) částky na dlužníka: $\frac{2}{3} \times$ (životní minimum + normativní náklady na bydlení) ²³²	$\frac{2}{3} \times (4.860 \text{ Kč} + 14.197 \text{ Kč}) = 12.704,67 \text{ Kč}$	
2. Výpočet základní (nezabavitelné) částky na jednu vyživovanou osobu: $\frac{1}{4} \times$ základní částky na dlužníka	$\frac{1}{4} \times 12.704,67 \text{ Kč} = 3.176,17 \text{ Kč}$	
3. Výpočet výsledné základní částky dle bodu 1. a 2. a její zaokrouhlení nahoru. Následné odečtení této částky z čisté mzdy. ²³³	12.704,67 Kč + 3.176,17 Kč = 15.881 Kč 30.000 Kč – 15.881 Kč = 14.119 Kč	
4. Zaokrouhlení zbývajících částky dolů na částku dělitelnou třemi. Následné rozdělení na třetiny.	14.118 Kč ÷ 3 = 4.706 Kč	
5. Poměrné sražení dle druhu řízení	Přednostní pohledávka $\frac{2}{3}$ věřiteli = 9.412 Kč Nepřednostní pohledávka $\frac{1}{3}$ věřiteli = 4.706 Kč	$\frac{2}{3}$ věřitelům = 9.412 Kč (nutné odečíst odměnu a náhradu hotových výdajů insolvenčního správce) ²³⁴

Zdroje: Kalkulačka pro výpočet srážek ze mzdy. Online. Justice.cz exekuce.

Dostupné z: <https://exekuce.justice.cz/vypocet-srazek-ze-mzdy/>,

Metodika výpočtu splátek v oddlužení (od 1. 1. 2024). Online. Justice.cz insolvence. Dostupné z: https://insolvence.justice.cz/wp-content/uploads/2024/02/Metodika_vypoctu_splatek_od_2024.pdf,

²³² Výše částky představující životní minimum je stanovena zákonem č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu. Normativní náklady na bydlení v obci s min. 70.000 obyv. zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře.

²³³ Pokud by po odečtení výsledné základní částky přesahovala zbývajících částka mzdy 1.5 násobek součtu životního minima jednotlivce a normativních nákladů na bydlení (28.585,50 Kč), dojde ke sražení všeho, co uvedenou částku přesahuje a to bez omezení, v exekuci i v oddlužení.

²³⁴ V oddlužení však musí dlužník dále počítat s dalším výdajem, jenž musí ze svých prostředků uhradit. Jedná se o odměnu insolvenčního správce spojenou s přezkoumáním pohledávek.